

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра економіки і підприємництва

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Світлана ТУЛЬЧИНСЬКА

«__» _____ 20__ р.

Дипломна робота

на здобуття ступеня бакалавра

за освітньо-професійною програмою «Економіка бізнес-підприємства»

спеціальності 051 «Економіка»

**на тему: «Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності
діяльності підприємства»**

Виконала:

студентка IV курсу, групи УЕ-91

Коцюбайло Марія Романівна _____

Керівник:

доцент кафедри економіки і підприємництва, к.е.н.

Кузьмінська Наталія Леонідівна _____

Консультант з економіко-математичного розділу:

доцент кафедри економіки і підприємництва, к.т.н.

Красношапка Володимир Володимирович _____

Рецензент:

доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н.

Корогодова Олена Олександрівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів
без відповідних посилань.

Студентка _____

Київ – 2023 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет менеджменту та маркетингу
Кафедра економіки і підприємництва

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність – 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Економіка бізнес-підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Світлана ТУЛЬЧИНСЬКА

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Коцюбайло Марії Романівні

1. Тема роботи «Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства», керівник роботи Кузьмінська Наталія Леонідівна, к.е.н., доцент кафедри економіки і підприємництва затверджені наказом по університету від «31» травня 2023 р. № 2077-с.

2. Термін подання студентом роботи «10» червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Форма №1 «Баланс», Форма №2 «Звіт про фінансові результати» за 2019-2021 роки, Звіт з валового прибутку підприємства, Звіт про капітальні інвестиції, вибуття й амортизацію активів, технічні умови для виробництва продукції та калькуляції, технічний паспорт та документація виробничих потужностей підприємства, законодавчі та нормативні акти України.

4. Зміст роботи:

Розділ 1. Теоретичні основи ефективності діяльності підприємства

1.1 Сутність ефективності діяльності підприємства та її класифікація

1.2 Обґрунтування основних факторів впливу на ефективність діяльності підприємства

1.3 Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства

Розділ 2. Аналіз ефективності діяльності підприємства

2.1 Господарсько-правові засади функціонування підприємства та його загальна характеристика

2.2 Аналіз фінансово-економічного стану підприємства

2.3 Аналіз показників ефективності діяльності підприємства

2.4 Кореляційно-регресійний аналіз ефективності діяльності підприємства

Розділ 3. Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства

3.1 Перспективні напрями підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості

3.2 Розробка пропозицій та обґрунтування доцільності їх реалізації задля підвищення ефективності діяльності підприємства

3.3 Економічне підтвердження доцільності реалізації заходів з підвищення ефективності діяльності підприємства

3.4 Оцінювання впливу запропонованих заходів на ефективність діяльності підприємства

5. Перелік ілюстративного матеріалу (із зазначенням плакатів, презентацій тощо): презентація дипломної роботи.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 2, пункт 2.4	к.т.н., доц. Красношопка В. В.		
Нормоконтроль	к.е.н., доц. Кривда О. В.		

7. Дата видачі завдання «23» жовтня 2022 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Затвердження теми науковим керівником	23.10.2022 р.	
2	Складання плану дипломної роботи	06.11.2022 р.	
3	Підбір та опрацювання необхідної літератури	15.11.2022 р.	
4	I розділ написання дипломної роботи	30.01.2023 р.	
5	II розділ написання дипломної роботи	20.03.2023 р.	
6	III розділ написання дипломної роботи	10.05.2023 р.	
7	Попередній захист дипломної роботи	24.10.2023 р.	
8	Строк подання дипломної роботи на кафедру	10.06.2023 р.	
9	Захист дипломної роботи	19.06.2023 р.	

Студентка

Марія КОЦЮБАЙЛО

Керівник

Наталія КУЗЬМІНСЬКА

РЕФЕРАТ

Дипломна робота Коцюбайло Марії Романівни на тему «Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства», спеціальність – 051 «Економіка», освітньо-професійна програма «Економіка бізнес-підприємства», НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2023, Київ.

Дипломна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Робота виконана в обсязі 135 сторінок, містить 31 рисунок, 78 таблиць та 5 додатків.

Метою роботи є економічне обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності товариства з обмеженою відповідальністю «Три Ведмеді».

Для економічного обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді» було використано наступні методи: табличний, порівняльний, логічний, графічний, метод синтезу та аналізу, економіко-математичний аналіз, статистичний та динамічний методи.

Об'єктом дослідження є процес підвищення ефективності діяльності підприємства. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, а також практичних підходів до підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді».

На основі розроблених висновків щодо фінансово-економічного стану підприємства, які формуються на аналізі, запропоновано два проєкти підвищення ефективності діяльності підприємства: отримання сертифікації, яка дає можливість підприємству реалізовувати продукцію на нових ринках, та встановлення сонячних панелей для генерації власної електроенергії.

Ключові слова: ефективність діяльності, харчова промисловість, прибуток, витрати, собівартість, рентабельність, сертифікація FSSC 22000, сонячні панелі, сонячна електростанція.

ABSTRACT

Kotsiubailo's bachelor thesis on the topic «Economic justification of directions for improving the efficiency of enterprise activity», specialty – 051 «Economics», educational-professional program «Economics of business enterprise», NTUU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», 2023, Kyiv.

The thesis consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices.

The work is executed in the volume of 135 pages, contains 31 figures, 78 tables, and 5 appendices.

The purpose of the thesis is the economic justification of directions for increasing the economic efficiency of the limited liability company «Three Bears».

For the economic justification of directions for improving the efficiency of the activity of «Three Bears» LLC, the following methods were used: tabular, comparative, logical, graphical, synthesis and analysis method, economic-mathematical analysis, statistical and dynamic methods.

The object of the research is the process of improving the efficiency of the enterprise's activity. The subject of the research is a set of theoretical, methodological, and practical approaches to improving the efficiency of the «Three Bears» LLC activity.

Based on the conclusions drawn regarding the financial and economic state of the enterprise, which are formed by analysis, two projects for increasing the efficiency of the enterprise's activity were proposed: obtaining certification, which allows the enterprise to sell products on new markets, and installing solar panels for generating its own electricity.

Keywords: activity efficiency, food industry, profit, costs, prime cost, profitability, FSSC 22000 certification, solar panels, solar power plant.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1 Сутність ефективності діяльності підприємства та її класифікація	11
1.2 Обґрунтування основних факторів впливу на ефективність діяльності підприємства.....	18
1.3 Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства.....	26
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. 36	
2.1 Господарсько-правові засади функціонування підприємства та його загальна характеристика.....	36
2.2 Аналіз фінансово-економічного стану підприємства	44
2.3 Аналіз показників ефективності діяльності підприємства	59
2.4 Кореляційно-регресійний аналіз ефективності діяльності підприємства.....	73
Висновки до розділу 2	79
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	81
3.1 Перспективні напрями підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості.....	81
3.2 Розробка пропозицій та обґрунтування доцільності їх реалізації задля підвищення ефективності діяльності підприємства	84
3.3 Економічне підтвердження доцільності реалізації заходів з підвищення ефективності діяльності підприємства	91
3.4 Оцінювання впливу запропонованих заходів на ефективність діяльності підприємства.....	107
Висновки до розділу 3	110
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	111
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	114
ДОДАТКИ.....	121

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження. Ефективність діяльності є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства. В умовах сучасного економічного розвитку необхідно підвищувати ефективність всіх напрямів діяльності підприємств, нарощувати потужності та підтримувати економіку країни, оскільки існує потреба у наявності вітчизняних виробників в усіх галузях, що будуть постійно розвиватися, розширюватися та створювати стабільні робочі місця. Дослідження напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства може допомогти виявити ті проблемні сфери, які мають бути вдосконалені, а також визначити оптимальні шляхи розвитку, що забезпечать стійкий розвиток підприємства у майбутньому. Таким чином, дослідження даної теми є актуальним та має велике практичне значення для бізнесу та економіки в цілому.

Ступінь розробки наукової проблеми. Серед класиків та сучасних авторів, що проводили наукові дослідження щодо вивчення теоретичних та методологічних підходів до вивчення сутності та способів покращення економічної ефективності діяльності підприємств, важливо виділити таких вчених, як Д. Рікардо [2], Ф. Тейлор [3], П. Друкер [4], К. Макконнелл, С. Брю [5], М. Караман [6], А. В. Гречко [8], М. В Братанич [10], Г.Л. Монастирський [12], Л.Г. Шморгун [13], О. О. Трут [14], П. В. Круш [42, 43].

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у економічному обґрунтуванні напрямів підвищення економічної ефективності товариства з обмеженою відповідальністю «Три Ведмеді».

Під час проведення дослідження були сформульовані та успішно виконані такі **завдання**:

- 1) проаналізовано сутність та основні характеристики ефективності діяльності підприємства;
- 2) визначено основні фактори, що впливають на ефективність діяльності;
- 3) досліджено методологічні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств;

- 4) описано господарсько-правові засади функціонування підприємства та описано його основні характеристики;
- 5) проаналізовано фінансово-економічний стан підприємства ТОВ «Три Ведмеді»;
- 6) здійснено діагностику показників ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді»;
- 7) визначено чинники, що впливають на зміну чистого доходу від реалізації ТОВ «Три Ведмеді»;
- 8) систематизовано напрями підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості;
- 9) розроблено конкретні пропозиції та обґрунтовано доцільність їх реалізації задля підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді»;
- 10) розраховано економічну доцільність реалізації запропонованих проєктів для ТОВ «Три Ведмеді»;
- 11) оцінено вплив запропонованих заходів для підвищення прибутковості підприємства та зниження собівартості виробництва на ефективність діяльності.

Об'єктом дослідження є процес підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, а також практичних підходів до підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді».

Методи дослідження. Під час написання роботи було використано систему загальнонаукових та спеціальних методів пізнання для визначення економічної сутності категорії «ефективність», зокрема, логічний метод, методи синтезу та аналізу, класифікації та узагальнення. Для економічного аналізу діяльності підприємства було використано порівняльний, статистичний та динамічний, табличний та графічний методи. Крім того, для розробки заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді», було використано метод спостереження, збір фактів, узагальнення та прогнозування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання систематизованих методичних підходів до визначення ефективності діяльності підприємства, окреслених перспективних напрямків розвитку підприємства ТОВ «Три Ведмеді» та розроблених пропозицій щодо отримання сертифікації, яка дає можливість підприємству реалізовувати продукцію на нових ринках, та встановлення сонячних панелей для генерації власної електроенергії.

Результати дослідження отримали позитивний відгук від провідних спеціалістів ТОВ «Три Ведмеді» та їх подальше використання в практичній діяльності підтверджене актом впровадження від ТОВ «Три Ведмеді».

Апробація. Основні результати наукових досліджень опубліковано у роботах:

1. Бойчук Н. Я., Коцюбайло М. Р. «Зелена» енергетика: особливості та перспективи розвитку в Україні. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 53. С. 98-104.

2. Коцюбайло М. Р., Кожемяченко О. О. Актуальність впровадження системи НАССР в галузі харчової промисловості. Сучасні аспекти розвитку міжнародних відносин : матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 12-13 листопада 2021 р. Київ, 2021. С. 90-91.

3. Коцюбайло М. Р., Кузьмінська Н. Л. Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних реаліях : матеріали ХХІ міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23 листопада 2022 р. Київ, 2022.

4. Коцюбайло М. Р., Кривда О. В. Управління ризиками підприємств харчової промисловості на прикладі ТОВ «Три Ведмеді»: матеріали ХІХ (ХХХІ) міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16-17 березня 2023 р. Київ, 2023.

5. Поліщук С. В., Коцюбайло М. Р. «Зелена» енергетика як інструмент набуття енергетичної незалежності вітчизняними підприємствами. Економічний простір. 2022. № 181.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність ефективності діяльності підприємства та її класифікація

Основною метою діяльності підприємств є отримання та максимізація прибутку, що передбачає ведення ефективної діяльності. Однак за цією метою стоїть величезна робота, спрямована на постійне вдосконалення виробничого механізму, мінімізацію втрат, яку неможливо проводити без ґрунтовного аналізу економічного стану підприємства.

З латинської ефективність означає «дієвий, продуктивний, що дає результат». В іноземній науковій літературі розглядають терміни «efficiency», «effectiveness» і «economy», «performance» для характеристики ефективності, однак вони мають суттєву відмінність [1].

Таким чином, економічна сутність термінів «efficiency» та «effectiveness» інтерпретується як продуктивність і ефективність / дієвість відповідно. Перший термін визначає внутрішню ефективність, яка залежить від співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів, тобто здатність досягти мети із найменшими витратами часу, грошей та інших ресурсів. Другий – вживається для пояснення ринкової ефективності або здатності отримати кращий результат, що забезпечить більшу цінність та оцінюється виходячи з потреб ринку, якості продукції та рівня задоволеності клієнтів.

При цьому «economy» являється характеристикою відповідального використання ресурсів підприємства, а під «performance» мається на увазі загальний стан підприємства, який включає не лише економічні параметри, але й оцінює перспективи та поточний рівень розвитку.

Усі вищенаведені терміни демонструють ефективність різних рівнів, що своєю чергою також залежить від об'єкта оцінки та цілей дослідження.

Тому можна попередньо вважати, що сутність цього поняття розкривається через цілісну систему показників. В літературі існує багато підходів до визначення поняття «ефективність», які є відмінними за змістом та містять в собі

різні категорії, однак єдиного визначення не існує. Тому доцільно розглянути детальніше це питання та розкрити його сутність саме через узагальнення висновків та розробок науковців.

У відкритих джерелах вперше поняття «ефективність» зустрічається у праці англійського вченого Вільяма Петті (1623-1687 рр.), якому відводиться почесне місце серед видатних економістів та який являється співзасновником класичної політичної економії. Вчений розглядав ефективність як синонім результативності праці, однак як самостійне поняття не виділяв. Таку думку поділяв і Франсуа Кене (1694-1774 рр.) – французький економіст та основоположник вчень фізіократів [2, с. 34].

Виділення окремої економічної категорії для поняття «ефективність» відбулося завдяки працям відомого вченого-економіста Адама Сміта, якого вважають основоположником теорії економічної ефективності. Його ідеї були поглиблені та деталізовані у працях представника класичної політекономії Давида Рікардо (1722-1823 рр.) та інших. Було здійснено спроби оцінки ефективності капіталу та розглянуто термін «ефективність» як співвідношення результатів до певних видів витрат. К. Маркс поділяв цю думку та зазначав, що «виробництво ефективно, якщо при мінімумі авансованого капіталу виробляти максимальну кількість продукту з можливо меншими витратами сил і засобів» [2, с. 34].

Представник теорії менеджменту Ф. Тейлор використовував «ефективність» у сенсі «результативності». Він вважав, що ефективна діяльність може бути описана як та, що спрямована на досягнення максимальної продуктивності шляхом стимулювання працівників до досягнення певних цілей. Ця думка була висвітлена у праці «Наукові основи організації промислових підприємств», де зазначалось, що розквіт компанії досягається лише тоді, коли досягнутий найвищий рівень продуктивності [3, ст. 8- 10].

Існує і точка зору, що виділяє необхідність розмежовувати поняття ефективності та результативності. Таких поглядів дотримувався П. Друкер у своїй праці «Ефективний керівник». Основна різниця полягає в тому, що

ефективна діяльність – це «робити речі правильно», що означає оптимальність дій, тобто з найменшою кількістю втрат та найбільш продуктивно, при цьому під результативністю мається на увазі «робити правильні речі», що виражається у ступені досягнення поставлених цілей [4].

У праці «Економікс: принципи, проблеми і політика» (1960) К. Макконнелла та С. Брю зазначають, що економікс – наука про ефективність, досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів або управління ними з метою максимального задоволення матеріальних потреб людини. Якщо узагальнити, то ефективність виробництва полягає в зниженні витрат на одиницю продукції до мінімуму, з метою вивільнення коштів для виробництва інших продуктів. Більша кількість продукту, отриманого від даного обсягу витрат, означає підвищення ефективності. Менший обсяг продукту від даної кількості витрат вказує на зниження ефективності [5, ст. 27- 28].

У вітчизняній літературі також досліджувалось питання ефективності. Зокрема, М. М. Караман стверджує, що економічна ефективність – це співвідношення отриманого результату за всіма витратами праці та використаних коштів на його виробництво. Його точку зору поділяє і П. Саблук – критерій ефективності завжди показує співвідношення результатів до витрат [6, ст. 10-13].

Великий тлумачний словник сучасної української мови описує термін «ефективність» як характеристику якого-небудь об'єкта, що демонструє його суспільну користь, продуктивність та інші позитивні якості, який оцінюється співвідношенням отриманого ефекту та всієї суми витрат [7].

Отож, якщо підсумувати, то термін «ефективність» часто ототожнюють з результативністю, однак існує і точка зору, яка вважає такий підхід однобічним. Тому доцільно розглядати поняття комплексно, враховуючи при оцінці не лише результати діяльності, а й витрати та використані ресурси.

Виходячи з вищесказаного, на мою думку, термін «ефективність» можна трактувати як сукупність результатів діяльності підприємства, які відповідають

або перевершують поставлені цілі з мінімальним витрачанням трудових, матеріальних та інших ресурсів та з максимальним використанням наявних можливостей.

На практиці для проведення оцінки ефективності діяльності підприємств використовують різноманітні моделі і концепції, зокрема:

1. Модель Дюпона.
2. Концепція «3Е».
3. Концепція «Performance Management».

Традиційний підхід, що заснований на моделі Дюпона передбачає здійснення оцінки на основі сукупності показників першого та другого рівня: до першого рівня відносять узагальнюючі показники, що характеризують загальну ефективність діяльності підприємства та на основі обґрунтування яких відбувається порівняння показників другого рівня, до яких належать результативні показники, з витратами ресурсів підприємства [8].

Концепція «3Е» (economy, efficiency and effectiveness) – модель економічності, ефективності та результативності діяльності, яка визначає ефективність функціонування підприємств на ринку (рис 1.1.) [9].

Рисунок 1.1 – Концепція трьох Е

Джерело: складено на основі [9]

Дана концепція була розроблена як продовження думки П. Друкера, сутність якої полягає в наступному:

1. Економічність (economy) – передбачає розумне споживання: використання необхідної кількості ресурсів відповідної якості у потрібний час, у необхідному місці, за ринкову ціну.
2. Ефективність (efficiency) – отримання максимальної віддачі від співвідношення між кінцевим продуктом підприємства та ресурсами, використаними на їх створення.
3. Результативність (effectiveness) – рівень відповідності досягнутих результатів поставленій меті, відповідність використаних ресурсів і результатів поставленій меті.

Можна зробити висновок, що ці три категорії мають стійкий взаємозв'язок. На практиці це означає, що управлінці підприємства повинні забезпечувати економічність, ефективність та результативність діяльності. Часто буває так, що діяльність підприємства є економічною та ефективною, однак не результативною, тобто поточні результати не задовольняють мету його діяльності.

Також часто оцінка ефективності діяльності підприємств проводиться із використанням концепції «Performance Management» («PM»), суть якої полягає у використанні збалансованої системи показників (Balanced Scorecard). Вона вважається наразі найбільше передовою ідеєю в управлінні. Складається із багатьох фінансових та нефінансових показників, завдяки яким вдається підійти до процесу оцінювання комплексно [8].

Концепція «PM» виникла на основі ідей П. Друкера і спрямована виключно на досягнення цільового результату. Основна ідея «PM» – можливість керувати компанією як єдиним цілим. Ключові елементи «PM» – побудова «дерева» цілей, фіксація відповідальності, оцінка досягнутих результатів, а не виконаних дій.

Розглянувши інформацію щодо наявних концепцій, можна узагальнити, що прогресивною та ґрунтовною є концепція «Performance Management» («PM»), оскільки вона зрозуміла та може бути застосовна для підприємств різних галузей,

форм та розмірів. Однак ідею щодо розмежування понять «економічність», «ефективність» та «результативність», яка пропонується у концепції «3Е», доцільно також брати до уваги та використовувати для порівняння отриманих висновків. Таким чином, у поєднанні запропоновані концепції допоможуть максимально охопити питання ефективності діяльності підприємства.

Окрім того, важливо розглядати класифікацію видів ефективності діяльності підприємств за різними ознаками, оскільки це дозволяє проаналізувати ефективність з різних сторін та комплексно охарактеризувати отримані результати. Саме такий підхід допомагає отримати повноту картини та прийняти необхідні управлінські рішення.

У сучасній літературі можна зустріти понад 20 видів класифікацій за різними ознаками, однак вони часто повторюються та не завжди є доцільними для застосування з огляду на обмеженість інформації, а надмірна деталізація може призвести до ускладнення та удорожчання процесу оцінки ефективності діяльності підприємства.

Тому узагальнена інформація щодо головних класифікаційних ознак для виокремлення видів ефективності діяльності підприємства розміщена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Класифікація видів ефективності діяльності підприємства

Класифікаційна ознака	Види
За видом діяльності	1. Ефективність операційної діяльності. 2. Ефективність інвестиційної діяльності. 3. Ефективність фінансової діяльності.
За видами господарської діяльності	1. Виробнича ефективність. 2. Торгівельна ефективність. 3. Банківська ефективність. 4. Страхова ефективність та ін.
З погляду часу	1. Статична ефективність. 2. Динамічна ефективність.
За сферами застосування	1. Економічна ефективність. 2. Соціальна ефективність. 3. Екологічна ефективність. 4. Технологічна ефективність. 5. Організаційна ефективність.
За видом використаних ресурсів	1. Ефективність використання трудових ресурсів підприємства. 2. Ефективність використання капіталу. 3. Ефективність використання основних виробничих фондів. 4. Ефективність використання оборотних коштів підприємства. 5. Ефективність використання матеріальних ресурсів.

Продовження таблиці 1.1

За характером здійснюваних витрат	1. Ресурсна ефективність. 2. Витратна ефективність. 3. Змішана (витратно-ресурсна) ефективність.
За структурою організації	1. Ефективність робочого місця. 2. Ефективність виробничого підрозділу (дільниці, цеху, виробництва). 3. Ефективність підприємства в цілому.
За наслідками	1. Економічна ефективність. 2. Соціальна ефективність. 3. Соціально-економічна ефективність.

Джерело: складено на основі [10]

Таким чином, види ефективності відрізняються різноманітністю одержуваних результатів (ефектів) господарської діяльності підприємства. Загалом, кожен із видів ефективності має певною мірою економічний, соціальний або ж соціально-економічний характер.

Щодо виробничих підприємств, у літературі поняття їх ефективності пропонується досліджувати через оцінку за видом використаних ресурсів, зокрема деталізується ефективність використання матеріальних та трудових ресурсів, а також основних виробничих фондів (табл. 1.2) [8].

Таблиця 1.2 – Характеристика видів ефективності діяльності виробничого підприємства

Назва	Характеристика
Ефективність використання матеріальних ресурсів	Метою аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів є отримання найбільш інформативних ключових показників, які забезпечують об'єктивну та точну оцінку наявності різних видів матеріальних ресурсів на підприємстві з огляду на його конкурентоспроможність, що уможливорює оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації.
Ефективність використання трудових ресурсів	Мета аналізу ефективності використання трудових ресурсів полягає у визначенні резервів, їх більш ефективного використання, а також обчислення резервів збільшення обсягу продукції внаслідок зростання ефективності праці на підприємстві.
Ефективність використання основних виробничих фондів	Більш повне та раціональне використання основних фондів та виробничих потужностей підприємства сприяє покращенню всіх його техніко-економічних показників: зростанню продуктивності праці, підвищенню фондовіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, економії капітальних вкладень.

Джерело: складено на основі [10]

На мою думку, такий підхід до визначення та класифікації ефективності діяльності виробничого підприємства є найбільш прийнятним, оскільки дозволяє оцінити підприємство різносторонньо. Однак його можна доповнити та досліджувати ефективність діяльності з точки зору усіх використаних ресурсів: основних фондів, оборотних коштів та капіталовкладень, матеріальних та трудових ресурсів.

Таким чином, за результатами дослідження було встановлено, що наразі існує багато підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства, а класифікація видів ефективності допомагає комплексно врахувати необхідні фактори, що у результаті впливає на прийняття керівниками управлінських рішень.

1.2 Обґрунтування основних факторів впливу на ефективність діяльності підприємства

Досліджуючи питання підвищення ефективності діяльності підприємства, необхідно значну увагу приділяти основним факторам, що впливають на цей процес, оскільки вони є рушійною силою та від них напряду залежить рівень кінцевих результатів діяльності. Без проведення ґрунтового дослідження щодо впливу різноманітних факторів на економічні показники, неможливо точно зробити висновки щодо отриманих результатів діяльності, а також неможливо спрогнозувати подальшу зміну ринкової кон'юнктури, скоригувати обсяги виробництва та цілі підприємства.

Зазвичай у літературі наводяться різноманітні підходи щодо класифікації факторів впливу на ефективність діяльності підприємства. Зокрема: позитивні та негативні, якісні та кількісні, загальні та конкретні, зовнішні та внутрішні. Первинним можна вважати поділ факторів впливу саме за середовищем впливу.

За середовищем впливу виділяють фактори зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Такий вид класифікації зустрічається в літературі найчастіше, зокрема у працях Дж. Даніеля, М. Мескона, К. Боумена, Г. Монастирського і Л. Шморгуна [11-13].

Взаємозв'язок та структуру факторів зовнішнього та внутрішнього середовища наведено на рис. 1.2 нижче.

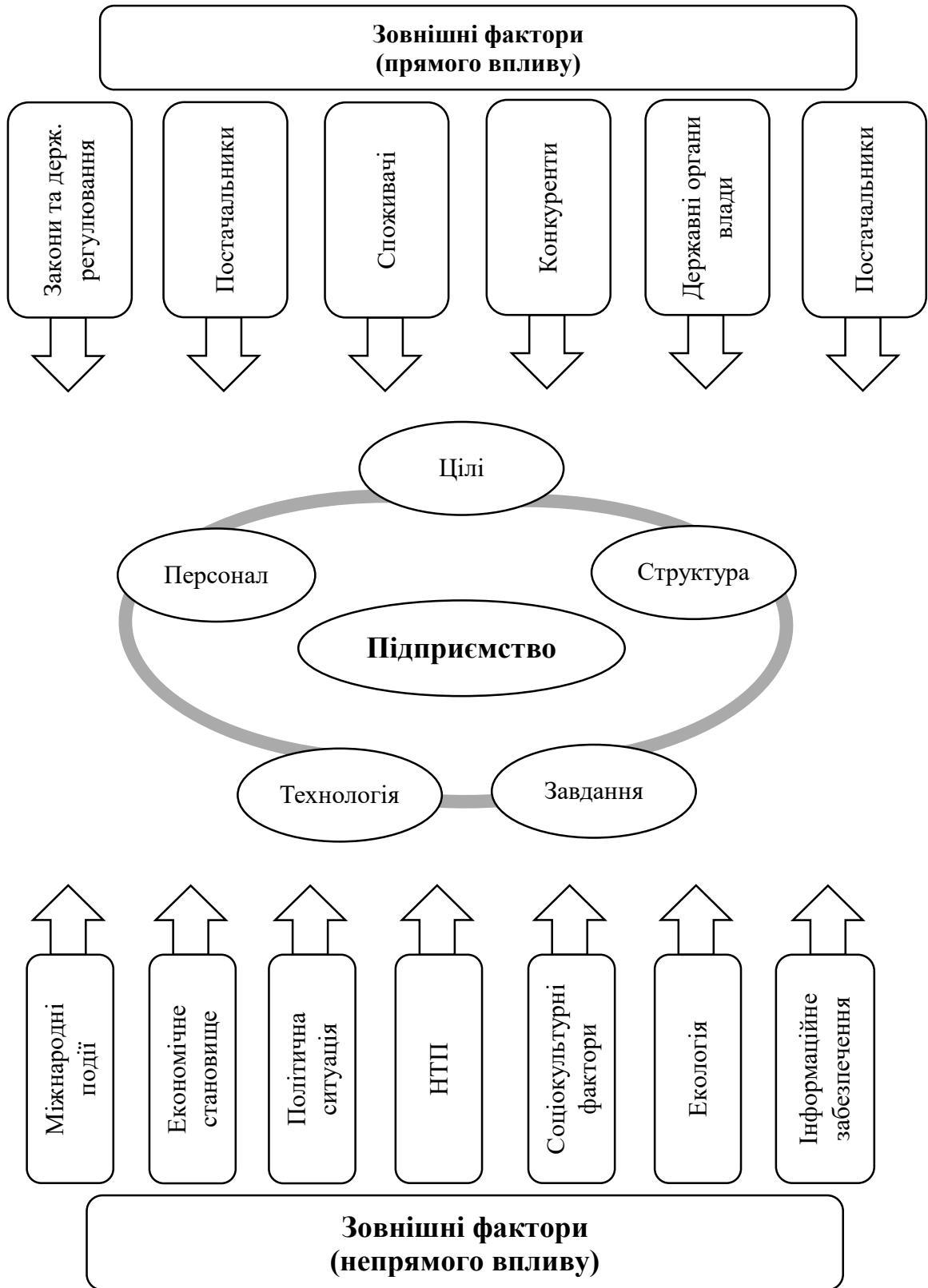

Рисунок 1.2 – Взаємозв'язок та структура факторів зовнішнього та внутрішнього середовища

Джерело: складено на основі [13-16]

Сучасна політична та економічна ситуація щодня підтверджує тезис, що зовнішні фактори мають визначальний вплив на діяльність підприємств. За результатами дослідження консалтинговою компанією McKinsey було встановлено, що у розвинених країнах вплив внутрішніх факторів на діяльність підприємств переважає та складає $2/3$, відповідно зовнішнім факторам належить $1/3$ впливу. В Україні ситуація складніша, зовнішнім факторам відводиться вагомніше значення, зважаючи на військові дії, карантинні обмеження, зміну обсягу інвестування, переміщення робочої сили тощо [14, с. 362].

Якщо досліджувати питання факторів зовнішнього середовища, потрібно враховувати їх тісну взаємозалежність, загальну складність зовнішнього середовища, що спровокована надмірною кількістю факторів; швидкість та динамічність зміни їх впливу на підприємство, невизначеність (обмеженість інформації) щодо ситуації на ринку тощо.

Б.П. Фіщук зазначає, що зовнішні фактори – це ті, що створені ринком, тому підприємство не може контролювати та управляти ними, необхідно лише пристосовуватись. Таким чином, для якісної оцінки зовнішнього середовища виділяють фактори прямого та непрямого впливу [15].

М. Мескон вважав, що серед усієї сукупності факторів зовнішнього середовища найвагомішими є споживачі, конкуренти та законодавство країни, оскільки споживачі формують попит, згідно з яким здійснюється реалізація товарів, від якої залежить дохід; конкуренти стимулюють розвиток, мінімізацію витрат та підвищення якості продукції для отримання ринкової першості та переваг, а законодавчі зміни можуть як ускладнювати, так і створювати нові можливості для ефективної діяльності підприємства [11].

Узагальнюючи ідеї науковців, можна стверджувати, що зовнішні фактори існують завдяки ринку та розвиненому інформаційному середовищу, їх появу часто важко спрогнозувати, а вплив уникнути, оскільки підприємство не керує ними, однак до їх появи варто готуватись. Тому підприємству важливо бути гнучким, щоб краще пристосовуватись до нових ринкових умов.

Під факторами внутрішнього середовища розуміють рушійні сили всередині організації, які безпосередньо впливають на кінцевий стан або очікуваний результат діяльності. Такі фактори характеризуються внутрішніми змінними та залежать від діяльності підприємства, а також можуть контролюватись управлінським відділом. Р. Драфт (директор Центру управління та організаційних змін у США) зазначає, що внутрішнє середовище являється сукупністю технологій виробництва, організаційної структури, корпоративної культури та матеріально-технічної бази, що формує переваги фірми над її конкурентами [16].

На думку американських економістів М. Мексона, М. Альберта та Ф. Хедоури до основних факторів внутрішнього середовища потрібно віднести цілі, технології, завдання, структуру та персонал підприємства:

- Цілі – очікуваний результат, якого повинне досягти підприємство, а саме його працівники за визначений проміжок часу;
- Технології – інструмент, що дозволяє перетворити сировину, матеріали, обладнання та інші ресурси підприємства у готовий до подальшої реалізації продукт;
- Завдання – вид робіт, поставлений відповідно до цілей, має бути виконаний чітко та вчасно;
- Структура – взаємозалежність різних відділів та їх функцій, що забезпечує ефективність діяльності;
- Працівники – рушійна сила у роботі підприємства [11].

Подальше дослідження питання факторів впливу зовнішнього середовища на ефективність діяльності підприємства знайшло свій розвиток у поділі їх на групи факторів макро- та мікросередовища.

Така класифікація була досліджена у праці С.М. Пісарюка, С.Д. Дзюбика та О.С. Ривака [17-18]. Деталі системи факторів впливу зовнішнього середовища у розрізі макро- та мікросередовища подано в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Система факторів впливу зовнішнього середовища підприємства

Ознака	Група	Фактори впливу
Макросередовище	Науково-технічні	1. Поява нових виробничих технологій, обладнання. 2. Удосконалення методів отримання та аналізу інформації. 3. Поява нових способів доставки товару. 4. Запровадження системи стандартизації. 5. Удосконалення логістичних маршрутів.
	Економічні	1. Рівень інфляції. 2. Розмір облікової ставки. 3. Курс валют. 4. Розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму.
	Політико-правові	1. Військові дії. 2. Зміна міжнародного клімату. 3. Зміна законодавчої бази.
	Природно-ресурсні	1. Зміна кліматичних умов. 2. Врожайність.
	Соціальні	1. Рівень, а також структура доходів та витрат. 2. Рівень освіти населення.
	Демографічні	1. Чисельність населення. 2. Рух населення. 3. Рівень безробіття. 4. Чисельність працездатного населення. 5. Структура населення (стать, вік).
Мікросередовище	Споживачі	1. Сезонність попиту. 2. Лояльність споживачів. 3. Реакція споживачів на продукти конкурентів.
	Конкуренти	1. Прибутковість галузі. 2. Рівень конкуренції. 3. Якість продукції конкурентів. 4. Динаміка розвитку ринку.
	Постачальники	1. Кількість постачальників. 2. Територіальне розміщення постачальників. 3. Обсяг закупівель. 4. Ціна на сировину/матеріали.
	Посередники	1. Доступність транспортних послуг. 2. Доступність кредитів.

Джерело: складено на основі [18, с. 95]

Внутрішнє середовище також було деталізоване та розділене науковцями у декілька основних груп факторів, що дають змогу охарактеризувати кожну сферу та виявити сильні та слабкі сторони підприємства. Оскільки воно перебуває в межах підприємства, то об'єднує у собі всі функціональні сфери діяльності: виробництво, фінанси, кадри, розвиток та вплив на середовище. Детальна система факторів впливу внутрішнього середовища подана у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Система факторів впливу внутрішнього середовища підприємства

Група	Фактори впливу
Виробничі	1. Рівень морального та фізичного зношення обладнання. 2. Виробнича потужність обладнання. 3. Забезпеченість сировиною та матеріалами. 4. Резервні потужності. 5. Продуктивність праці. 6. Контроль якості.
Економічні	1. Структура капіталу підприємства. 2. Обсяг дебіторської та кредиторської заборгованості. 3. Ступінь залежності від позикових коштів. 4. Рівень прибутковості, рентабельності тощо.
Організаційно-структурні	1. Рівень кваліфікації персоналу. 2. Стратегія розвитку підприємства. 3. Інтелектуальний потенціал підприємства. 4. Організаційна структура. 5. Методи управління тощо.
Екологічні	1. Обсяги відходів підприємства. 2. Екологічний податок тощо.
Інноваційні	1. Наявність інновацій в управлінні, виробництві, персоналі тощо.

Джерело: складено на основі [12-13]

У результаті дії таких факторів на підприємстві відбуваються структурні зрушення, зміни показників, що характеризують розвиток або занепад підприємства.

Таким чином, можна узагальнити, що зовнішнє та внутрішнє середовище мають тісний взаємозв'язок, оскільки зовнішні фактори впливають на діяльність підприємства, змушують адаптувати його внутрішнє середовище до змін в країні, на ринку тощо. При цьому побудова міцного та злагодженого механізму в середині підприємства дозволяє стійко реагувати на вплив зовнішніх факторів, мінімізувати їх дію.

Додатково К. В. Сміцких та Т. В. Терентьєва обґрунтували необхідність поділяти внутрішні фактори впливу на ефективність діяльності підприємства на екстенсивні та інтенсивні, а екстенсивні розглядати у розрізі кількісних та часових характеристик. Вони зазначають, що економічна ефективність підприємства має розглядатися у загальній сукупності системи умов і факторів розвитку підприємства (рис. 1.3) [19, с. 3].

Рисунок 1.3 – Деталізована класифікація внутрішніх факторів впливу на ефективність діяльності підприємства

Джерело: складено на основі [19, с. 5]

Таким чином, можна помітити, що серед науковців популярні дослідження питання ефективності діяльності підприємства та факторів, що на це впливають. Багато досліджень спрямовані на поглиблення деталізації факторів, однак при цьому необхідно також зважати на галузь, в якій діє підприємство та розробляти сукупність факторів під конкретну сферу діяльності.

Зокрема якщо розглядати виробничу сферу, доцільно значну увагу приділити класифікації факторів впливу на ефективність діяльності за такими трьома ознаками:

- за напрямками формування;
- за джерелами підвищення (за ресурсами та витратами);
- за рівнем господарювання (рис. 1.4).

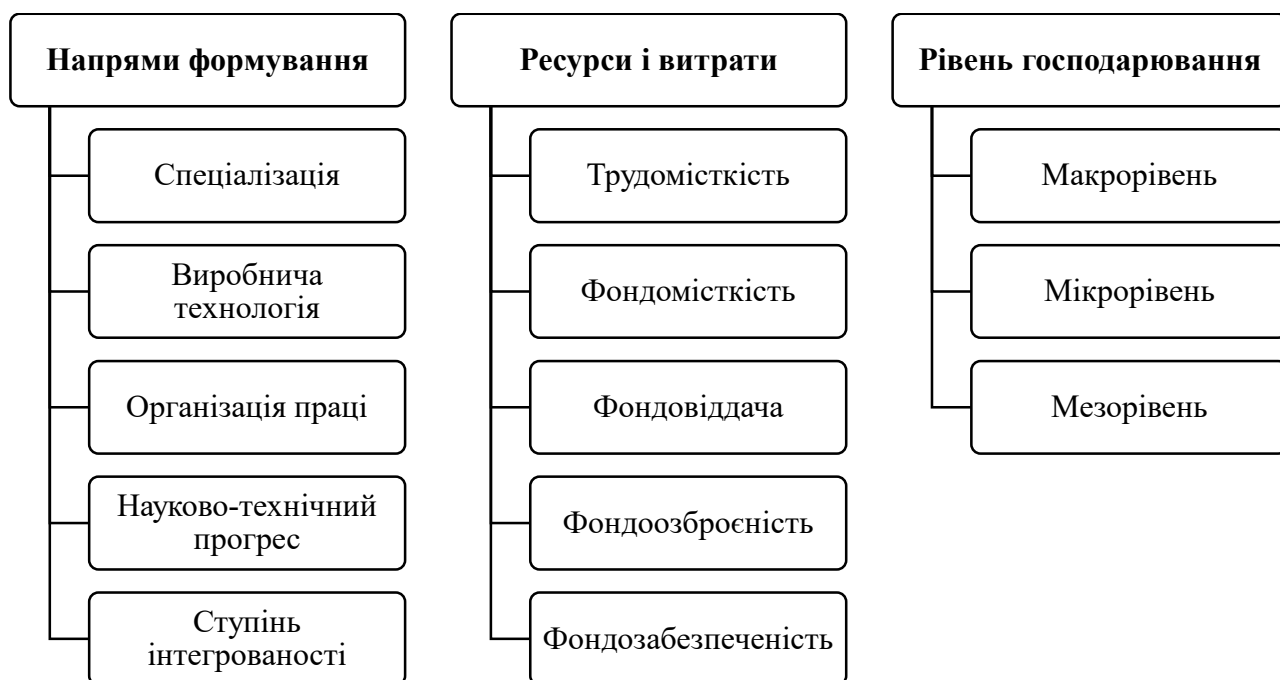

Рисунок 1.4 – Структура факторів впливу на економічну ефективність підприємства за І. Петренка та П. Чужиним

Джерело: складено на основі [20]

Такий поділ був запропонований І. Петренка та П. Чужиним та дозволяє суб'єктам господарювання комплексно оцінити власну діяльність, оскільки досліджує рівень прибутковості або збитковості підприємства, а тобто результати функціонування за ключовими критеріями [20].

Класифікаційна ознака за напрямками формування виділяє 5 основних критеріїв, за якими доцільно аналізувати підприємство. Важливо досліджувати зміну рівня спеціалізації, оскільки у разі поглиблення спеціалізації виробничого підприємства вдасться підвищувати результативність його діяльності. При цьому розвиток науково-технічного прогресу у виробничій галузі дозволить підвищити якість продукції, вивільнити інтенсивні резерви робочого часу та підвищити досконалість виробничого процесу загалом, що позитивно відіб'ється на ефективності діяльності підприємства.

Однак важливу роль відіграє також грамотна організація праці, оскільки створення сприятливих умов для працівників стимулюватиме підвищення продуктивності праці, їх швидкого кар'єрного зростання та здобуття необхідних вмінь та навичок для ефективного використання робочого часу.

Наступна класифікаційна ознака за ресурсами і витратами у разі раціонального використання основних фондів може забезпечити високий темп виробництва продукції, а також підвищити ефективність виробничого процесу в цілому.

Вплив факторів за рівнем господарювання демонструє необхідність аналізу на трьох рівнях: макро, мікро та мезо. Схожий розподіл вже розглядався у роботі вище, однак на думку І. Петренко та П. Чужинава важливо виділяти також мезорівень, оскільки до нього включаються конкурентні переваги підприємства, які формуються саме на рівні регіону або галузі. Вони залежать від конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості галузі; доступності ресурсів, їх вартості; наявності регіональних програм підтримки бізнесу; рівня розвитку регіональної інфраструктури; наявності та дієвості спеціальних економічних зон [21].

Отже, проаналізована інформація щодо факторів впливу на ефективність діяльності підприємства свідчить про те, що дане питання є важливим, оскільки такі фактори є рушійною силою та саме від них залежать зміни на підприємстві. При дослідженні таких факторів можна не лише якісно проаналізувати поточні результати діяльності, а й поставити реальні цілі, що передбачатимуть зовнішні загрози. Саме завдяки комплексній оцінці підприємство буде отримувати очікувані результати діяльності.

1.3 Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства

Зважаючи на всі підходи та фактори, оцінка ефективності підприємства можлива лише на основі поглибленого аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства з використанням системи економічних показників. Такі показники повинні відображати кількісні та якісні результати діяльності, а також відповідати поставленим цілям.

Беручи до уваги різноманітність цілей підприємств, сфер, видів та форм їх діяльності, розмірів та внутрішнього середовища, не існує єдиного підходу щодо

визначення необхідної системи показників оцінки ефективності підприємства, саме тому управлінський відділ повинен підходити до цього питання предметно та відповідально.

Однак науковці розробили різноманітні принципи, відповідно до яких можна отримати базу для створення системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства.

Загалом у літературі зустрічається підхід щодо визначення коефіцієнту економічної ефективності, який можна розрахувати за формулою 1.1 [21].

$$E = \frac{E_{\phi}}{B}, \quad (1.1)$$

де E – ефективність діяльності підприємства;

E_{ϕ} – економічний ефект, що отримує підприємство за визначений проміжок часу грн;

B – витрати підприємства, що були здійснені для досягнення економічного ефекту за визначений проміжок часу, грн.

Але вищенаведений коефіцієнт є досить загальним, не дозволяє проаналізувати вплив факторів на отримані результати розрахунків. Таким чином, повертаючись до принципів створення системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства, науковці виділяють такі:

- дотримання взаємозалежності критерію та системи показників ефективності виробництва;
- дослідження ефективності застосування використаних у виробництві ресурсів;
- залучання показників ефективності під час реалізації функції управління різноманітними ланками виробництва на підприємстві;
- застосування стимулюючих функцій у пошуках резервів підвищення ефективності діяльності підприємства [22, ст.123].

Вищезазначені принципи повинні розкриватись у таких групах системи показників ефективності:

- узагальнюючі показники;

- конкретні показники, а саме: показники ефективності використання праці, основних та оборотних фондів, оборотних коштів і капіталовкладень, матеріальних ресурсів та показники якості продукції [23].

Таку структуру було розглянуто у роботах Ващенко А.А. До цих груп відносяться абсолютні та відносні показники, орієнтовний список яких зображено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Групи принципів показників ефективності діяльності підприємства

Група показників	Показники
Узагальнюючі показники ефективності діяльності	– рівень задоволення потреб ринку; – коефіцієнт ефективності використання ресурсів; – рентабельність продукції; – норма прибутковості; – господарський ефект від використання одиниці продукції.
Конкретні показники ефективності використання ресурсів, а саме:	
– показники ефективності використання праці;	– продуктивність праці та темпи її зростання; – рівень відносного приросту продукції внаслідок росту продуктивності праці; – коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу; – фондоозброєність; – зарплатомісткість продукції; – трудомісткість одиниці продукції.
– показники ефективності використання основних та оборотних фондів;	– фондоддача основних фондів; – фондомісткість одиниці продукції; – рентабельність основних фондів; – коефіцієнт введення/вибуття ОВФ; – коефіцієнт змінності обладнання; – коефіцієнт інтенсивного використання обладнання.
– показники ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень;	– оборотність та завантаженість обігових коштів; – рентабельність обігових коштів; – тривалість одного обороту нормованих коштів; – відносне вивільнення обігових коштів; – питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції); – рентабельність інвестицій; – термін окупності вкладених інвестиційних ресурсів.
– показники якості продукції;	– економічний ефект від удосконалення якості товарів; – коефіцієнт оновлення асортименту; – частка продукції, на яку одержано сертифікати якості; – сортність; – частка продукції, яка відповідає кращим світовим та вітчизняним зразкам; – частка прогресивних видів продукції у загальному виробництві.

Продовження таблиці 1.5

– показники ефективності використання матеріальних ресурсів.	– матеріаломісткість та матеріаловіддача продукції; – оборотність матеріальних запасів підприємства; – співвідношення темпів росту обсягу продукції і матеріальних витрат; – питома вага матеріальних ресурсів у собівартості продукції; – коефіцієнт споживання матеріалів.
--	--

Джерело: складено на основі [23, ст. 85; 24]

Такий підхід до побудови системи показників є досить ґрунтовним, дозволяє охопити та проаналізувати конкретно кожну групу використаних ресурсів. Зокрема за допомогою оцінки узагальнюючих показників підприємство може приймати загальні рішення. Однак у разі необхідності прийняття рішення щодо удосконалення чи розвитку окремих компонентів виробничого процесу, доцільно використовувати конкретні показники, оскільки вони орієнтуються на окремі групи ресурсів.

Отже, базою для розрахунку узагальнюючих показників є конкретні. Таким чином, дві групи показників мають тісний взаємозв'язок: узагальнюючі розкривають мету виконання розрахунків, а конкретні є їх засобом [24].

Розглянемо детальніше наведені показники згідно з попередньо сформованими групами. У табл. 1.6 розміщено інформацію щодо сутності та підходів для розрахунку узагальнюючих показників.

Таблиця 1.6 – Характеристика та розрахунок узагальнюючих показників ефективності діяльності підприємства

Показник	Характеристика	Розрахунок
Рентабельність продукції	Характеризує ефективність витрат на виробництво продукції	Прибуток / Собівартість
Норма прибутковості	Характеризує величину чистого прибутку, що приходить на одиницю інвестиційних вкладень	Прибуток / (Середня вартість основних фондів + Середні залишки оборотних засобів)
Коефіцієнт ефективності застосовуваних ресурсів	Характеризує рівень сукупності живої та уречевленої праці	Чиста продукція / (Річна середньооблікова чисельність персоналу + (Середньорічний обсяг основних фондів за відновною вартістю + Середньорічна вартість оборотних фондів підприємства) × Коефіцієнт повних витрат праці)

Продовження таблиці 1.6

Коефіцієнт ефективності споживаних ресурсів	Характеризує рівень поточних витрат на виробництво і збут виробів (рівень собівартості)	Обсяг виробленої товарної продукції за даний період / Загальна сума використаних на виготовлення продукції ресурсів
---	---	---

Джерело: складено на основі [24-26]

Таким чином, узагальнюючі показники дозволяють оцінити загальну прибутковість підприємства, рентабельність його продукції та ефективність використання ресурсів. Однак ці показники залежать від специфічних (конкретних) показників, зокрема від ступеня використання трудових ресурсів. Показники, що досліджують ефективність використання праці зображені в табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Характеристика та розрахунок показників ефективності використання праці

Показник	Характеристика	Розрахунок
Продуктивність праці	Характеризує кількість продукції, виробленої в одиницю часу, або витрат часу на виробництво одиниці продукції	Обсяг виробництва / Середня кількість годин, відпрацьованих одним працівником
Коефіцієнт використання активного фонду робочого часу	Дає уявлення про повноту використання часу з урахуванням можливих втрат і про рівень ефективності системи управління трудовими ресурсами	Ефективний фонд робочого часу / Активний фонд робочого часу
Рівень відносного приросту продукції внаслідок росту продуктивності праці	Демонструє ріст або скорочення обсягів виробництва у результаті проведення заходів щодо підвищення продуктивності праці	$100 - (\text{Приріст чисельності персоналу за період (\%)} / \text{Приріст обсягу продукції за період (\%)} \times 100)$
Трудомісткість продукції	Показує затрати робочого часу на виробництво одиниці продукції або обсягу виготовленої продукції	Середня кількість годин, відпрацьованих одним працівником / Обсяг виробництва
Фондоозброєність праці	Показує вартість основних виробничих засобів, що припадає на одного працівника	Балансова вартість основних виробничих засобів / Середньооблікова чисельність працівників
Зарплатомісткість продукції	Визначає, скільки гривень ЗП припадає на 1 гривню виготовлених товарів	Сума фонду оплати праці / Обсяг реалізованої продукції у досліджуваному періоді

Джерело: складено на основі [27, 28, 29, с. 121]

Ефективність використання праці на підприємстві впливає насамперед на якість та обсяг виробництва продукції, що в результаті відображається на фінансовому результаті. Тому якісний аналіз трудових ресурсів дозволяє виявити наявні резерви або порушення, що можна використати для підвищення рівня управління трудовими ресурсами та прибутковості.

При цьому обладнання, на якому працюють працівники, також впливає на якість кінцевої продукції та загальні витрати часу для виробництва такої продукції. Характеристика показників ефективності використання основних фондів наведена в табл. 1.8.

Таблиця 1.8 – Характеристика та розрахунок показників ефективності використання основних фондів

Показник	Характеристика	Розрахунок
Фондовіддача основних фондів	Виражає ефективність використання засобів праці, показує скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих засобів	Вартість виробленої продукції підприємством / Балансова вартість основних виробничих засобів
Рентабельність ОЗ	Характеризує рівень ефективності використання основних засобів	Загальний прибуток / Балансова вартість основних виробничих засобів $\times 100$
Фондомісткість продукції	Показує вартість основних виробничих фондів підприємства, яка припадає на одиницю вартості валової продукції	Балансова вартість основних виробничих засобів / Вартість виробленої продукції
Коефіцієнт інтенсивного використання обладнання	Показує, яку кількість продукції було виготовлено за певний період відповідно до зазначеної технічної (паспортної) продуктивності визначеної одиниці обладнання	Фактична продуктивність обладнання / Нормативна продуктивність обладнання
Коефіцієнт змінності обладнання	Характеризує скільки в середньому змін працювала кожна одиниця устаткування за добу і повинен прагнути до кількості змін роботи підприємства	Кількість відпрацьованих змін / Кількість одиниці обладнання
Коефіцієнт уведення/вибуття ОВФ	Динаміка коефіцієнту уведення / вибуття основних виробничих фондів за кілька років характеризує зміну інтенсивності вибування основних фондів.	Вартість уведених (виведених) основних виробничих засобів / Балансова вартість основних виробничих засобів

Джерело: складено на основі [30, 31, 32, 33, с. 79]

Описані показники дозволяють оцінити ефективність виробництва, стан основних засобів та забезпеченість підприємства основними засобами. Щодо оцінки ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень, запропоновані показники та їх характеристика розміщені в таблиці 1.9 нижче.

Таблиця 1.9 – Характеристика та розрахунок показників ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень

Показник	Характеристика	Розрахунок
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	Показує, скільки оборотних коштів підприємства припадає на одну гривню реалізованої продукції	Дохід від реалізації продукції підприємства / Середня за період сума оборотних коштів
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Характеризує наявність оборотних коштів у кожній гривні вартості реалізованої продукції	Середня за період сума оборотних коштів / Дохід від реалізації продукції
Рентабельність оборотних коштів	Величина чистого прибутку у розрахунку на одну гривню оборотних коштів підприємства	Чистий прибуток / Середній залишок оборотних коштів
Тривалість одного обороту нормованих коштів	Показує тривалість одного обороту оборотних коштів в днях	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності оборотних коштів}$
Відносне вивільнення оборотних коштів	Відображає стабільність або зростання оборотних коштів при зростанні обсягів реалізації продукції	$\text{Обсяг реалізованої продукції за досліджуваний період} \times (\text{Тривалість обороту в попередньому періоді} - \text{Тривалість обороту в розрахунковому періоді}) / \text{Дні періоду}$
Рентабельність інвестицій	Відображає прибутковість або ефективність певної торгівлі чи інвестицій	Чистий прибуток підприємства / Середньорічна вартість інвестицій
Питомі капіталовкладення	Обсяг капітальних вкладень підприємства на одиницю введення в дію виробничих потужностей або на одиницю розміру	Обсяг капіталовкладень підприємства / Вартість внесених в дію виробничих потужностей
Термін окупності інвестиційних ресурсів	Мінімальний часовий інтервал, за межами якого інтегральний ефект стає і залишається позитивним	Первісні інвестиції у проєкт / Чистий грошовий потік

Джерело: складено на основі [32, 33, с. 79; 34, с. 31]

Завдяки підвищенню ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень забезпечується високий рівень прибутковості підприємства при мінімізації усіх його втрат, тому вищенаведені показники відіграють важливу роль в оцінці діяльності підприємства. Показники, що характеризують якість продукції, наведені у табл. 1.10.

Таблиця 1.10 – Характеристика та розрахунок показників якості продукції

Показник	Характеристика	Розрахунок
Економічний ефект від удосконалення якості товарів	Характеризується розміром додатково отриманого прибутку від виробництва і реалізації продукції підвищеної якості.	Перевищення темпів зменшення витрат від браку на виробництві над темпами збільшення витрат на запобіжні заходи
Коефіцієнт оновлення асортименту	Демонструє рівень оновлення асортименту на підприємстві	Вартість нових виробів / Обсяг виробництва продукції
Частка продукції, на яку одержано сертифікати якості	Показує яка частина продукції є сертифікованою	Вартість сертифікованої продукції / Обсяг виробництва продукції
Коефіцієнт сортності	Показує як впливає сортність продукції на загальний обсяг випущеної продукції, оскільки чим вищий сорт продукції тим вища на нього ціна	Сума вартостей продукції нижчого сорту та вищого сорту / (Сума обсягу продукції нижчого сорту та вищого сорту × Ціна продукції вищого сорту)
Частка прогресивних видів виробів у загальному випуску	Характеризує рівень прогресивності продукції	Вартість прогресивних видів виробів / Обсяг виробництва продукції
Частка продукції, яка відповідає кращим світовим та вітчизняним зразкам	Відображає відсоток продукції, що відповідає кращим світовим та вітчизняним зразкам	Вартість продукції підприємства, що відповідає кращим світовим та вітчизняним зразкам / Обсяг виробництва продукції

Джерело: складено на основі [30, 31, 32, 33, с. 79]

Якість продукції є фундаментом підприємства, оскільки від неї залежить рівень попиту та фінансові результати діяльності, тому аналіз показників, що її досліджують необхідний кожному підприємству. Показники, що оцінюють ефективність використання матеріальних ресурсів, наведені в табл. 1.11.

Таблиця 1.11 – Характеристика та розрахунок показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	Характеристика	Розрахунок
Матеріаломісткість одиниці продукції	Характеризує вартість витрат матеріальних ресурсів на одиницю виробленої продукції.	Сума матеріальних витрат / Вартість виробленої продукції
Матеріаловіддача	Характеризує віддачу матеріалів, тобто скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів	Вартість виробленої продукції на підприємстві / Сума матеріальних витрат підприємства
Питома вага матеріальних ресурсів у собівартості продукції	Динаміка цього показника характеризує зміну матеріаломісткості продукції	Сума матеріальних витрат / Собівартість виробленої продукції

Продовження таблиці 1.11

Оборотність матеріальних запасів	Свідчить про кількість оборотів, що здійснили запаси за рік	Витрати на виробництво продукції / Запаси
Співвідношення темпів росту обсягу продукції і матеріальних витрат	Характеризує у відносному вираженні динаміку матеріаловіддачі і, разом з тим, розкриває фактори її зростання	(Обсяг продукції в досліджуваному періоді / Обсяг продукції в базовому періоді) / (Матеріальні витрати у досліджуваному періоді / Матеріальні витрати в базовому періоді)
Коефіцієнт споживання матеріалів	Характеризує міру використання сировини та матеріалів на виробництво	Планова сума матеріальних витрат / Фактичний обсяг виробництва

Джерело: складено на основі [29, с. 121; 30, 31, 32, 33, с. 79]

Мінімізація використання матеріальних ресурсів дозволяє підприємству нарощувати обсяги виробництва, збільшувати запланований рівень рентабельності в готовій продукції. Також це питання має соціальний аспект, переважна більшість ресурсів вважається обмеженою, тому важливо споживати їх розумно. Дослідження показників ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє прослідковувати надмірну витрату таких ресурсів. Однак існує думка, що при аналізі ефективності необхідно досліджувати також якісні показники. Зокрема, О. П. Завитій зазначає такі: рівень професійності кадрів, збір інформації щодо кон'юнктури ринку, зменшення впливу факторів ризику, розширення співробітництва виробництва та науки тощо [35, с. 205].

Отже, можна стверджувати, що використання кількісних та якісних показників у комплексі допоможе чітко сформувати поточний стан ефективності діяльності підприємства. При формуванні системи показників керівництву варто обирати для дослідження як узагальнюючі показники, так і конкретні, що допоможе виявити слабкі сторони, резерви ресурсів та наявні можливості.

Висновки до розділу 1

Таким чином, ефективність діяльності підприємства – категорія, що наразі не має єдиного визначення. Її прийнято розкривати через цілісну систему показників. Зокрема розглянута категорія досліджується вже понад 450 років.

Одні науковці ототожнюють її з результативністю діяльності, інші надають перевагу її комплексному аналізу, враховуючи при оцінці не лише результати діяльності, а й витрати та використані ресурси. Також важливим аспектом є те, що підприємство повинне намагатись реалізувати свої цілі та завдання, що своєю чергою впливає на категорію «ефективність». Велику роль у дослідження цього питання також відіграють концепції, зокрема передовою є концепція «РМ», що у поєднанні з концепцією «ЗЕ» дозволяють якісно сформулювати стратегію аналізу ефективності підприємства та у підсумку сформулювати всебічні висновки.

Для цілей дослідження було обрано підприємство ТОВ «Три ведмеді», яке являється виробничим підприємством у галузі харчової промисловості. Тому було запропоновано види ефективності діяльності виробничого підприємства та їх характеристики, а саме: ефективність використання матеріальних ресурсів, трудових ресурсів, основних виробничих фондів та оборотних коштів. Оцінка таких видів необхідна, оскільки дозволить виявити рівень споживання ресурсів та резерви зростання ефективності діяльності підприємства.

Окрім цього було проаналізовано основні фактори, що мають вплив на ефективність діяльності підприємства. Насамперед усі фактори економісти поділяють на внутрішні та зовнішні (прямого та непрямого впливу), що мають між собою тісний взаємозв'язок. Внутрішні фактори – ті, що діють всередині підприємства: цілі, персонал, завдання, структура, технологія. Зовнішні фактори включають у себе економічні та політичні, соціокультурні та науково-технічні фактори, споживачів та конкурентів та інші. Для виробничої сфери пропонується класифікувати фактори за додатковими ознаками: за напрямками формування, за ресурсами та витратами, за рівнем господарювання.

Також зважаючи на різноманітність форм власності, видів, розмірів, галузей діяльності та ін. відмінностей підприємств один від одного, розробити загальну систему показників оцінки ефективності діяльності неможливо та недоречно. Однак існують базові групи показників, а саме узагальнюючі та конкретні, в які включено орієнтовні найпоказовіші показники, що можуть стати базою для дослідження питання ефективності діяльності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Господарсько-правові засади функціонування підприємства та його загальна характеристика

Товариство з обмеженою відповідальністю «Три Ведмеді» зареєстроване 22 роки тому Дмитром Ігоровичем Ушмаєвим і являє собою українське виробничо-торгове підприємство, що зосереджене на виробництві морозива та заморожених напівфабрикатів (ЗНФ). Сьогодні центральний офіс підприємства розташований у Києві, а виробничі потужності – у м. Бердичів (Житомирська область) [36]. Загальні відомості ТОВ «Три Ведмеді» розміщені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Загальні відомості ТОВ «Три Ведмеді»

Повне найменування підприємства	Товариство з обмеженою відповідальністю «Три Ведмеді»
Скорочена назва підприємства	ТОВ «Три Ведмеді»
Статус юридичної особи	Не перебуває в процесі припинення
Код ЄДРПОУ	31450478
Дата реєстрації	22.05.2001
Уповноважені особи	Тищенко Андрій Сергійович
Розмір статутного капіталу	170 000 000,00 грн
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Форма власності	Недержавна власність
Види діяльності	Основний: 10.52 Виробництво морозива Інші: 10.85 Виробництво готової їжі та страв 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами 49.41 Вантажний автомобільний транспорт
Перелік засновників юридичної особи	Харченко-Севрюкова Ганна Сергіївна, розмір внеску до статутного фонду: 13 090 000,00 грн (7,70%) Стрейм Кепітал ЛТД, розмір внеску до статутного фонду: 156 910 000,00 грн (92,30%)
Кінцеві бенефіціарні власники	Ушмаєв Дмитро Ігорович – 65,1% Ушмаєва Інна Миколаївна – 27,2%
Контрактна інформація	Україна, 02099, м. Київ, вул. Зрошувальна, буд. 7 +38 (044) 499-29-30

Джерело: складено на основі [36]

Згідно статей 55 та 63 Господарського Кодексу України ТОВ «Три Ведмеді» можна охарактеризувати так [37]:

- 1) за формою власності – приватне підприємство;

- 2) за приналежністю капіталу в статутному фонді – змішане підприємство або підприємство з іноземними інвестиціями (92,30% у статутному капіталі ТОВ «Три Ведмеді» належить іноземній компанії);
- 3) за способом утворення статутного фонду – корпоративне підприємство (ТОВ «Три Ведмеді» створене двома засновниками);
- 4) за кількістю працюючих – середнє (середня кількість працівників у 2021 році становить 517 осіб, річний дохід – 1 085 794 000 грн);
- 5) за ціллю функціонування – комерційне підприємство (ТОВ «Три Ведмеді» має на меті отримання прибутку).

Фінансові результати ТОВ «Три Ведмеді» зображені на рис. 2.1. Відповідно до фінансової звітності підприємства, протягом 2019-2021 років відбувався приріст чистого доходу та собівартості реалізації продукції. При цьому чистий фінансовий результат протягом досліджуваного періоду був найвищим у 2019 році – чистий прибуток склав 51 402 тис. грн, у 2020 підприємство не отримало прибутків, чистий збиток склав 16 921 тис. грн, однак у 2021 підприємство відновило свою дохідність, чистий прибуток склав 8 909 тис. грн.

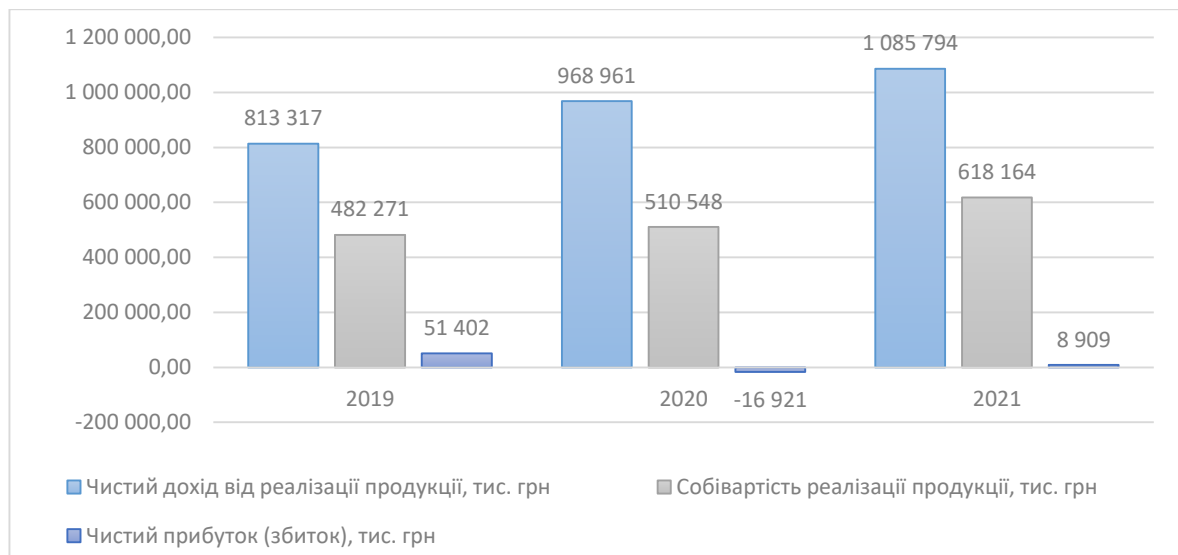

Рисунок 2.1 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі звітностей ТОВ «Три Ведмеді»

При цьому обсяг виробничих потужностей підприємства мав зміни протягом всього періоду функціонування. У 1998 році – році заснування

підприємства, виробництво морозива здійснювалось на обладнанні в їдальні гуртожитку, площею 100 м² із потужністю 300 кг/добу. Зростання курсу долара США з 2 до 4 грн за 1 долар США призвело до розширення підприємства і у 1999 році було відкрито цех на італійському обладнанні із виробничою потужністю 600 кг/добу [38].

У 2003 році було створено та зареєстровано ТМ «Три Ведмеді», відкрито цех з виробництва заморожених напівфабрикатів (ЗНФ): пельменів та вареників із різними начинками. У 2007 – придбано майновий комплекс колишнього заводу та початок реконструкції. Протягом періоду свого функціонування ТОВ «Три Ведмеді» постійно нарощує обсяг виробничих потужностей, оновлює обладнання та автоматизує процеси, що дозволяє задовольняти попит на ринку.

Значимість компанії на ринку виробництва морозива можна дослідити шляхом аналізу підприємств, що працюють за кодом КВЕД 10.52 – Виробництво морозива (основним видом діяльності ТОВ «Три Ведмеді»). Деталі представлені на рис. 2.2.

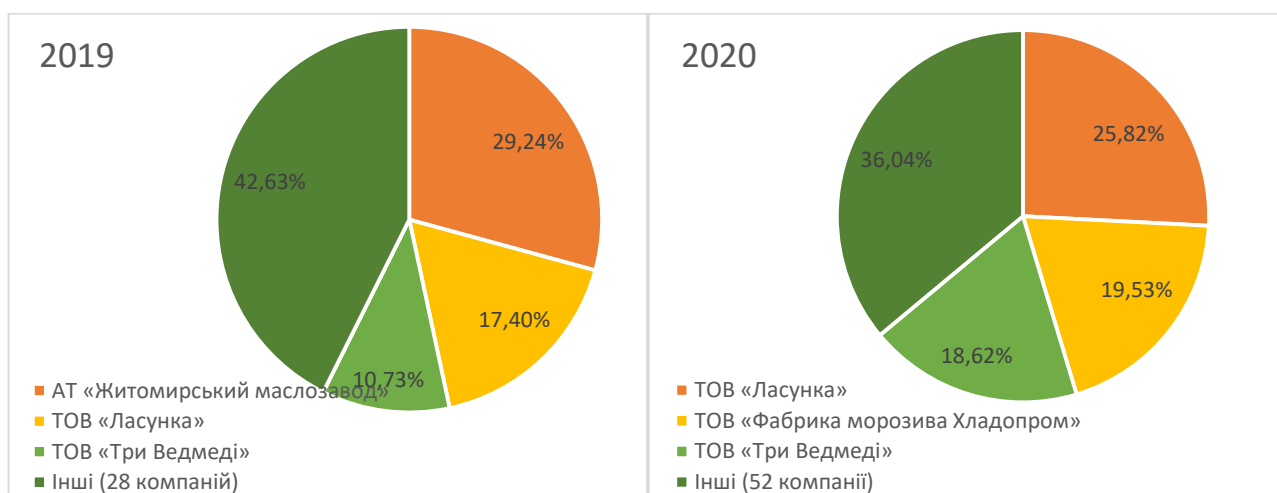

Рисунок 2.2 – Основні підприємства, що працюють за кодом КВЕД 10.52

Джерело: складено на основі [39]

Таким чином, протягом 2019-2020 років досліджуване підприємство ТОВ «Три Ведмеді» входило до переліку ТОП-3 найбільших компаній, що займаються виробництвом та реалізацією морозива.

Наразі ТОВ «Три Ведмеді» випускає товари під такими відомими торговими марками: Три Ведмеді, Монасо, Моржо, Главхолод, Мішутка, Від

Шефа, Monaco Luxury та ін. В своєму асортименті підприємство містить маже 200 видів морозива. З 2003 року підприємство ТОВ «Три Ведмеді» почало додатково виготовляти заморожені напівфабрикати (ЗНФ), наразі асортиментний ряд налічує близько 140 видів ЗНФ [38]. Структуру виробництва надано в табл. 2.2 та на рис. 2.3.

Таблиця 2.2 – Асортиментний ряд ТОВ «Три Ведмеді»

2019		2020		2021	
Торгова марка	К-ть видів	Торгова марка	К-ть видів	Торгова марка	К-ть видів
Монасо	73	Монасо	32	Монасо	36
Моржо	37	Монасо LUXURY	21	Три Ведмеді	25
Альпійські історії	36	Моржо	16	Моржо	23
Монасо LUXURY	34	Альпійські історії	14	Монасо LUXURY	22
Твоя Ферма	24	Твоя Ферма	12	Альпійські історії	14
Лимонно-шоколадне	19	Три Ведмеді	12	Твоя Ферма	12
Вагове морозиво	18	Главхолод	8	Главхолод	11
Главхолод	16	Лимонно-шоколадне	6	Лимонно-шоколадне	6
Інше	115	Інше	40	Інше	43
Загалом морозиво	372	Загалом морозиво	161	Загалом морозиво	192
Три Ведмеді	62	Бери Вари	61	Бери Вари	62
Здоровенькі були	26	Три Ведмеді	27	Три Ведмеді	31
Від Шефа	22	Здоровенькі були	18	Здоровенькі були	18
Мішутка	15	Від Шефа	11	Мішутка	13
Інші	15	Інші	16	Інші	17
Загалом ЗНФ	140	Загалом ЗНФ	133	Загалом ЗНФ	141

Джерело: складено на основі [38]

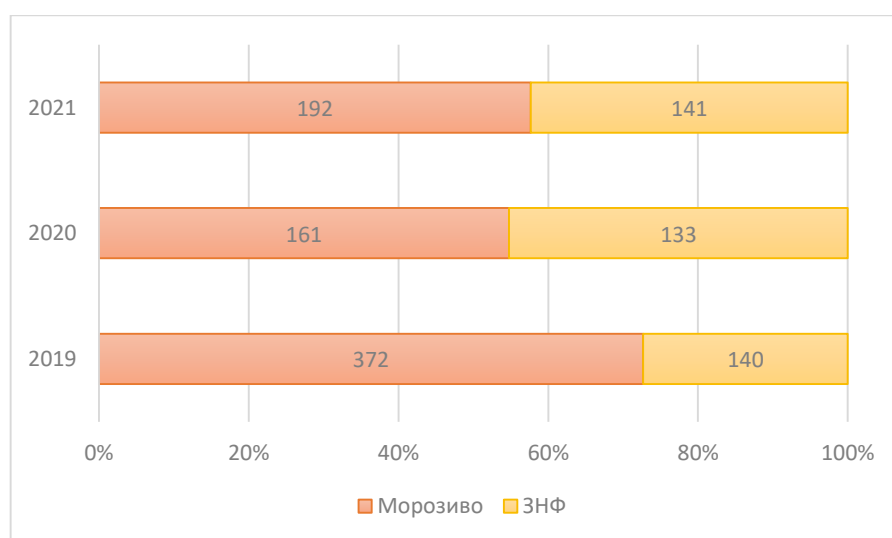

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості видів продукції ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі [38]

Із вищенаведеної структури можна побачити, що протягом 2019-2021 років частка морозива по відношенню до ЗНФ переважала та складала від 54,76 % до 72,66 % у загальній кількості видів продукції, у 2019 році спостерігається різке збільшення асортиментного ряду ЗНФ – до 45,24 % у загальній структурі. Наявне скорочення кількості видів морозива та ЗНФ пов'язане із оптимізацією асортиментного ряду.

У власності ТОВ «Три Ведмеді» окрім торгових марок наявна земельна ділянка площею 38,058 га та виробничі потужності заводу площею 13 110,3 м² [38]. Загалом розподіл основних засобів продемонстровано на рис. 2.4.

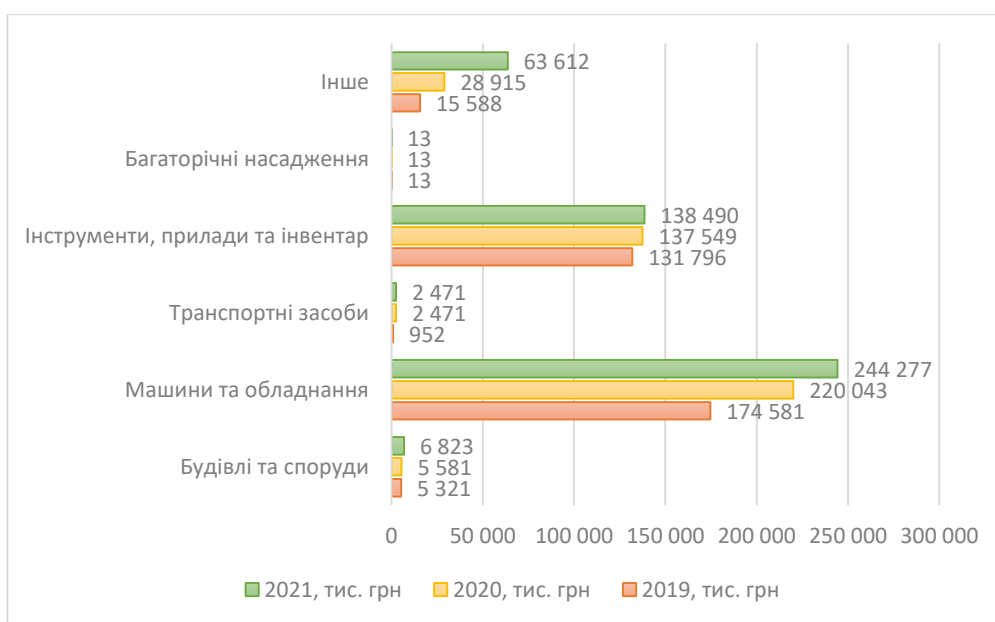

Рисунок 2.4 – Розподіл основних засобів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі звітностей ТОВ «Три Ведмеді»

Протягом 2019-2021 років у структурі основних засобів переважали машини та обладнання (53 %-55 %), їх вартість щороку зростає, що пояснюється зацікавленістю керівництва в автоматизації виробництва. Окрім того, в досліджуваному періоді спостерігається зростання частки групи «Інструменти, прилади та інвентар» (30 %-40 %). Також відбувається щорічне зростання у групах «Будівлі та споруди», «Транспортні засоби» та «Інше», при цьому вартість основних засобів у групі «Багаторічні насадження» була незмінною. У виробничому процесі задіяне різноманітне обладнання, що забезпечує швидкість та безпечність виробництва продукції. Зокрема, для заморожування морозива та

ЗНФ ТОВ «Три Ведмеді» використовують «шокову заморозку», яка на ринку вважається найефективнішою.

Загалом на зміни у обсязі та структурі виробництва, у фінансовому стані підприємства впливають як переваги, так і його недоліки. Зважаючи на це, доцільно розглянути даний аспект у вигляді SWOT-аналізу, який відображений на рис. 2.5.

S (strengths) – сильні сторони: 1. Високий контроль за якістю сировини та подукції. 2. Створення значної кількості робочих місць в регіоні. 3. Багатоетапний процес підготовки до випуску нової продукції. 4. Диверсифікація продукту. 5. Сформований успішний образ та репутація на ринку. 6. Підтримка зворотнього зв'язку із споживачами.	W (weaknesses) – слабкі сторони: 1. Сезонність продукції та потреби у трудових ресурсах. 2. Відсутність умов для безперебійного виробництва. 3. Специфіка умов зберігання та транспортування продукту (температурний режим). 4. Неприналежність готової продукції до товарів першої необхідності.
O (opportunities) – можливості: 1. Досягнення енергетичної незалежності. 2. Дифереціація / збільшення асортиментного ряду. 3. Автоматизація виробництва. 4. Вихід на нові ринки (ЄС та ін.). 5. Продовження сертифікації продукції.	T (threats) – загрози: 1. Перебої у постачанні сировини, пакувальних матеріалів та енергоресурсів. 2. Зростання ціни на енергетичні ресурси, сировину та пакування, що призведе до підвищення ціни на готову продукцію. 3. Відсутність достатньої кількості трудових ресурсів.

Рисунок 2.5 – Матриця SWOT-аналізу ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі [38]

Однак існують також різноманітні зовнішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, яких неможливо уникнути. Розглянемо їх детальніше у PEST-аналізі, що представлений на рис. 2.6.

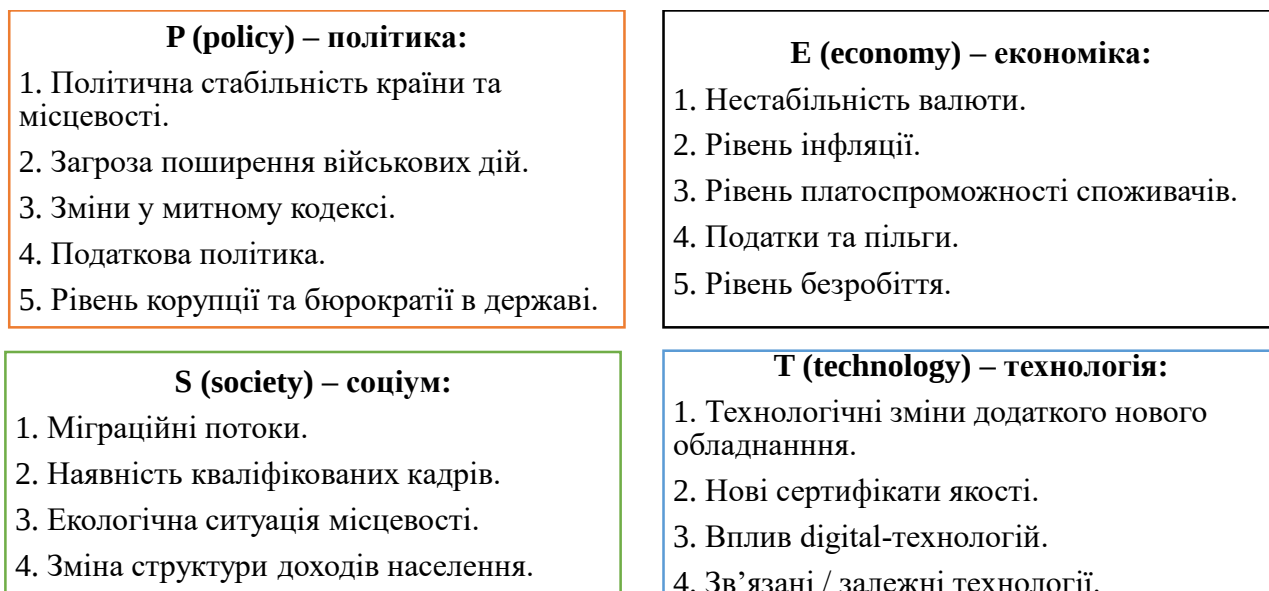

Рисунок 2.6 – Матриця PEST-аналізу ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі [38]

Засновником та президентом ТОВ «Три Ведмеді» являється Дмитро Ушмаєв, а директором – Андрій Тищенко [40]. Усе підприємство ТОВ «Три Ведмеді» можна умовно поділити на два підрозділи: управління та виробництво.

За кількістю працюючих ТОВ «Три Ведмеді» вважається середнім підприємством, оскільки кількість персоналу у 2019-2021 роках була в межах 517-560 осіб. Детальна інформація щодо трудових ресурсів розміщена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Загальна інформація щодо трудових ресурсів ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021
Кількість персоналу, осіб, з них:	560	530	517
працівники виробництва, осіб;	392	371	354
працівники офісу, осіб.	168	159	163
Фонд оплати праці, тис. грн	56 529	61 492	57 304
Кількість відпрацьованих годин працівниками, людино-годин, з них:	1 126 780	1 066 417	1 040 381
працівники виробництва, людино-годин;	786 948	744 783	710 655
офісні працівники, людино-годин.	339 840	321 634	329 726

Джерело: складено на основі звітностей ТОВ «Три Ведмеді»

Усі працівники підприємства відповідно до підрозділів поділяються на дві групи (працівники виробництва та офісу) та мають різний режим роботи. Працівники офісу мають п'ятиденний робочий тиждень з понеділка до п'ятниці, тривалістю вісім годин на день, включаючи обідню перерву, яка триває одну

годину на день. Тим часом працівники виробництва мають окремий розклад, їх графік складається із двох робочих днів та двох вихідних з дванадцятигодинними змінами. Загалом виробничий процес двозмінний, а майже 70 % від усіх працівників підприємства задіяні на виробництві.

Організаційну структуру ТОВ «Три Ведмеді» продемонстровано в додатку А, організаційну структуру виробничого підрозділу відображено на рис. 2.7.

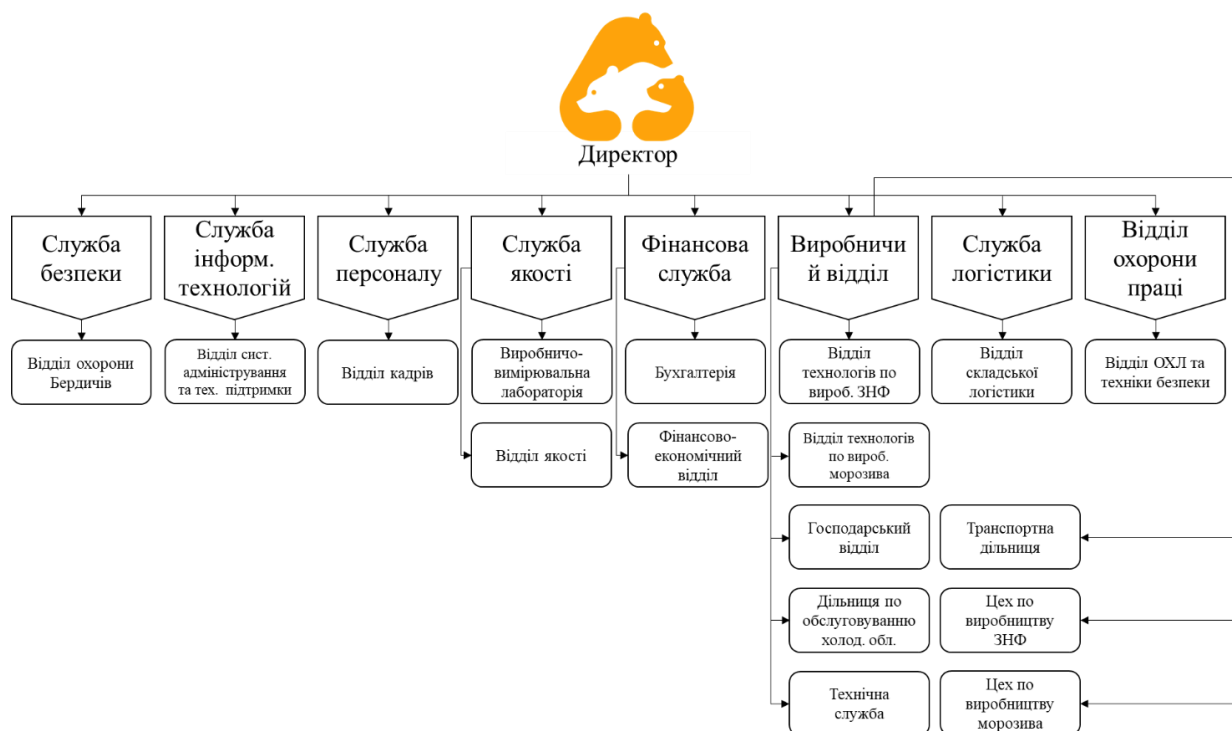

Рисунок 2.7 – Організаційна структура виробничого підрозділу ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі інформації від ТОВ «Три Ведмеді»

За увесь період існування підприємства ТОВ «Три Ведмеді» тричі проводив ребрединг. Таким чином, завдяки останньому ребредингу, що відбувся у 2020 році, підприємство затвердило слоган: «Три Ведмеді – краще, ніж один». Оновлений логотип відображений на рис. 2.8.

Рисунок 2.8 – Логотип ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено на основі [38]

Підприємство визначає для себе низку цінностей, яких дотримуються усі працівники: комунікація, розсудливість, результат, розвиток, пристрасть, сміливість, чесність, оптимізм [38].

Також ТОВ «Три Ведмеді» дбає про згуртованість колективу, тому здійснює багато корпоративних заходів, зокрема: дегустації продукції, корпоративи, марафони з бігу, футбольні матчі тощо [41].

2.2 Аналіз фінансово-економічного стану підприємства

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства дозволяє дослідити його рівень забезпеченості фінансовими ресурсами та можливість розрахунку за своїми зобов'язаннями. Для проведення ґрунтового аналізу доцільно використати дані фінансової звітності (додаток Б) та інформацію щодо основних засобів, їх амортизації.

Першим етапом дослідження являється аналіз структури майна й капіталу підприємства в динаміці (за 2019-2021 рр.). Деталі приведені в табл. 2.4 та на рис. 2.9.

Таблиця 2.4 – Структура майна ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019		2020		2021	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Усього майна підприємства:	576 561	100,0%	546 910	100,0%	646 351	100,0%
Необоротні активи:	142 381	24,7%	144 443	26,4%	168 305	26,0%
нематеріальні активи	47	0,0%	59	0,0%	68	0,0%
незавершені капітальні інвестиції	534	0,1%	664	0,1%	131	0,0%
основні засоби	132 441	23,0%	134 371	24,6%	126 157	19,5%
довгострокові фінансові інвестиції	9 359	1,6%	9 349	1,7%	41 949	6,5%
Оборотні активи:	434 180	75,3%	402 467	73,6%	478 046	74,0%
запаси	209 557	36,3%	133 197	24,4%	151 206	23,4%
дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	187 726	32,6%	202 044	36,9%	252 065	39,0%
дебіторська заборгованість за виданими авансами	0	0,0%	9 790	1,8%	13 079	2,0%

Продовження таблиці 2.4

дебіторська заборгованість з бюджетом	0	0,0%	1 350	0,2%	4 228	0,7%
інша поточна дебіторська заборгованість	23 613	4,1%	53 618	9,8%	42 150	6,5%
гроші та їх еквіваленти	13 243	2,3%	2 468	0,5%	15 318	2,4%
інші оборотні активи	41	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

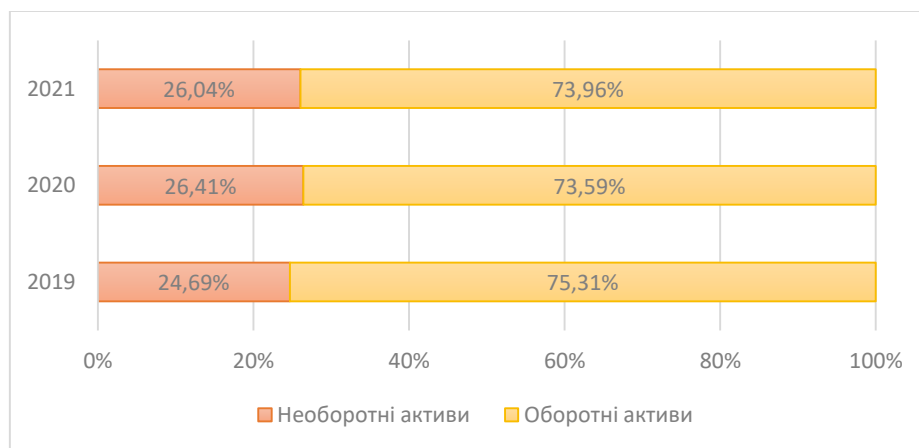

Рисунок 2.9 – Структура активів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

З аналізу структури майна ТОВ «Три Ведмеді» можна побачити переважаючу частку оборотних активів над необоротними, що свідчить про мобільність майна підприємства. Загалом оборотним активам належить близько 74 % від загальної вартості активів, однак протягом досліджуваного періоду спостерігались коливання у цій частці. Вона в основному забезпечується наявністю запасів та дебіторської заборгованості. Частка запасів у структурі оборотних активів з роками зменшувалась (від 36,3 % до 23,4 %), а частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги навпаки зростала (з 32,6 % до 39,0 %). Зважаючи на специфічність продукції, яку виготовляє підприємство, скорочення запасів дозволяє посилити контроль над її якістю, а зростання дебіторської заборгованості спричинене стимулюванням збуту та виходом на нові ринки.

Необоротні активи, яким належить близько 25 % у загальній структурі, переважно складаються з основних засобів, які пікового значення набули в 2020

році – 24,6 %, після чого у 2021 році зменшились до 19,5 %, та з довгострокових фінансових інвестицій, які зросли з 1,6 % до 6,5 % протягом звітного періоду. Зростання частки довгострокових фінансових інвестицій свідчить про наміри підприємства продовжувати розвиток та завойовувати нові ринки.

Також майновий стан підприємства доцільно оцінювати з точки зору складу та структури джерел фінансування, що дозволяє отримати загальне уявлення щодо фінансового стану підприємства. Деталі відображені в табл. 2.5 та на рис. 2.10.

Таблиця 2.5 – Структура джерел фінансування ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019		2020		2021	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Загальна сума джерел фінансування	576 561	100,0%	546 910	100,0%	646 351	100,0%
Власний капітал	135 984	23,6%	164 570	30,1%	184 623	28,6%
зареєстрований (пайовий) капітал	20 000	3,5%	170 000	31,1%	170 000	26,3%
капітал у дооцінках	0	0,0%	70 572	0,0%	70 572	10,9%
резервний капітал	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	115 984	20,1%	-67 452	-12,3%	-55 949	-8,7%
неоплачений капітал	0	0,0%	-8 550	-1,6%	0	0,0%
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	244 874	42,5%	142 854	26,1%	121 873	18,9%
Довгострокові кредити банків	28 898	5,0%	15 921	2,9%	24 322	3,8%
Інші довгострокові зобов'язання	215 976	37,5%	126 933	23,2%	97 551	15,1%
Поточні зобов'язання і забезпечення	195 703	33,9%	239 486	43,8%	339 855	52,6%
короткострокові кредити банків	115 274	20,0%	128 472	23,5%	164 847	25,5%
поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,0%	16 807	3,1%	26 672	4,1%
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	42 188	7,3%	72 840	13,3%	126 926	19,6%
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2 738	0,5%	608	0,1%	382	0,1%

Продовження таблиці 2.5

поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	575	0,1%	598	0,1%	468	0,1%
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	2 093	0,4%	1 981	0,4%	1 771	0,3%
поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	300	0,1%	112	0,0%	235	0,0%
поточні забезпечення	0	0,0%	2 764	0,5%	3 148	0,5%
інші поточні зобов'язання	32 535	5,6%	15 304	2,8%	15 406	2,4%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

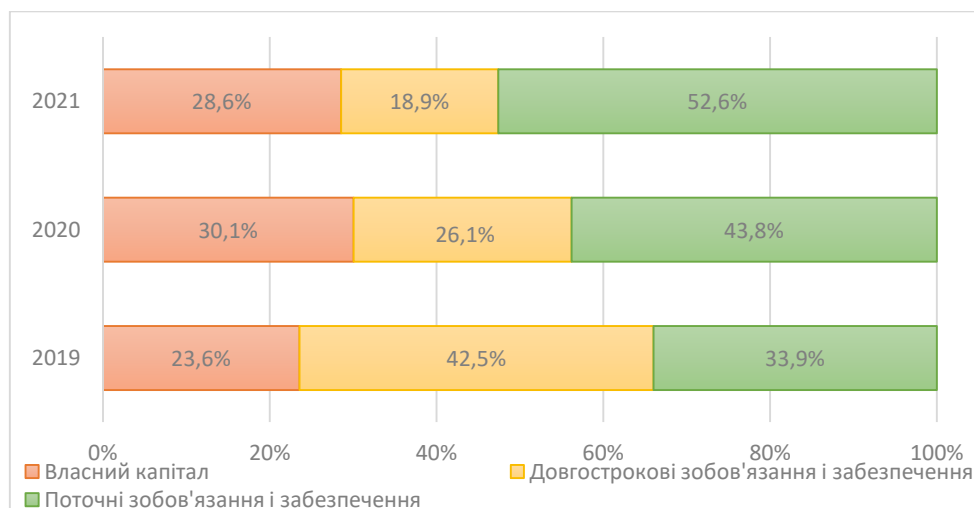

Рисунок 2.10 – Структура пасивів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Загальна сума джерел фінансування збільшилася на 12,6 % у 2021 році порівняно із 2019 роком, що свідчить про збільшення обсягів бізнесу підприємства. Структура джерел фінансування ТОВ «Три Ведмеді» у 2019 році складалась більшою мірою з довгострокових зобов'язань і забезпечень (42,5 %), однак упродовж наступних років ця частка зменшилась до 18,9 %. Таке скорочення довгострокових зобов'язань на 50,2 % може свідчити про зменшення потреби підприємства у великих інвестиціях.

Власний капітал підприємства відіграє важливу роль у фінансуванні його діяльності, частка власного капіталу збільшилося з 23,6 % у 2019 році до 28,6 % у 2021 році. Відсутність резервного капіталу за досліджуваний період свідчить

про те, що підприємство не накопичує фінансові резерви для покриття можливих ризиків.

Поточні зобов'язання та забезпечення у загальній структурі джерел фінансування за досліджуваний період значно збільшилися з 33,9 % до 52,6 %, що може свідчити про збільшення обсягів діяльності підприємства. Короткострокові кредити банків становлять значну частину поточних зобов'язань (збільшилися з 20,0 % у 2019 році до 25,5 % у 2021 році), що також пов'язано зі зростанням обсягів діяльності та потребою в швидкому фінансуванні.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги у загальній структурі джерел фінансування за досліджуваний період збільшилася фактично вдвічі або з 7,3 % до 19,6 %, що може свідчити про збільшення обсягів закупівель сировини підприємством. Зростання вартості поточних забезпечень вказує на збільшення кількості гарантій та зобов'язань, які підприємство надає своїм оптовим споживачам.

Також з табл. 2.5 можна спостерігати перерозподіл між показниками, що може свідчити про зміну підходу до фінансового управління. Зростання суми капіталу у дооцінках вказує на збільшення вартості активів підприємства за рахунок їх переоцінки або оцінки за більш високими ринковими цінами. Це може бути пов'язано зі зміною підходу до оцінки активів або з підвищенням їх ринкової вартості.

Дослідження платоспроможності та ліквідності підприємства через розрахунок чистого оборотного капіталу (ЧОК), який є абсолютним показником платоспроможності та ліквідності, показує забезпеченість підприємства оборотними активами. Формула розрахунку ЧОК:

$$\text{ЧОК} = \text{ПА} - \text{ПЗ}, \quad (2.1)$$

де ЧОК – чистий оборотний капітал, ПА – поточні активи, ПЗ – поточні зобов'язання [42].

Результати розрахунків наведені в табл. 2.6 та на рис. 2.11.

Таблиця 2.6 – Динаміка зміни показника чистого оборотного капіталу ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				тис. грн	%	тис. грн	%
Поточні активи, тис. грн	434 180	402 467	478 046	43 866	10,10%	75 579	18,78%
Поточні зобов'язання, тис. грн	195 703	239 486	339 855	144 152	73,66%	100 369	41,91%
Чистий оборотний капітал, тис. грн	238 477	162 981	138 191	-100 286	-42,05%	-24 790	-15,21%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

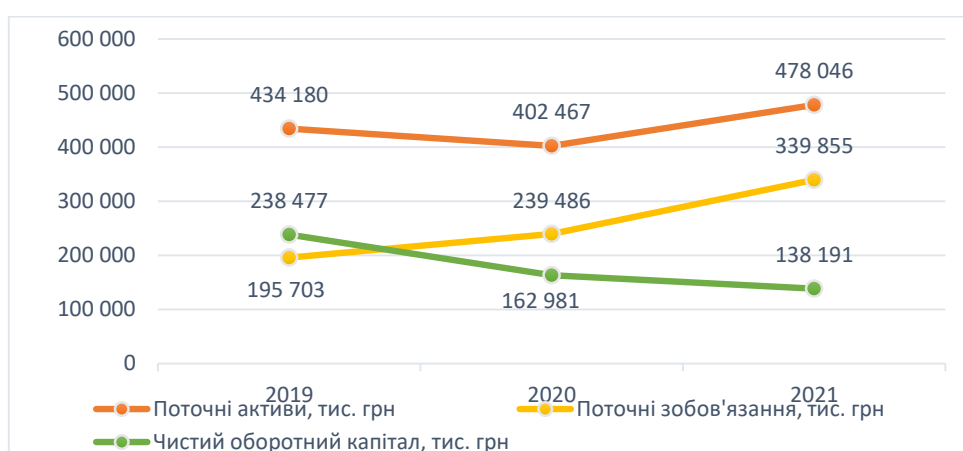

Рисунок 2.11 – Динаміка зміни показника ЧОК ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Таким чином, таблиця демонструє, що рівень поточних активів збільшився на 10,10 % у 2021 році порівняно з 2019 та на 18,78 % порівняно з 2020. Також значно зросли поточні зобов'язання: на 73,66 % та на 41,91 % в 2021 році порівняно з 2019 та 2020 роками відповідно. У результаті чистий оборотний капітал значно зменшився на 42,05 % та на 15,21 % в 2021 році порівняно з 2019 та 2020 роками відповідно, що свідчить про скорочення резервів доступних для покриття поточних зобов'язань.

Наявне зменшення чистого оборотного капіталу демонструє збільшення ризику нестачі коштів для погашення поточних зобов'язань. Це пов'язано зі зростанням витрат на операційну діяльність, проблемами з реалізацією продукції, зі зниженням прибутковості та збільшенням зобов'язань.

Отже, за результатами 2021 року підприємству потрібно звернути увагу на покращення управління оборотними активами та зменшення поточних зобов'язань, щоб збільшити рівень чистого оборотного капіталу та знизити ризики нестачі коштів для погашення поточних зобов'язань.

Ширший аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства можна провести через дослідження відносних показників, характеристика та нормативні значення яких відображені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Показники ліквідності підприємства

Назва	Характеристика	Формула розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт поточної ліквідності	Відображає рівень доступності оборотних активів у підприємства для забезпечення його господарської діяльності	ПА / ПЗ	1,5-2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Характеризує відсоток поточних зобов'язань підприємства, що може бути покритий за рахунок найбільш ліквідних активів, що є у підприємства	$(\text{ПА} - \text{ВЗ}) / \text{ПЗ}$	0,7-1,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Демонструє частину поточних зобов'язань, яку можна погасити негайно	ГК / ПЗ	0,2
Відношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Характеризує якість політики комерційного кредитування підприємства	КЗ / ДЗ	Більше 1

Джерело: складено на основі [43]

В табл. 2.7 ПА – поточні активи, ПЗ – поточні зобов'язання, ВЗ – виробничі запаси, ГК – грошові кошти, КЗ – короткострокова заборгованість, ДЗ – довгострокова заборгованість.

Результати розрахунків показників ліквідності розмішені в табл. 2.8, їх динаміка відображена на рис. 2.12.

Таблиця 2.8 – Показники ліквідності ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019	Відхилення 2021/2020
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,219	1,681	1,407	-81,19%	-27,39%
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,556	1,238	1,052	-50,40%	-18,64%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,068	0,010	0,045	-2,26%	3,48%
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,926	0,898	1,091	16,49%	19,33%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

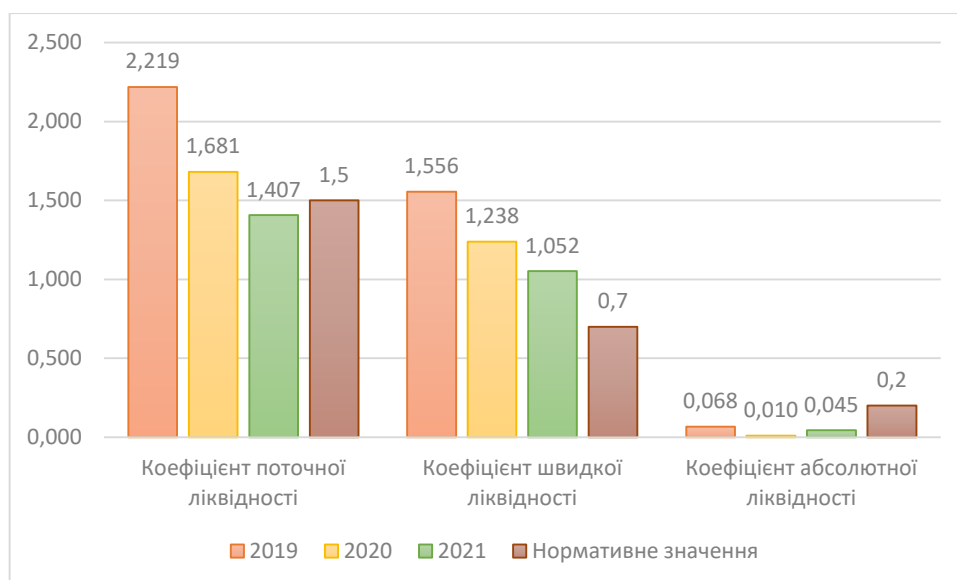

Рисунок 2.12 – Показники ліквідності ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Коефіцієнт поточної ліквідності знизився до 1,407 в 2021 році порівняно з 2,219 в 2019 році (на 81,19 %). Це може бути пов'язано зі збільшенням поточних зобов'язань. Значення показника у 2019 році демонструє можливість підприємства вчасно ліквідувати свої зобов'язання, однак подальше зниження показника говорить про погіршення ліквідності підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності зменшився до 1,052 в 2021 році порівняно з 1,556 в 2019 році (на 50,40 %), тобто на кожну гривню поточних зобов'язань припадало 1,556 грн високоліквідних оборотних активів у 2019 році та 1,052 в 2021 році. Такі значення відповідають нормативним, однак наявне скорочення свідчить про поступове зростання ризиків виникнення проблем із платоспроможністю.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшувався з 0,068 до 0,010 протягом 2019-2020 років, однак у 2021 році спостерігається зростання до 0,045. Загалом це говорить про те, що підприємство не зможе вчасно погасити борги у короткостроковій перспективі, оскільки для цього не вистачить грошових коштів.

Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості відповідало нормативному значенню у 2019-2020 роках та становило 0,926 і 0,898 відповідно. Це свідчить про те, що дебіторська та кредиторська заборгованість підприємства

знаходиться майже на одному рівні та є ознакою того, що підприємство управляє своїми заборгованостями та зобов'язаннями достатньо ефективно. У 2021 році відбулося зростання показника до 1,091, тобто, підприємство має більше заборгованостей перед своїми постачальниками, ніж перед своїми покупцями, і може мати проблеми зі здійсненням своєї діяльності, якщо його постачальники почнуть вимагати сплати боргів.

Отже, загалом можна зробити висновок, що ліквідність підприємства в 2021 році залишається на середньому рівні, оскільки можуть виникнути труднощі у розрахунках з постачальниками, якщо термін розрахунків настане незабаром. Підприємство повинне продовжувати працювати над покращенням своєї ліквідності, зокрема, зменшуючи свої зобов'язання та збільшуючи свої оборотні кошти.

Аналіз ліквідності балансу дозволяє визначити тенденції щодо платоспроможності підприємства. Баланс вважається ліквідним, якщо виконуються умови:

$$A_1 > P_1, A_2 > P_2, A_3 > P_3, A_4 < P_4, \quad (2.1)$$

де A_1 – високоліквідні активи (грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення), A_2 – швидколіквідні активи (дебіторська заборгованість), A_3 – повільноліквідні активи (запаси, інші оборотні активи), A_4 – важколіквідні активи (необоротні активи), P_1 – термінові зобов'язання (кредиторська заборгованість), P_2 – короткострокові зобов'язання (короткострокові кредити банків), P_3 – довгострокові зобов'язання (довгострокові зобов'язання і забезпечення), P_4 – власні кошти (власний капітал) [44].

Результати розрахунків розміщені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Три Ведмеді»

2019				2020				2021			
A_1	13 243	P_1	47 894	A_1	2 468	P_1	92 946	A_1	15 318	P_1	156 454
A_2	211 339	P_2	147 809	A_2	266 802	P_2	146 540	A_2	311 522	P_2	183 401
A_3	209 598	P_3	244 874	A_3	133 197	P_3	142 854	A_3	151 206	P_3	121 873
A_4	142 381	P_4	135 984	A_4	144 443	P_4	164 570	A_4	168 305	P_4	184 623

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Таким чином, за даними ТОВ «Три Ведмеді» на кінець 2019 року:

$$A_1 < P_1; A_2 > P_2; A_3 < P_3; A_4 > P_4$$

На кінець 2020 року:

$$A_1 < P_1; A_2 > P_2; A_3 < P_3; A_4 < P_4$$

На кінець 2021 року:

$$A_1 < P_1; A_2 > P_2; A_3 > P_3; A_4 < P_4$$

Отож, у 2019-2021 роках спостерігається порушення ліквідності балансу, зокрема невиконання першої умови не дозволяє підприємству погасити зобов'язання, термін розрахунків по яким настане незабаром. Порушення третьої умови ліквідності балансу свідчить про низький рівень перспективності ліквідності, однак у 2021 році спостерігаються зміни та покращення стану ліквідності підприємства.

Також важливим елементом дослідження фінансово-економічного стану підприємства є аналіз показників фінансової стійкості, оскільки він дозволяє розкрити питання раціонального використання фінансових ресурсів підприємства, достатності власних коштів для провадження діяльності. Основні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства наведені в табл. 2.10, формули розрахунку наведені відповідно до даних форми №1 «Баланс» [45].

Таблиця 2.10 – Показники фінансової стійкості

Назва	Характеристика	Формула розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансової стійкості	Відображає частину активів, які можуть фінансуватися за рахунок стійких джерел (власного капіталу)	$1495 / (1595 + 1695)$	0,85-0,9
Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	Демонструє кількість позикових коштів, що припадають на 1 грн власних коштів	$(1595 + 1695) / 1495$	менше 0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Показує частину активів підприємства фінансується за рахунок зобов'язань	$(1595 + 1695) / 1900$	менше 0,5
Коефіцієнт автономії	Відображає ступінь самостійності підприємства у відношенні до залежності від зовнішніх джерел фінансування	$1495 / 1900$	більше 0,5

Продовження таблиці 2.10

Коефіцієнт маневреності власних коштів	Вказує на відсоток власного капіталу, який може бути використаний для фінансування поточної діяльності	(1495 – 1095) / 1495	більше 0,4
Коефіцієнт фінансового левериджу	Інформує про ризикованість структури капіталу при запозиченні коштів	1595 / 1495	менше 0,25
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Відображає, рівень власних джерел оборотних коштів для формування запасів підприємства	(1495 – 1010) / 1195	більше 0,1

Джерело: складено на основі [45]

Розраховані показники фінансової стійкості розміщені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,309	0,430	0,400	0,091	29,55%	-0,031	-7,10%
Коефіцієнт фінансування	3,240	2,323	2,501	-0,739	-22,81%	0,178	7,65%
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,764	0,699	0,714	-0,050	-6,52%	0,015	2,18%
Коефіцієнт автономії	0,236	0,301	0,286	0,050	21,11%	-0,015	-5,07%
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,047	0,122	0,088	0,135	-287,89%	-0,034	-27,73%
Коефіцієнт фінансового левериджу	1,801	0,868	0,660	-1,141	-63,34%	-0,208	-23,95%
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,008	0,075	0,122	0,114	1398,76%	0,047	62,99%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Коефіцієнт фінансової стійкості демонструє мінливу тенденцію: зростання на 0,121 у 2020 році порівняно з 2019 роком та подальше скорочення на 0,031 у 2021 році порівняно з 2020. Однак показник все ще залишається на низькому рівні, що свідчить про зниження спроможності підприємства задовольняти свої фінансові зобов'язання за рахунок власних коштів та прибутку.

Коефіцієнт фінансування протягом досліджуваного періоду скорочувався та у 2021 році становив 2,501 порівняно з 3,240 у 2019 році завдяки значному зростанню суми власного капіталу. Це означає, що на кожну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства, припадало 2,501 грн позикових коштів у 2021 році. Таким чином, можна вважати, що у підприємства існують проблеми

із фінансовою стійкістю, оскільки присутня значна залежність від інвесторів і кредиторів. Однак в динаміці простежується поступове покращення фінансової стійкості та зменшення залежності від зовнішнього фінансування.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу вказує на частку активів, які фінансуються за рахунок зобов'язань, у 2020 році він зазнав спаду, а 2021 році зростання на 2,18 % порівняно з попереднім роком та становив 0,714. Таке значення є досить високим, що свідчить про високий рівень фінансових ризиків, які можна оптимізувати завдяки скороченню потреби у джерелах фінансування.

Коефіцієнт автономії, який відображає відношення власного капіталу до загального капіталу, зріс на 21,11 % в 2021 році порівняно з 2019 роком, але знизився на 5,07 % порівняно з 2020 роком, що показує зниження фінансової незалежності підприємства. Фактичні значення даного показника у 2019-2020 роках є дещо низькими, що демонструє провадження діяльності підприємства за допомогою залучення додаткових коштів.

Коефіцієнт маневреності власних коштів у 2019 році має від'ємне значення, що свідчить про проблеми із фінансовою стійкістю, оскільки підприємству не вистачає коштів для фінансування оборотних активів. Однак ситуація у 2020-2021 роках демонструє покращення, у підприємства з'явилися фінансові ресурси для фінансування необоротних та частини оборотних активів, що свідчить про здобуття фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансового левериджу демонструє залежність підприємства від довгострокових зобов'язань, оскільки значення коефіцієнту у 2019 році становить 1,801. Однак його скорочення на 63,34 % у 2021 році порівняно з 2019 роком свідчить про зниження фінансового ризику, але залежність все ще залишається високою.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами протягом досліджуваного періоду зріс з 0,008 до 0,122 у 2021 році порівняно з 2019 роком, що демонструє збільшення вкладу власного капіталу підприємства в загальний капітал та про зростання платоспроможності підприємства.

Отож, у 2020-2021 роках підприємство відзначилося покращенням фінансової стійкості. Загалом стан фінансової стійкості підприємства можна оцінити як середній, підприємство може зустрічати труднощі у випадку, якщо будуть зростати витрати та необхідність залучення зовнішнього фінансування.

Однак фінансова стійкість підприємства залежить також від рівня ділової активності, що проявляється в оборотності окремих статей активів та пасивів підприємства. Коефіцієнти оборотності розраховуються, як співвідношення чистої виручки до середньорічної суми окремих груп активів або пасивів, та використовуються для визначення тривалості одного обороту в днях [46]. Результати розрахунків розміщені в табл. 2.12 та на рис. 2.13.

Таблиця 2.12 – Показники ділової активності ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Коефіцієнт ділової активності	5,302	6,756	6,526	1,225	23,10%	-0,230	-3,41%
Коефіцієнт оборотності запасів	3,938	5,654	7,636	3,698	93,90%	1,982	35,05%
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,721	4,972	4,782	0,061	1,29%	-0,190	-3,82%
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	18,307	13,760	8,707	-9,600	-52,44%	-5,052	-36,72%
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	7,375	6,448	6,219	-1,156	-15,67%	-0,229	-3,55%
Коефіцієнт оборотності основних засобів	5,626	7,263	8,335	2,710	48,16%	1,072	14,76%
Коефіцієнт тривалості одного обороту	67,903	53,282	55,161	-12,742	-18,77%	1,878	3,53%
Тривалість одного обороту запасів	91,419	63,672	47,148	-44,272	-48,43%	-16,524	-25,95%
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	76,251	72,406	75,281	-0,970	-1,27%	2,875	3,97%

Продовження таблиці 2.12

Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	19,664	26,163	41,345	21,680	110,25%	15,182	58,03%
Тривалість одного обороту власного капіталу	48,815	55,833	57,888	9,074	18,59%	2,056	3,68%
Тривалість одного обороту основних засобів	63,991	49,565	43,190	-20,802	-32,51%	-6,375	-12,86%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

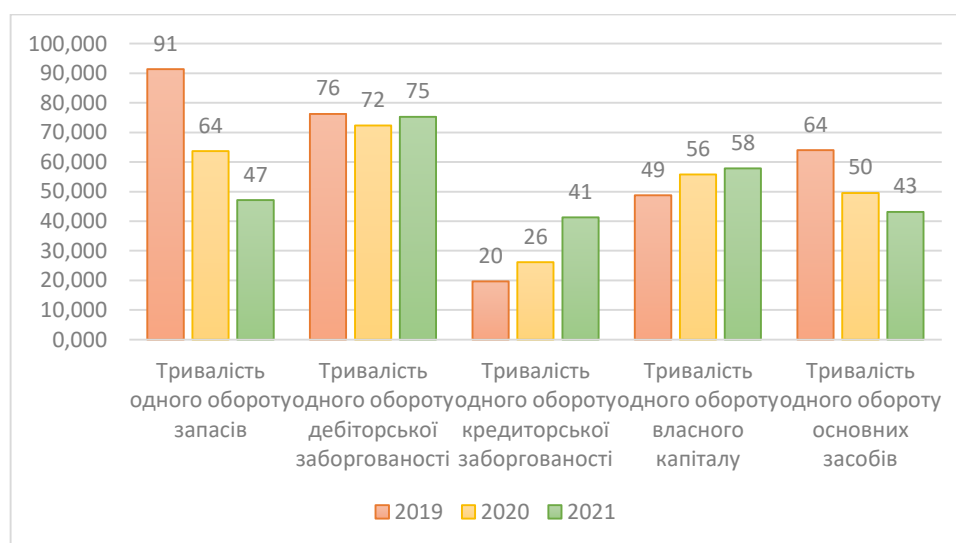

Рисунок 2.13 – Тривалість одного обороту відповідних пасивів чи активів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Коефіцієнт ділової активності продемонстрував зростання до 6,756 у 2020 році порівняно з 5,302 у 2019 році та подальше скорочення на 3,41 % у 2021 році порівняно з попереднім роком, значення якого загалом свідчать про ефективність використання активів підприємства, однак для уникнення погіршення показників, доцільно продати частину невикористовуваних активів.

Коефіцієнти оборотності запасів та основних засобів протягом досліджуваного періоду мали таку ж тенденцію як і попередній показник, у 2021 році коефіцієнти зросли на 93,90 % та на 48,16 % порівняно з 2019 роком відповідно, що свідчить про зростання рівня ділової активності. При цьому тривалість одного обороту запасів та основних засобів скорочувалась та у 2021 році становила майже 47 днів та 43 дня відповідно. Зниження даних показників

є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про зростання швидкості реалізації товару, більш ефективне управління запасами та зменшення часу перебування товарів на складі; а також про зростання швидкості заміни старих основних засобів на нові, більш ефективне використання основних засобів та зменшення часу їх простою.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості досяг максимального значення у 2020 році та становив 4,972, після чого знизився до 4,782 у 2021 році, що може свідчити про послаблення політики взаємовідносин з покупцями. Однак дещо відмінну тенденцію мають коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості та власного капіталу, які у 2021 році зменшилися до 8,707 та до 6,707, тобто на 52,44 % та 15,67 % порівняно з 2019 роком відповідно, що може свідчити про сповільнення у розрахунках з кредиторами та про зниження довгострокової стійкості підприємства.

Відповідно тривалість одного обороту дебіторської заборгованості збільшилась до майже 75 днів у 2021 році порівняно з 72 днями у 2020 році, що демонструє затримки в оплаті від клієнтів. Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості значно зросла до майже 41 дня у 2021 році порівняно з 20 днями у 2019 році, що може означати зростання строку кредитування від постачальників. Такі тенденції є негативними, оскільки значна частина коштів затримується у покупців, що не дозволяє вчасно розраховуватись із постачальниками.

Стабільне зростання тривалості одного обороту власного капіталу до майже 58 днів у 2021 році порівняно з 49 днями в 2019 році свідчить про зниження ефективності роботи підприємства, що негативно відобразатиметься на добробуті власників.

Отож, аналіз показників ділової активності вказує на те, що підприємство збільшує ефективність використання своїх активів, проте відносини з постачальниками та клієнтами мають тенденцію до погіршення.

2.3 Аналіз показників ефективності діяльності підприємства

Аналіз показників ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді» доцільно провести відповідно до запропонованого підходу з табл. 1.5. Таким чином, проаналізуємо ефективність діяльності підприємства за такими групами показників:

- узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства;
- показники ефективності використання трудових ресурсів;
- показники ефективності використання основних та оборотних фондів;
- показники ефективності використання оборотних коштів та капіталовкладень;
- показники ефективності використання матеріальних ресурсів;
- показники якості продукції.

Отож, доцільно розглянути загальну динаміку ефективності діяльності підприємства на основі результатів розрахунків, що розміщені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Динаміка узагальнюючих показників ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Рентабельність продукції	13,0%	-2,8%	1,8%	-11,2%	-86,5%	4,6%	-162,6%
Норма прибутковості	8,9%	-3,1%	1,4%	-7,5%	-84,5%	4,5%	-144,6%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Таким чином, у 2019 році рентабельність продукції становила 13,0 %, тобто кожні 100 одиниць продукції, продані підприємством, приносять йому 13 одиниць прибутку. Норма прибутковості в цей період становить 8,9 %, тобто кожна одиниця авансованого капіталу підприємства приносить йому 8,9 % прибутку. Надалі у 2020 році спостерігається скорочення показників, що пов'язано із збитковістю ТОВ «Три Ведмеді» та свідчить про його низьку ефективність діяльності. Однак у 2021 році підприємство продемонструвало

прибутковість та підвищення ефективності діяльності: рентабельність продукції зросла до 1,8 %, а норма прибутковості – до 1,4 %.

Для формування ґрунтовних висновків щодо ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді», доцільно дослідити окремі групи показників, зокрема ефективність використання праці (трудових ресурсів). Результати розрахунків розміщені в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Динаміка показників ефективності використання праці ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Трудомісткість одиниці продукції (год / тис. грн)	0,003	0,002	0,002	-0,001	-18,44%	0,000	-8,04%
Трудомісткість одиниці продукції (год / т)	213,51	194,16	195,27	-18,24	-8,54%	1,11	0,57%
Продуктивність праці (тис. грн / ос.)	1 452,35	1 828,23	2 100,18	647,83	44,61%	271,95	14,88%
Продуктивність праці (т / ос.)	0,02	0,02	0,02	0,01	28,95%	0,00	5,04%
Зарплатомісткість продукції (грн / грн)	0,07	0,06	0,06	-0,01	-18,52%	0,00	-4,24%
Зарплатомісткість продукції (грн / т)	5 383,71	4 697,05	4 919,36	-464,35	-8,63%	222,31	4,73%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Трудомісткість одиниці продукції у вартісному вираженні незначно зменшилась до 0,002 год / тис. грн в 2021 році порівняно з 0,003 год / тис. грн в 2019 році. Це свідчить про скорочення витрат на виробництво одиниці продукції протягом цього періоду. Також скорочувалась трудомісткість одиниці продукції у натуральному вираженні з 213,51 год / т в 2019 році до 195,27 год / т в 2021 році. Це означає, що виробничий процес став більш ефективним та продуктивним.

Продуктивність праці у вартісному вираженні зростала протягом досліджуваного періоду, найбільшого значення досягла у 2021 році – 2 100,18

тис. грн / ос. порівняно з 1 452,35 тис. грн / ос. у 2019 році, що свідчить про підвищення ефективності використання робочої сили підприємства. Продуктивність праці у натуральному вираженні також характеризується тенденцією до зростання, у 2021 році значення показника зросло на 28,95 % порівняно з 2019 роком, що демонструє збільшення виробничої активності на кожного працівника.

Зарплатомісткість продукції була стабільною, спостерігається незначне скорочення з 0,07 грн до 0,06 грн у 2021 році порівняно з 2019 роком. Зарплатомісткість продукції на одиницю продукції зменшилась з 5 383,71 грн / т у 2021 році порівняно зі значенням 4 919,36 грн / т у 2019 році, що відображає позитивну динаміку та призводить до підвищення ефективності діяльності підприємства.

Загалом, трудомісткість продукції зменшується, а продуктивність праці покращується, тобто щороку виробляється більше продукції та скорочуються витрати на її виробництво, що у результаті свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Однак важливо слідкувати за стабільністю зарплатомісткість продукції, щоб зберегти мотивацію працівників та їхню ефективність.

Наступним етапом дослідження є аналіз ефективності використання працівниками ТОВ «Три Ведмеді» основних та оборотних фондів у 2019- 2021 роках. Результати розрахунків розміщені в табл. 2.15 та відображені на рис. 2.14.

Таблиця 2.15 – Динаміка показників ефективності використання основних та оборотних фондів ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Фондовіддача основних фондів, грн / грн	6,141	7,211	8,607	2,466	40,15%	1,396	19,35%
Фондомісткість продукції, грн / грн	0,163	0,139	0,116	-0,047	-28,65%	-0,022	-16,22%
Фондоозброєність праці, тис. грн / ос.	236,50	253,53	244,02	7,52	3,18%	-9,51	-3,75%

Продовження таблиці 2.15

Рентабельність основних фондів, %	38,8%	-12,6%	7,1%	-31,7%	-81,8%	19,7%	-156,1%
Коефіцієнт оновлення основних засобів	2,478	2,936	3,612	1,134	45,74%	0,676	23,01%
Коефіцієнт вибуття основних засобів	1,478	1,936	2,612	1,134	76,67%	0,676	34,89%
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	0,230	0,246	0,195	-0,035	-15,03%	-0,051	-20,56%
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,597	0,659	0,723	0,127	21,23%	0,064	9,66%
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,403	0,341	0,277	-0,127	-31,38%	-0,064	-18,70%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

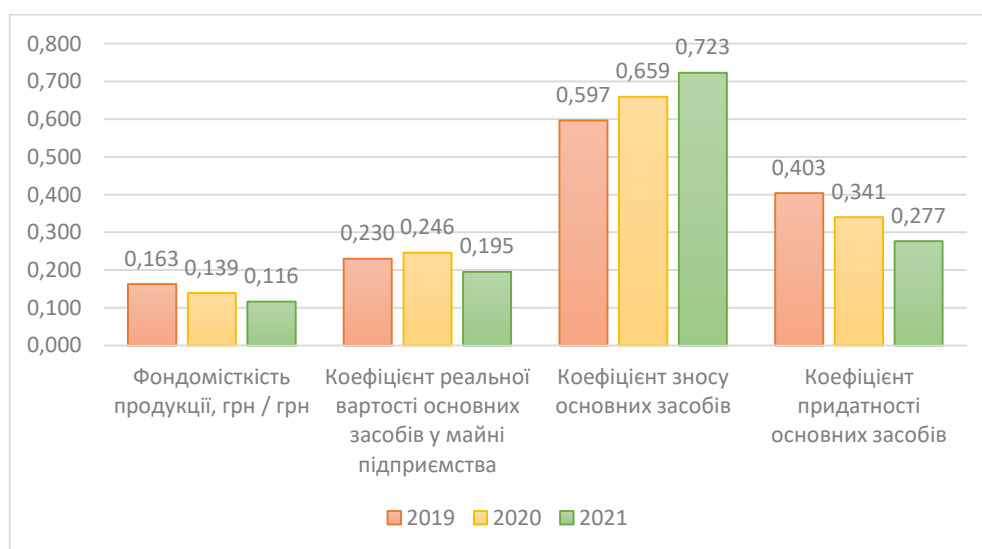

Рисунок 2.14 – Динаміка показників ефективності використання основних та оборотних фондів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Фондовіддача основних фондів на підприємстві зросла до 8,607 грн у 2021 році порівняно з 6,141 грн у 2019 році. Це свідчить про те, що підприємство збільшує виробництво, але не настільки швидко, як збільшуються витрати на основні фонди. Таким чином, у 2021 році на 1 гривню основних засобів підприємства припадало 8,607 гривень обсягу виробництва продукції, що для галузі харчової промисловості є високим показником та свідчить про

ефективність використання основних фондів. Це й ж висновок підтверджує зростання показника у досліджуваному періоді.

Фондомісткість продукції знизилась до 0,116 грн у 2021 році порівняно з 0,163 грн у 2019 році. Тобто у 2021 році на одну гривню виробленої продукції припадає 0,116 грн основних фондів. Скорочення даного показника є позитивною тенденцією та демонструє зростання ефективності діяльності підприємства.

Фондоозброєність праці мала неоднорідну тенденцію: у 2020 році значення зросло до 253,53 тис. грн / ос. порівняно з 236,50 тис. грн / ос. у 2019 році, однак надалі у 2021 році дещо знизилось до 244,02 тис. грн / ос. Загалом наведені результати є високими для підприємства галузі харчової промисловості, що свідчить про високу ступінь матеріально-технічного забезпечення підприємства, тобто про наявність достатньої кількості необхідного обладнання, інструментів, сировини, матеріалів, техніки та інших матеріальних ресурсів, які використовуються в процесі виробництва продукції.

Рентабельність основних фондів протягом досліджуваного періоду у 2019 році має найвище значення – 38,8 %, після чого у 2020 році показник демонструє від’ємне значення – -13,41 %, що пов’язано із отриманням підприємством збитків. Такий результат викликаний зростанням капітальних інвестицій та складною економічною ситуацією в країні. Однак у 2021 році результат покращується, рентабельність основних фондів становить 7,1 %, що свідчить про прибутковість підприємства від провадження основної діяльності.

Коефіцієнт оновлення основних засобів щороку зростав та у 2021 році становив 3,612, що на 45,74 % та на 23,01 % більше, ніж у 2019 та 2020 роках відповідно. Це свідчить про активне оновлення основних засобів на підприємстві. У цей же час коефіцієнт вибуття основних засобів теж зростав – на 76,67 % та 34,89 % в 2021 році порівняно з 2019 та 2020 роками, що пов’язано із зростанням обсягів виробництва та оновленням застарілих основних засобів.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у 2021 році склав 0,195 та був меншим на 15,03 % та на 20,56 % за значення 2019 та 2020 років відповідно,

що свідчить про більш високий ступінь зношеності основних засобів підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів зростає з кожним роком, зокрема на 21,23 % та 9,66 % більший у 2021 році, ніж у 2019 та 2020 роках відповідно, що може свідчити про збільшення ступеня використання основних засобів підприємства через нарощування обсягів виробництва. При цьому коефіцієнт придатності основних засобів знижується з кожним роком, зокрема у 2021 році його значення становило 0,277, що на 31,38 % менше, ніж у 2019 році, та що підтверджує залученість основних засобів в активному виробництві.

Отож, зважаючи на попередні висновки, можна сказати, що підприємство протягом досліджуваного періоду активно оновлювало та замінювало старі основні засоби, загалом використовувало основні засоби, про що свідчить покращення показників у 2021 році. Капітальне оновлення основних засобів у 2020 році вплинуло на отримання підприємством збитків та призвело до погіршення значень частини аналізованих показників, оскільки таке оновлення не принесло прибутку у рік його впровадження, однак надалі в 2021 році такі заходи підвищили ефективність діяльності підприємства.

Продовжити дослідження доцільно аналізом розподілу капітальних інвестицій за видами активів, який розміщено в табл. 2.16 та продемонстровано на рис. 2.15.

Таблиця 2.16 – Розподіл капітальних інвестицій за видами активів ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Усього капітальних інвестицій за видами активів (без ПДВ, тис. грн)	15 971	20 080	52 201	36 230	2,27	32 121	159,97%
Основні засоби (без ПДВ, тис. грн)	15 481	16 071	17 107	1 626	10,50%	1 036	6,45%
Інші необоротні матеріальні активи (без ПДВ, тис. грн)	433	3 951	34 986	34 554	79,86	31 036	7,86

Продовження таблиці 2.16

Нематеріальні активи (без ПДВ, тис. грн)	57	58	108	51	88,80%	50	85,33%
--	----	----	-----	----	--------	----	--------

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Рисунок 2.15 – Структура капітальних інвестицій ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Загальний обсяг капітальних інвестицій значно зріс за три роки: з 15 971 тис. грн у 2019 році до 52 201 тис. грн у 2021 році (у 2,27 рази), що є дуже значним збільшенням. При цьому найбільші темпи зростання належать іншим необоротним матеріальним активам – зростання у 79,86 раз з 2019 до 2021 року, що демонструє значні вкладання інвестицій у виробничу інфраструктуру. Значення нематеріальних активів також зросли, з 57 тис. грн у 2019 році до 108 тис. грн у 2021 році (на 88,80 %), що пов'язано зі збільшенням витрат на дослідження та розробку нових продуктів. Підприємство вкладало кошти і в оновлення основних засобів, які займають найбільшу частку у структурі капітальних інвестицій, загальна сума капітальних інвестицій в основні засоби склала 17 107 тис. грн у 2021 році, що на 10,50 % більше, ніж у 2019 році.

Загалом можна сказати, що підприємство збільшувало свої капітальні інвестиції з року на рік, зосереджуючи основну увагу на придбанні основних засобів, але також розширюючи свої інші необоротні матеріальні та нематеріальні активи.

Наступним етапом є дослідження ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень (табл. 2.17 та рис. 2.16).

Таблиця 2.17 – Динаміка показників ефективності використання оборотних коштів і капіталовкладень ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	1,924	2,316	2,466	0,542	28,17%	0,150	6,47%
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,520	0,432	0,405	-0,114	-21,98%	-0,026	-6,08%
Рентабельність оборотних коштів	145,9%	-48,5%	24,3%	-121,7%	-83,4%	72,8%	-150,0%
Тривалість одного обороту нормованих коштів	187,085	155,421	145,969	-41,115	-21,98%	-9,451	-6,08%
Рентабельність інвестицій	321,9%	-84,3%	17,1%	-3,05	-94,7%	101,3%	-120,3%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

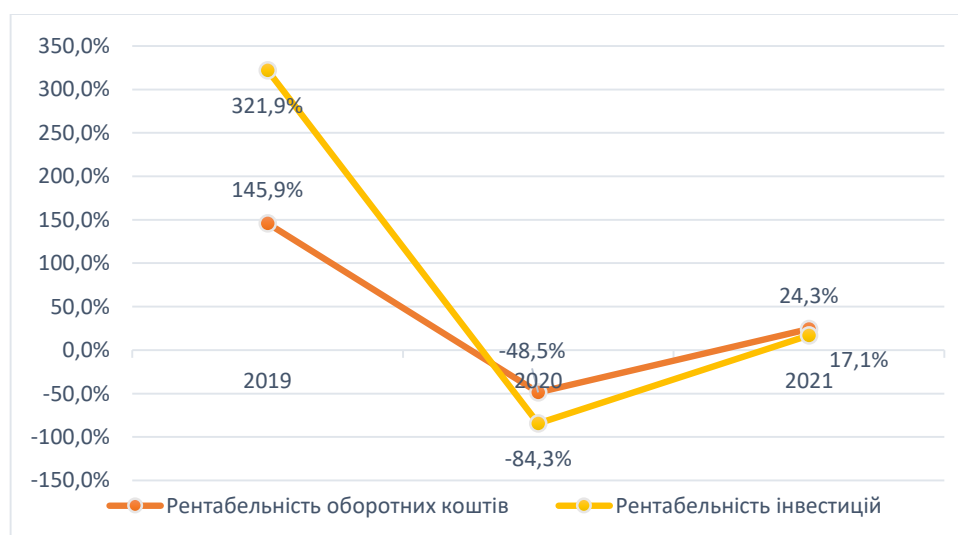

Рисунок 2.16 – Динаміка показників рентабельності оборотних коштів та інвестицій ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Коефіцієнт оборотності обігових коштів вказує на те, що у 2021 році на кожну гривню оборотних активів продано товарів на суму 2,466 грн. Зростання коефіцієнта з 2019 по 2021 рік на 28,17 % свідчить про зростання ефективності використання обігових коштів.

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів демонструє, що на гривню реалізованої продукції приходить 0,405 грн оборотних коштів у 2021 році.

Значення знизилось з 0,520 в 2019 році до 0,405 в 2021 році (на 21,98 %), що може свідчити про збільшення обсягів виробництва та потреби в обігових коштах.

Показник рентабельності оборотних коштів у 2019 та 2021 роках має додатне значення – 145,9 % та 24,3 % відповідно, тобто підприємство отримувало прибуток від обігових коштів, але в 2020 році зазнало збитків. Це вказує на те, що підприємство у кризовий рік не змогло отримати прибутків, що також пов'язано із зростанням капітальних інвестицій.

Значення тривалості одного обороту нормованих коштів зменшилось з майже 187 днів в 2019 році до 145 днів в 2021 році та демонструє підвищення ефективності управління власними ресурсами.

Рентабельність інвестицій у 2019 році склала 321,9 %, що є досить високим показником і вказує на те, що підприємство отримало значний прибуток від своїх інвестицій. У 2020 році показник рентабельності інвестицій став від'ємним (- 84,3 %) і говорить про те, що вартість прибутку від інвестицій була менша за їх вартість. Це пов'язано зі збільшенням витрат на реалізацію нових проєктів та складною економічною ситуацією в країні, що була спричинена пандемією. Однак вже в 2021 році даний показник збільшився до 17,1 %, що свідчить про збільшення прибутковості підприємства.

Таким чином, підприємство здатне ефективно управляти своїми ресурсами і здійснювати успішні капітальні інвестиції при правильному плануванні та управлінні.

Перейдемо до оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів (табл. 2.18 та рис. 2.17).

Таблиця 2.18 – Динаміка показників ефективності використання матеріальних ресурсів ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Матеріаломісткість одиниці продукції	0,421	0,419	0,453	0,033	7,73%	0,034	8,11%
Матеріаловіддача	2,377	2,385	2,206	-0,171	-7,18%	-0,179	-7,51%

Продовження таблиці 2.18

Питома вага матеріальних ресурсів у собівартості продукції	0,710	0,796	0,796	0,087	12,21%	0,000	0,06%
Оборотність матеріальних запасів	1,633	3,050	3,255	1,622	99,33%	0,205	6,72%
Співвідношення темпів росту обсягу продукції і матеріальних витрат	1,000	1,004	0,928	-0,072	-7,18%	-0,075	-7,51%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

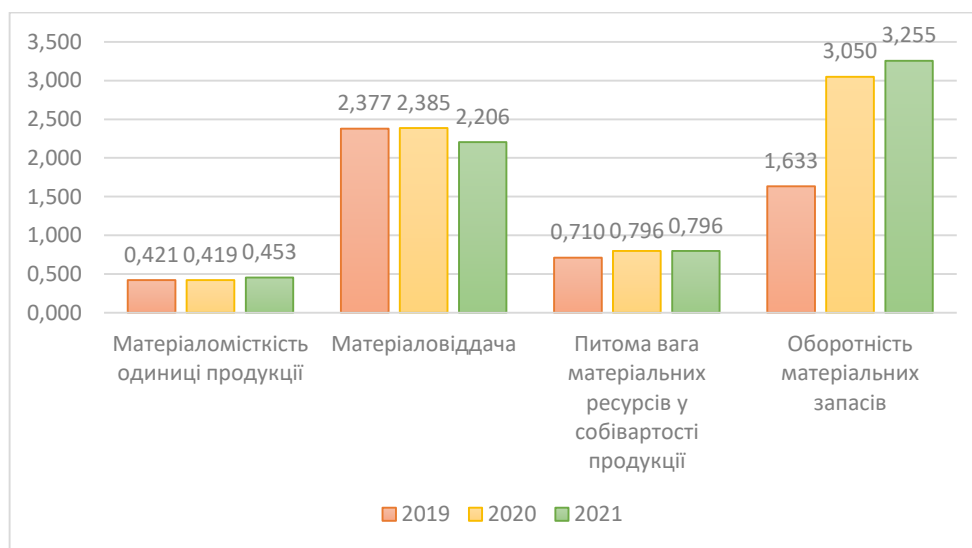

Рисунок 2.17 – Динаміка показників ефективності використання матеріальних ресурсів ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Протягом досліджуваного періоду показники матеріаломісткості та матеріаловіддачі зазнали незначних змін. Таким чином, у 2021 році на одну гривню вартості обсягу продукції витрачається 0,453 грн матеріалів, а з одиниці витрачених матеріальних ресурсів вироблено 2,206 одиниць продукції. Такі показники для галузі харчової промисловості є прийнятними та свідчать про ефективність використання матеріальних ресурсів.

Питома вага матеріальних ресурсів у собівартості продукції збільшилась з 0,710 у 2019 році до 0,796 у 2020 та 2021 роках порівняно з 0,710 у 2019 році. Це вказує на підвищення залежності вартості продукції від витрат на матеріали, що в свою чергу може призвести до зростання собівартості виробництва. Така тенденція

пояснюється зростанням цін на сировину, упаковку та матеріали. Однак, оскільки якість продукції для ТОВ «Три Ведмеді» є першочерговою, доцільно розглядати можливості зменшення собівартості шляхом скорочення витрат на виробництво.

За три роки значення оборотності матеріальних запасів постійно зростало та максимального значення досягло у 2021 році – 3,255, що на 99,33 % та 6,72 % більше, ніж у 2019 та 2020 роках відповідно. Значне зростання показника у 2020-2021 роках можна пояснити тим, що підприємство змогло швидше перетворити свої запаси на готову продукцію та продати її на ринку. У 2019 році оборотність запасів була менш ефективною, ніж у наступних двох роках, тобто підприємство покращує ефективність управління своїми запасами з року в рік.

Співвідношення темпів росту обсягу продукції та матеріальних витрат в 2020 році становило 1,004, тобто досягалась економія матеріальних витрат, однак у 2021 році спостерігається зниження показника на 7,51 % порівняно з 2020 роком. Наявне скорочення вказує на збільшення матеріальних витрат для виробництва продукції, що дещо занижує ефективність використання матеріальних ресурсів, однак загалом знаходиться на стабільному рівні.

Отож, підприємство використовує матеріальні ресурси та оптимізує власні запаси достатньо ефективно. Однак, внаслідок зростання цін зростає питома вага матеріальних ресурсів у собівартості продукції, що в тому числі негативно впливає на прибутковість підприємства. Тому необхідно вживати заходів, що допоможуть зберігати заплановану прибутковість шляхом скорочення виробничих витрат або ж підняттям цін на продукцію.

На наступному етапі доцільно дослідити тенденції щодо якості продукції (табл. 2.19).

Таблиця 2.19 – Характеристика показників якості продукції ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Коефіцієнт оновлення асортименту:							
морозиво	1	-1,311	0,161	-0,839	-83,85%	1,472	112,32%

Продовження таблиці 2.19

ЗНФ	1	-0,053	0,057	-0,943	-94,33%	0,109	207,80%
Частка продукції, що відповідає ДСТУ:							
морозиво	41,90%	64,52%	68,16%	26,26%	62,67%	3,64%	5,64%
ЗНФ	44,26%	69,69%	71,45%	27,19%	61,43%	1,76%	2,53%
Частка продукції, яка відповідає кращим світовим зразкам:							
морозиво	14,17%	23,34%	26,18%	12,01%	84,76%	2,84%	12,17%
ЗНФ	12,65%	22,08%	23,01%	10,36%	81,90%	0,93%	4,21%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Коефіцієнт оновлення асортименту морозива та ЗНФ у 2020 році мав від'ємне значення (-1,31 та -0,053 відповідно), що свідчить про значне скорочення асортиментного ряду. Такі заходи було здійснено з метою оптимізації використання трудових ресурсів та собівартості виробництва. Таким чином, підприємство залишило у виробництві лише популярну продукцію, а у 2021 році на запит споживачів повернуло ще частину товарів в продаж, з чим і пов'язане наявне зростання показників на 112,32 % та 207,80 % відповідно.

Частка продукції, що відповідає державним стандартам України (ДСТУ) щороку зростала та в останньому році становила 68,16 % для морозива та 71,45 % для ЗНФ. Такі показники є досить високими для галузі харчової промисловості та свідчать про те, що виробник дотримується вимог національних стандартів і забезпечує якість продукції та безпеку для споживачів.

Частка продукції, що відповідає кращим світовим зразкам також щороку збільшувалась і в останньому 2021 році становила 26,18 % для морозива та 23,01 % для ЗНФ. Ця частина продукції вироблена з використанням передових технологій та відповідає вимогам сучасного ринку, що може забезпечити її конкурентоспроможність та популярність також серед споживачів світових ринків, а наявне зростання показника демонструє бажання підприємства нарощувати реалізацію на нових ринках. Однак, для охоплення нових іноземних ринків підприємству необхідно подбати про збільшення частки продукції, що відповідає кращим світовим зразкам шляхом отримання сертифікації, оскільки наявна сертифікована частка продукції є недостатньою для потужного функціонування підприємства.

Таким чином, підприємство дотримується вимог національних стандартів та виробляє продукцію, яка відповідає якісним стандартам, а також забезпечує безпеку для споживачів. Крім того, виробник активно використовує передові технології для виробництва продукції, яка відповідає кращим світовим зразкам, що забезпечує конкурентоспроможність і популярність продукції серед споживачів не лише на вітчизняному, а й на світовому ринку.

Як заключний етап аналізу ефективності діяльності підприємства, розглянемо додатково показники рентабельності (табл. 2.20).

Таблиця 2.20 – Характеристика показників рентабельності підприємства

Назва	Характеристика	Формула розрахунку
Коефіцієнт рентабельності активів	Відображає рівень прибутку, який генерується активами, що знаходяться у використанні підприємства	$2350 / 1300$
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Вказує на рівень доходності власного капіталу, який інвестований у підприємство	$2350 / 1495$
Коефіцієнт рентабельності діяльності	Відображає ефективність діяльності підприємства з точки зору власника	$2350 / 2000$
Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції	Демонструє фінансовий результат до оподаткування, який генерується кожною одиницею продажу	$2290 / 2050$
Коефіцієнт рентабельності продажів	Вказує на рентабельність операційної діяльності підприємства	$2290 / 2000$

Джерело: складено на основі [47]

Динаміка змін значень основних статей звіту про фінансові результати ТОВ «Три Ведмеді» продемонстрована на рис. 2.18.

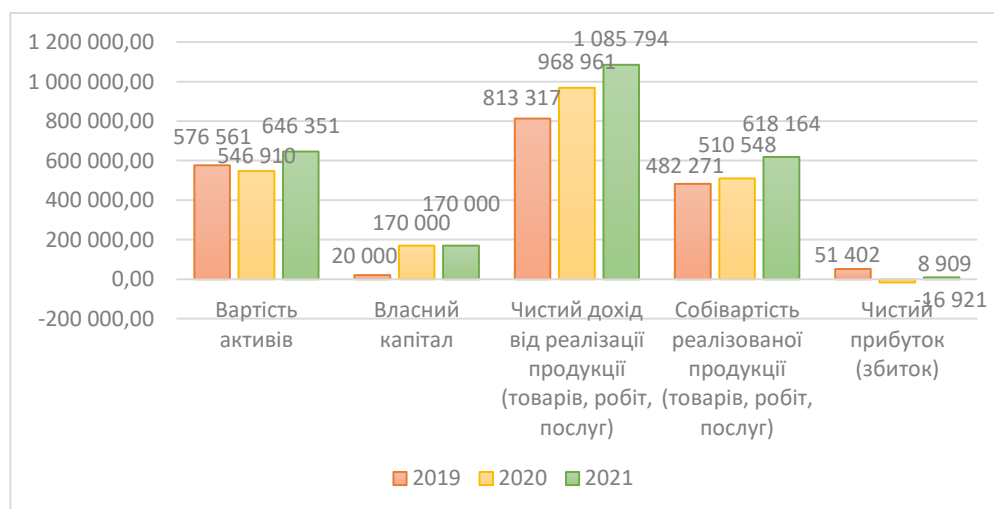

Рисунок 2.18 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Таким чином, можна спостерігати зростання чистого доходу, собівартості реалізованої продукції та власного капіталу протягом досліджуваного періоду. У той же час наявна нерівномірна тенденція щодо показників вартості активів та фінансового результату: у 2020 році відбулося скорочення вартості активів, що у результаті призвело до формування збитку.

Результати розрахунків показників рентабельності розмішені в табл. 2.21, їх динаміка відображена на рис. 2.19.

Таблиця 2.21 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2019		Відхилення 2021/2020	
				+-	%	+-	%
Коефіцієнт рентабельності активів	8,9%	-3,1%	1,4%	-7,5%	-84,5%	4,5%	-144,6%
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	37,8%	-10,3%	4,8%	-33,0%	-87,2%	15,1%	-146,9%
Коефіцієнт рентабельності діяльності	6,3%	-1,7%	0,8%	-5,5%	-87,0%	2,6%	-147,0%
Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції	13,0%	-2,8%	1,8%	-11,2%	-86,5%	4,6%	-162,6%
Коефіцієнт рентабельності продажів	7,7%	-1,5%	1,0%	-6,7%	-87,0%	2,5%	-167,6%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

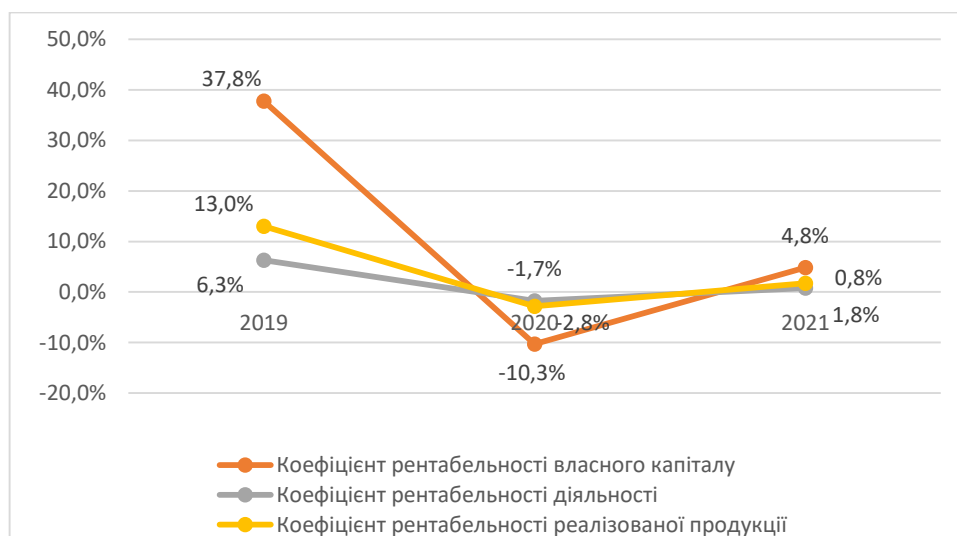

Рисунок 2.19 – Динаміка основних показників рентабельності ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

У 2020 році всі показники рентабельності різко зменшилися порівняно з 2019 роком, оскільки підприємство в цьому році отримало збитки, що загалом свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства. У 2021 році відбулось покращення ситуації, найвище значення було досягнуто у коефіцієнті рентабельності власного капіталу – 4,8 %. Інші значення коефіцієнтів рентабельності у 2021 році є більшими за нуль, однак недостатніми, що свідчить про низьку ефективність використання власних ресурсів підприємства.

Однак, здійснивши дослідження за групами показників, можна підсумувати, що протягом досліджуваного періоду ТОВ «Три Ведмеді» на високому рівні використовувало матеріальні ресурси, достатньо ефективно користувалось власними трудовими ресурсами, основними засобами та оборотними коштами. Наявна негативна тенденція показників рентабельності у 2020 році спричинена зростанням капітальних інвестицій, що націлені на довготермінову перспективу та не принесли прибутку у рік їх впровадження; зменшенням попиту на продукцію у зв'язку із пандемією Covid-19, складною економічною та політичною ситуацією, що у результаті негативно вплинули на фінансову спроможність споживачів купувати продукцію. Але у 2021 році підприємство почало отримувати прибутки та підвищило свою ефективність порівняно з попереднім роком.

2.4 Кореляційно-регресійний аналіз ефективності діяльності підприємства

У сучасних ринкових умовах підприємство схильне піддаватися впливу різних факторів, які можуть мати прямий або опосередкований вплив на його фінансові результати. Існує багато аналітичних інструментів, які дозволяють вимірювати цей вплив та приймати обґрунтовані управлінські рішення з метою підвищення ефективності діяльності підприємства. Один із основних таких інструментів – кореляційно-регресійний аналіз, який дозволяє встановити тісноту зв'язку між результативною та факторними змінними, а також визначити форму такої залежності.

Тому пропонується використати кореляційно-регресійний аналіз для дослідження залежності чистого доходу від адміністративних витрат, витрат на оплату праці, матеріальних та витрат на збут. Чистий дохід є універсальним кількісним показником ефективності роботи підприємства, тому його використання є доцільним та обґрунтованим для даного дослідження. Цю залежність пропонується визначити у вигляді лінійного рівняння за формулою 2.2:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4, \quad (2.2)$$

де y – чистий дохід від реалізації продукції (тис. грн.), x_1 – адміністративні витрати (тис. грн), x_2 – витрати на оплату праці (тис. грн), x_3 – матеріальні затрати (тис. грн), x_4 – витрати на збут (тис. грн), a_0 – вільний член рівняння регресії, a_i – коефіцієнти рівняння регресії, що описують, як зміна значення відповідного факторного показника на одиницю його виміру впливає на результуючий показник ($i = \overline{1,4}$) [48].

Кореляційно-регресійний аналіз ґрунтуватиметься на даних з фінансової звітності ТОВ «Три Ведмеді», що представлені в табл. 2.22.

Таблиця 2.22 – Основні фінансові показники діяльності ТОВ «Три Ведмеді» за 2016 – 2021 рр.

Показник	Рік					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Чистий дохід	281 701	470 036	620 967	813 317	968 961	1 085 794
Адміністративні витрати	14 558	19 450	14 950	19 156	23 038	28 378
Витрати на оплату праці	26 831	31 565	38 873	51 777	57 304	61 492
Матеріальні затрати	305 244	312 768	334 143	342 215	406 271	492 200
Витрати на збут	93 726	128 375	188 207	248 146	342 200	429 368

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності

Для встановлення зв'язку між досліджуваними факторними змінними та показником чистого доходу доцільно провести кореляційний аналіз, використовуючи доступну надбудову «Аналіз даних / Кореляція» в програмі MS Excel. Результати цього аналізу будуть представлені в таблиці 2.23.

Таблиця 2.23 – Результати кореляційного аналізу прибутковості ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	Чистий дохід	Адміністративні витрати	Витрати на оплату праці	Матеріальні затрати	Витрати на збут
Чистий дохід	1				
Адміністративні витрати	0,849	1			
Витрати на оплату праці	0,992	0,827	1		
Матеріальні затрати	0,886	0,923	0,867	1	
Витрати на збут	0,977	0,898	0,970	0,961	1

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Проведемо оцінку тісноти зв'язку між факторними змінними та показником чистого доходу, використовуючи шкалу Чеддока [48]. Результати оцінки подані в таблиці 2.24.

Таблиця 2.24 – Характеристика тісноти зв'язку факторних змінних та чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	Адміністративні витрати	Витрати на оплату праці	Матеріальні затрати	Витрати на збут
Чистий дохід	Тісний	Дуже тісний	Тісний	Дуже тісний

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Таким чином, результати кореляційного аналізу демонструють дуже тісний зв'язок між показниками чистого доходу та витратами на оплату праці і збут, також наявний сильний зв'язок між чистим доходом та адміністративними й матеріальними витратами. Тому подальший аналіз цих взаємозв'язків є доцільним, оскільки може допомогти визначити можливості для оптимізації структури витрат і підвищення ефективності діяльності підприємства.

Однак, результати табл. 2.24 демонструють також високу кореляцію між факторними ознаками, що може свідчити про наявність мультиколінеарності. Мультиколінеарність виникає, коли спостерігається математичний зв'язок між різними факторними ознаками, що негативно впливає на значущість коефіцієнтів регресії і ускладнює подальший аналіз. Це може призвести до втрати репрезентативності значень коефіцієнтів регресії, тому з метою вирішення проблеми мультиколінеарності доцільно окремо дослідити вплив кожної

факторної ознаки на результат за допомогою парної кореляції. Графіки й рівняння парної кореляції для залежностей чистий дохід та адміністративні витрати, чистий дохід та витрати на оплату праці, чистий дохід та матеріальні затрати, чистий дохід та витрати на збут подані на рис. 2.20-2.23.

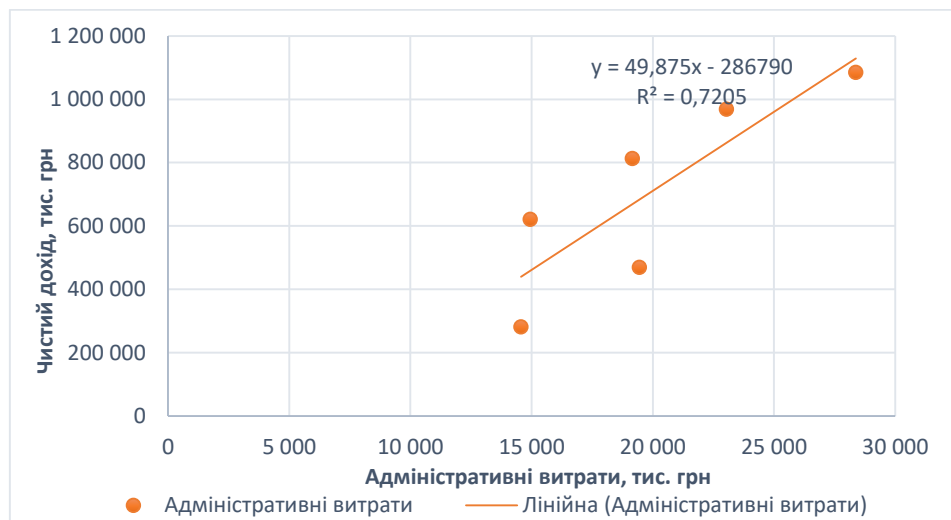

Рисунок 2.20 – Залежність рівня чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді» від рівня адміністративних витрат

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Таким чином, рис. 2.20 показує, що існує сильна залежність чистого доходу від адміністративних витрат, про що свідчить також коефіцієнт детермінації, який дорівнює 0,7205. R^2 демонструє можливу зміну чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді» на 72,05 % через зміну адміністративних витрат.

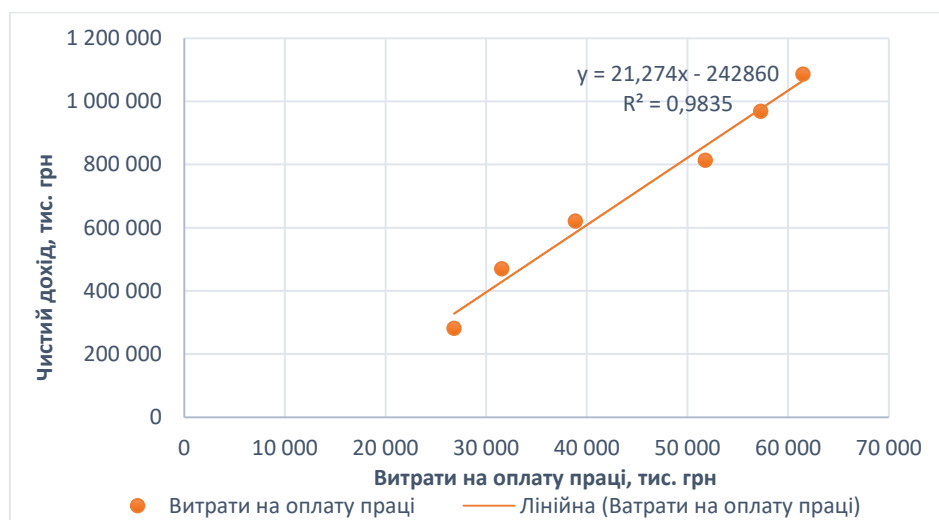

Рисунок 2.21 – Залежність рівня чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді» від рівня витрат на оплату праці

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Отож, залежність рівня чистого доходу від показника рівня витрат на оплату праці є дуже тісною. Цей висновок підтверджується коефіцієнтом детермінації, який становить 0,9835 і свідчить, що зміна чистого доходу на 98,35 % обумовлена змінами витрат на оплату праці. Отриманий результат є важливим для подальшого дослідження, оскільки дана залежність є потенційним напрямком підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді».

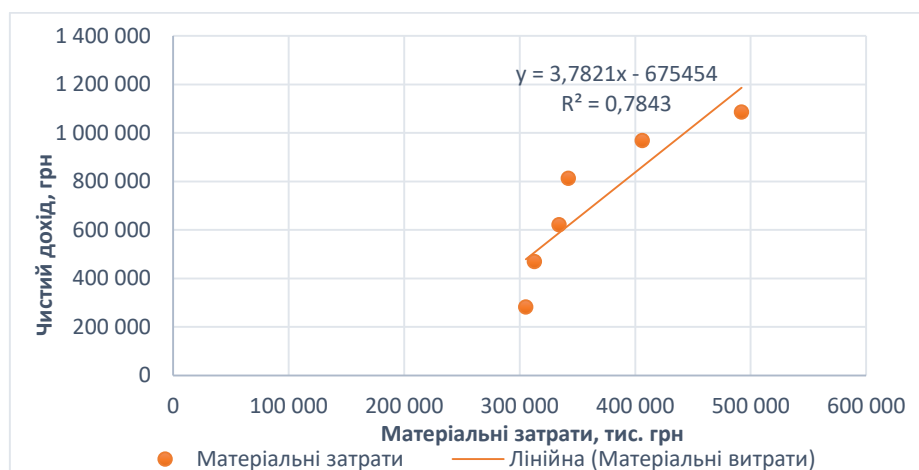

Рисунок 2.22 – Залежність рівня чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді» від рівня матеріальних затрат

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

При цьому чистий дохід також має помітну залежність від матеріальних затрат, що видно з рис. 2.22. Коефіцієнт детермінації показує, що на 78,43 % зміна показника чистого доходу залежить від зміни рівня матеріальних витрат.

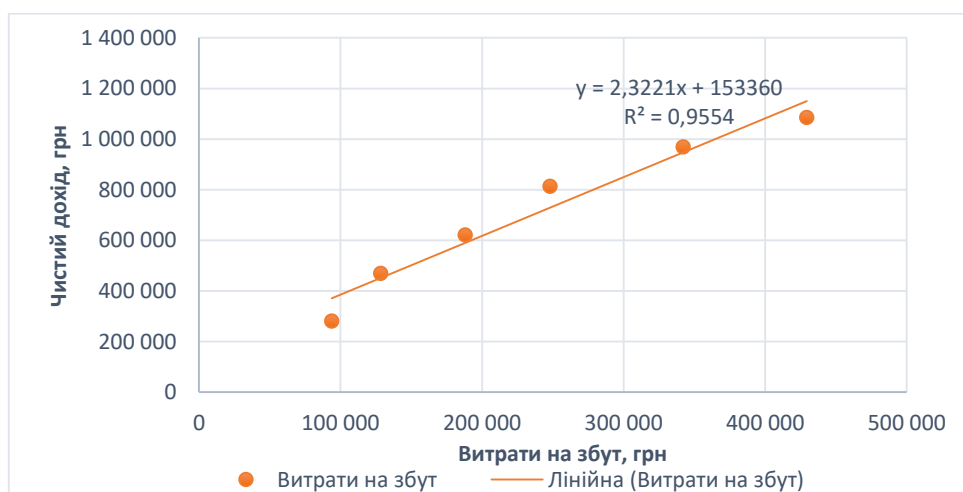

Рисунок 2.23 – Залежність рівня чистого доходу ТОВ «Три Ведмеді» від рівня витрат на збут

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків

Отже, рис. 2.23 демонструє високий ступінь залежності чистого доходу від витрат на збут: відповідно до значення R^2 , зміна чистого доходу на 95,54 % обумовлюється зміною витрат на збут. Таким чином, дану інформацію також потрібно взяти до уваги при формуванні рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Визначення впливу зміни питомої ваги факторних ознак на результуючу змінну, припускаючи, що інші факторні ознаки не мають впливу, можна здійснити через коефіцієнт еластичності, який визначається за наступною формулою [48]:

$$\varepsilon_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}}, i = \overline{1,4}. \quad (2.3)$$

Таким чином, $\varepsilon_1 = 1,41$, $\varepsilon_2 = 1,34$, $\varepsilon_3 = 1,96$, $\varepsilon_4 = 0,78$.

Отже, якщо адміністративні витрати підприємства збільшаться на 1 %, то це призведе до збільшення чистого доходу на 1,41 %. У той же час, збільшення витрат на оплату праці або матеріальних затрат на 1 % відповідно вплине на зростання чистого доходу на 1,34 % або 1,96 %. Крім того, зростання витрат на збут на 1 % спричинить збільшення чистого доходу на 0,78 %.

Таким чином, результати проведеного дослідження показали, що на чистий дохід впливають адміністративні та матеріальні витрати, а також витрати на збут та оплату праці. Однак, під час проведення кореляційного аналізу, виявлено мультиколінеарність між факторними ознаками, тому було прийнято рішення про побудову моделі парної лінійної регресії. Завдяки використанню цієї моделі було встановлено прямий тісний зв'язок між чистим доходом та витратами на оплату праці та збут продукції, окрім того наявний сильний зв'язок між чистим доходом та адміністративними й матеріальними витратами. Виходячи з цього, при визначенні перспективних напрямків до підвищення ефективності діяльності ТОВ «Три Ведмеді», доцільно особливу увагу надати стимуляції збуту продукції та підвищенню активності трудових ресурсів.

Висновки до розділу 2

Таким чином, для аналізу ефективності діяльності підприємства було обрано товариство з обмеженою діяльністю «Три ведмеді», яке займається виробництвом морозива та заморожених напівфабрикатів і входить в трійку лідерів в Україні з виробництва й реалізації морозива. Асортимент підприємства складається з майже 200 видів морозива та з близько 140 видів ЗНФ.

Аналіз структури майна продемонстрував переважання оборотних активів над необоротними, що свідчить про мобільність майна підприємства. Протягом досліджуваного періоду також спостерігається зростання частки довгострокових фінансових інвестицій, що свідчить про наміри підприємства продовжувати розвиток та завойовувати нові ринки. При цьому основним джерелом фінансування є довгострокові зобов'язання і забезпечення, що демонструє, з одного боку, успішність залучення фінансових ресурсів на розвиток і забезпечення своєї діяльності, з іншого – ризики щодо постійного погашення зобов'язань, що можуть призвести до збільшення фінансових витрат.

Аналіз платоспроможності та ліквідності показав, що ліквідність протягом досліджуваного періоду знаходиться на середньому рівні, однак існують ризики нестачі коштів для погашення поточних зобов'язань. Таким чином, ліквідність балансу порушена. Загальний стан фінансової стійкості підприємства також знаходиться на середньому рівні, оскільки підприємство може зустрічати труднощі у випадку, якщо будуть зростати витрати та необхідність залучення зовнішнього фінансування. Дослідження показників ділової активності виявило тенденцію до погіршення відносин з постачальниками та клієнтами.

Аналіз ефективності діяльності підприємства було проведено за визначеними групами показників та додатково було досліджено показники рентабельності. При дослідженні трудових ресурсів було виявлено зменшення трудомісткості та зростання продуктивності праці протягом досліджуваного періоду, що свідчить про скорочення виробничих витрат, зростання обсягів виробництва та підвищення ефективності використання трудових ресурсів. При

цьому на підприємстві відбувалась активна заміна та оновлення основних засобів, спостерігається зростання фондівдачі та скорочення фондомісткості, що свідчить про ефективне використання основних засобів.

Ефективність управління оборотними коштами та матеріальними ресурсами підтверджується зростанням коефіцієнту оборотності обігових коштів та відповідно зниженням тривалості одного обороту, а рентабельність інвестицій після збиткового 2020 року повернулась у 2021 із значенням 17,1 %. При цьому показники матеріаломісткості та матеріалівдачі для досліджуваного підприємства є достатніми. Проте існує проблема зростання собівартості продукції у зв'язку із зростанням цін на сировину та матеріали. Тому доцільно розглянути альтернативні шляхи зниження собівартості виробництва.

Аналіз якості продукції показав хороші результати, підприємство оптимізує асортиментний ряд, дотримується вимог національних стандартів, що забезпечує лідерські позиції на українському ринку. Однак для охоплення нових іноземних ринків підприємству необхідно подбати про отримання відповідної сертифікації та модернізації виробництва під світові вимоги.

Показники рентабельності продемонстрували різке зниження ефективності діяльності підприємства у 2020 році, що пов'язано із різким зростанням обсягу капітальних інвестицій, що націлені на довготермінову перспективу та які не принесли прибутку у рік їх впровадження. Проте вже в 2021 відбулося зростання рентабельності, зокрема рентабельність власного капіталу та реалізованої продукції становили 4,8 % та 1,8 % відповідно. Подальше покращення показників потребує нарощування виробництва та збуту продукції задля зростання прибутковості підприємства.

Кореляційно-регресійний аналіз ТОВ «Три Ведмеді» демонструє дуже тісний зв'язок між чистим доходом і витратами на оплату праці та збут продукції, а також сильний зв'язок між чистим доходом та адміністративними й матеріальними витратами. Отримана інформація свідчить про необхідність концентрації на активізації збутової діяльності та зростанні використання трудових ресурсів у виробничому процесі ТОВ «Три Ведмеді».

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Перспективні напрями підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості

Харчова промисловість є однією з найважливіших галузей економіки, яка має великий потенціал для підвищення ефективності діяльності підприємств. Останні роки були важкими для українських підприємств, зокрема для тих, які працюють у харчовій промисловості. Умови бізнесу ускладнені політичною та економічною нестабільністю, високою інфляцією, складнощами у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, а також зменшенням споживчої здатності населення. Однак, незважаючи на це, існують різні напрями, які можуть допомогти підприємствам харчової промисловості підвищити ефективність своєї діяльності та зберегти конкурентну перевагу.

Загалом до перспективних напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості можна віднести такі:

1. Модернізація виробництва та впровадження нових технологій. Включає в себе автоматизацію процесів виробництва, використання інноваційних технологій. У тому числі, використання новітніх технологій може бути направлене на розвиток стандартів якості та контролю якості продукції.

2. Розвиток експортного потенціалу. Полягає у відкритті нових ринків збуту та збільшенні експорту продукції харчової промисловості.

3. Зниження витрат виробництва. Це можна здійснити за рахунок зменшення витрат на енергопостачання та сировину, оплату праці.

4. Покращення якості продукції та оптимізації асортименту. Полягає у вдосконаленні якості виробів, виробництві нових видів продукції, вилучення з виробництва непопулярних позицій та пошуку нових ринків збуту.

5. Використання цифрових технологій та розвиток бренду. Оскільки з часів COVID-19 споживачі звикли робити покупки та спілкуватися онлайн, заходи, що

спрямовані на розвиток цифровізації бізнесу та власного бренду зможуть стимулювати продажі та знижувати витрати на маркетинг та рекламу.

6. Розвиток екологічної політики та ресурсозберігаючих технологій. Зважаючи на те, що споживачі все більше звертають увагу на якість та екологічність продукції, це може стати пріоритетом в діяльності підприємств харчової промисловості. При цьому використання енергозберігаючих технологій та заходів щодо ефективного використання ресурсів може допомогти знизити витрати на енергопостачання та сировину [49].

7. Розвиток інфраструктури. Включає в себе будівництво нових складських приміщень, транспортних засобів, розвиток системи доставки товарів [50].

Однак, при виборі конкретних напрямів підвищення ефективності діяльності, підприємства повинні враховувати державну економічну ситуацію та напрями розвитку держави в цілому. Державна економічна ситуація може впливати на споживчі звички, дохід населення, стан економіки та інші фактори, які безпосередньо впливають на діяльність підприємств. Таким чином, врахування державних економічних факторів допоможе підприємствам ефективно планувати свою діяльність та вибирати стратегічні напрями розвитку.

Сьогодні економічна ситуація в Україні є дуже складною та вимагає значної підтримки від бізнесу, його свідомості та розуміння своєї ролі в соціально-економічному розвитку країни. Особливо важливо починати відновлення країни вже зараз та використовувати нові наявні можливості, які надають партнери Україні в рамках підтримки. Виходячи з цього, обираючи напрями підвищення ефективності діяльності підприємства, особливо важливо орієнтуватись на потреби держави та аналізувати чи допоможуть обрані заходи покращити соціально-економічну ситуацію країни [51].

Отож, до перспективних напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості, які в тому числі сприятимуть покращенню економічної ситуації України, можна віднести:

1. Створення нових робочих місць. Підприємства харчової галузі можуть сприяти створенню нових робочих місць шляхом розширення виробництва, відкриття нових підрозділів, запуску нових продуктів, виходом на нові ринки.

2. Досягнення енергетичної незалежності. Зменшення залежності від імпортованих енергетичних ресурсів може знизити витрати на виробництво та збільшити конкурентоспроможність підприємств на міжнародному ринку. При цьому зменшиться вплив зовнішніх ризиків на діяльність бізнесу.

3. Використання новітнього обладнання. Дозволить модернізувати виробництво, знизити витрати на виробництво, покращити якість продукції та збільшити продуктивність праці. Використання автоматизованих технологій та інноваційних рішень може допомогти підприємствам бути більш ефективними та конкурентоспроможними не лише на українському, а й на іноземних ринках.

4. Висококваліфіковані кадри. Є ключовим елементом для ефективної роботи підприємств будь-якої галузі. Розвиток спеціалізованої освіти та професійної підготовки може забезпечити наявність висококваліфікованих фахівців на ринку праці. Підприємства в свою чергу можуть запрошувати іноземних спеціалістів для проведення тренінгів та експрес-навчань або ж відправляти кращих працівників на навчання за кордон для отримання унікального досвіду роботи.

5. Нарощування виробництва. Важливий пункт для країни, оскільки допоможе стимулювати економічну активність, що в свою чергу може призвести до зростання ВВП та якості життя. Підприємства харчової промисловості завдяки виходу на нові ринки, переорієнтації виробництва під наявний попит або ж модернізації виробництва матимуть змогу нарощувати виробництво та отримувати більші прибутки.

6. Створення інноваційних технологій виробництва та розробка нових рецептур. Є необхідними заходами задля підвищення продовольчої безпеки країни, оскільки у зв'язку із зменшенням голів худоби, угідь, у тому числі за рахунок окупованих територій, загострилися ризики нестачі продуктів харчування.

Таким чином, для підприємств харчової промисловості існує достатньо перспективних напрямів для підвищення ефективності їх діяльності. Однак, при виборі конкретних напрямів підприємствам доцільно враховувати державну економічну ситуацію та напрями розвитку держави в цілому, що у результаті позитивно вплине на загальний розвиток країни та імідж підприємств.

3.2 Розробка пропозицій та обґрунтування доцільності їх реалізації задля підвищення ефективності діяльності підприємства

Аналіз ефективності діяльності підприємства показав, що керівництво ТОВ «Три Ведмеді» налаштоване на розвиток та постійно удосконалює, автоматизує виробничі процеси. Однак під час дослідження було виявлено, що для підвищення ефективності його діяльності необхідно нарощувати виробництво та збут продукції задля мінімізації простою виробничих потужностей та підвищення прибутковості підприємства.

Окрім цього було встановлено, що зростання вартості сировини та матеріалів, які застосовуються у виробництві, впливає на збільшення собівартості продукції. Також для подальшого розвитку та охоплення нових ринків підприємству не вистачає сертифікації на продукцію, що котирується на міжнародному рівні та буде гарантом якості і безпеки виробництва.

Таким чином, оскільки ТОВ «Три Ведмеді» протягом останніх років входять в трійку лідерів виробників морозива в Україні, для нарощування виробництва та активізації збутової діяльності доцільно розглядати охоплення нових ринків, зокрема ринку Польщі. Однак, як зазначалось, для цього підприємству необхідно отримати сертифікацію міжнародного рівня. FSSC 22000 – міжнародний стандарт сертифікації системи управління безпекою харчових продуктів, є схемою сертифікації, що базується на стандарті ISO 22000 [52].

FSSC 22000 є першою системою сертифікації безпеки харчових продуктів, яка повністю сумісна зі стандартами ISO. Крім того, вона є ефективним інструментом управління бізнесом, оскільки дозволяє відповідати зростаючим

вимогам споживачів, забезпечуючи зв'язок між безпекою харчових продуктів та бізнес-процесами. Стандарт FSSC 22000 розроблений для того, щоб забезпечити безпеку та якість харчових продуктів на всіх етапах виробництва, він застосовується до всіх підприємств у ланцюзі постачання харчових продуктів, включаючи первинних виробників, виробників, дистриб'юторів і постачальників послуг харчування. Стандарт включає в себе вимоги до системи управління якістю та безпекою харчових продуктів, включаючи відповідність законодавству, процедури виявлення ризиків та управління ними, контроль за виробництвом та процедури моніторингу [52].

Отримання сертифікату FSSC 22000 дозволяє підприємству показати своє зобов'язання до забезпечення безпеки та якості продуктів, що сприяє покращенню довіри споживачів та збільшенню конкурентоспроможності підприємства на ринку. В тому числі система сертифікації FSSC 22000 об'єднує методологію HACCP та стандарти ISO 22000 [53], відповідно до яких і виробляється продукція на підприємстві ТОВ «Три Ведмеді».

Загалом процес отримання сертифікації FSSC 22000 включає в себе вісім основних етапів, що зображені на рис. 3.1.

Рисунок 3.1 – Етапи отримання сертифікації FSSC 22000

Джерело: складено на основі [54]

Таким чином, завдяки впровадженню сертифікації FSSC 22000, ТОВ «Три Ведмеді» отримають такі переваги:

1. Відкриття нових ринків та збільшення експортної потужності. Отримання сертифікації FSSC 22000 є обов'язковою умовою для експорту харчової продукції до багатьох країн світу, що дозволяє відкривати нові ринки збуту та збільшувати експортну потужність підприємства.

2. Зменшення виробничих ризиків, браку продукції та витрат на їх ліквідацію. Сертифікація FSSC 22000 передбачає впровадження системи управління безпекою харчових продуктів, що дозволяє зменшити ризик виникнення проблем з якістю продукції та покращити контроль за всіма етапами виробництва. Це допоможе уникнути витрат на відшкодування збитків від відкликання продукції, а також зменшити витрати на перевірки, розслідування та відшкодування збитків внаслідок можливих проблем.

3. Покращення іміджу та довіри споживачів. Сертифікація FSSC 22000 є міжнародно визнаною та пов'язана зі стандартами ISO. Отримання такої сертифікації дозволить підтвердити високий рівень якості та безпеки продукції, що сприятиме підвищенню довіри споживачів та збільшенню ринкової долі підприємства.

4. Покращення ефективності виробництва та оптимізація процесів. Впровадження системи управління безпекою харчових продуктів FSSC 22000 дозволяє оптимізувати всі етапи виробництва харчових продуктів, зменшуючи кількість відхилень та збільшуючи продуктивність роботи. Завдяки впровадженню стандарту FSSC 22000, підприємство може визначати та контролювати ризики, пов'язані з виробництвом та постачанням продукції, що дозволяє підвищити ефективність виробництва та зменшити кількість невідповідностей [53].

Можливість виходу на нові ринки також обумовлюється рядом факторів, серед яких є тимчасове обмеження розвитку на внутрішньому ринку України. Наразі прогресивне нарощування потужностей на внутрішньому ринку неможливе через високий рівень інфляції та зменшення покупної спроможності

населення, що спричинило зростання попиту на товари першої необхідності. Однак, розширення бізнесу на нові ринки є важливим заходом для підтримки економіки країни, зокрема, шляхом створення нових робочих місць, сплати податків та активізації руху коштів в економіці.

Якщо розглядати нові ринки збуту, то першочергово доцільно охопити ринок Польщі. Наразі понад 1,5 млн українців, які втекли від війни, проживають в Польщі, що створює додаткові можливості для українських компаній на цьому ринку [55]. Крім того, український бізнес має високий рівень лояльності в Польщі, що забезпечує сприятливі умови для входу на новий ринок збуту.

Отож, перелічені переваги дозволять вирішити не лише наявні проблеми підприємства, а й передбачити можливі ризики в майбутньому.

Також, з метою скорочення собівартості виробництва та для забезпечення більшої частини потреб підприємства в електроенергії, пропонується встановити на виробничих потужностях сонячні панелі для генерації електроенергії. Такий проєкт має вагому кількість переваг, зокрема: скорочення витрат підприємства на оплату електроенергії в довгостроковій перспективі та собівартості виробництва, зменшення залежності від енергосистеми України, підтримка курсу держави щодо розвитку зеленої енергетики (соціально-екологічний аспект), підвищення іміджу підприємства, мінімізація ризиків повної зупинки виробничого процесу у зв'язку зі збоями в енергетичній системі країни, зростання надійності підприємства як постачальника морозива та ЗНФ [49, 56].

Виробничі потужності ТОВ «Три Ведмеді» розміщені у м. Бердичів (Житомирська область) на площі 38,058 га, площа виробничої будівлі (заводу) складає 13 110,3 м² [57]. Житомирська область входить до зони достатньої річної сонячної інсоляції, її річний рівень складає 3,04 одиниць (табл. 3.1) [58].

Таблиця 3.1 – Таблиця сонячної інсоляції у Житомирській області

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Рік
1,01	1,82	2,87	3,88	5,16	5,19	5,04	4,66	3,06	1,87	1,04	0,83	3,04

Джерело: складено на основі [58]

Оскільки на підприємстві значна частина виробничих процесів автоматизована, для зберігання продукції використовується значна кількість обладнання, то завод для нормального функціонування та виконання планів потребує значної кількості електроенергії, що в свою чергу потребує значних фінансових ресурсів на оплату рахунків за електроенергію (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Кількість витраченої електроенергії заводом ТОВ «Три Ведмеді»

Показник	2020	2021	2022
Витрати електроенергії, кВт	4 650 865,00	5 039 640,00	3 432 982,00
Витрати на оплату електроенергії, грн	11 911 240,00	17 433 400,00	15 592 320,00
Середній тариф, грн за 1 кВт	2,56	3,46	4,54

Джерело: складено на основі розрахунків

Таким чином, за останні три роки для ТОВ «Три Ведмеді» тариф на оплату електроенергії постійно зростає, витрати на оплату електроенергії були значними та коливались від 11,91 млн грн до 17,43 млн грн, що підтверджує висновок щодо доцільності побудови власної СЕС.

Наразі на ринку представлено чотири види сонячних панелей: монокристалічні, полікристалічні, тонкоплівкові та кремнієві. Порівняльні характеристики таких панелей розміщені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Порівняльні характеристики сонячних панелей

Тип панелі	Матеріал	ККД, %	Термін служби, років	Вартість
Монокристалічна	Кремній	15%-22%	До 25	Висока
Полікристалічна	Кремній	13%-16%	До 20	Середня
Тонкоплівкова	Кремній, кадмій, індій, галій	7%-13%	До 20	Низька
Кремнієва	Кремній	13%-18%	До 20	Середня

Джерело: складено на основі [60]

Зважаючи на наявність значної площі заводу та горизонтальний дах, місця для встановлення сонячних панелей у підприємства достатньо. Максимальну ефективність вони матимуть при встановленні на дахах виробничої, адміністративної та допоміжних будівель. План розміщення сонячних панелей зображено на рис. 3.2.

Рисунок 3.2 – План розміщення сонячних панелей на території заводу
ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Враховуючи значні обсяги використання електроенергії, ефективність її виробництва має бути найбільшою. Тому доцільно встановити панелі з найвищим рівнем коефіцієнту корисної дії (ККД) – монокристалічні. Таким чином, максимально використовуючи площу заводу, вдасться розмістити сонячні панелі загальною потужністю 1500 кВт (2 274 фотоелементів). При цьому планується використовувати сонячні панелі марки TRINA SOLAR TSM

Vertex DE21 660Вт, основні характеристики такої панелі розміщені в табл. 3.4 [61].

Таблиця 3.4 – Основні характеристики сонячної панелі

Пікова потужність, Вт	660
Фотоелементи	Монокристалічні
Кількість елементів	132 (2×66)
ККД	21,20%
Напруга при максимальній потужності, В	37,8
Струм при максимальній потужності, А	17,47
Розміри, м	2,384×1,303×0,035
Площа 1 панелі, м ²	3,106
Вага, кг	33,9
Мінімальна робоча температура	-40°C
Максимальна робоча температура	85°C
Деградація в перший рік	2,00%
Щорічне зниження потужності	0,55%

Джерело: складено на основі [61]

Вагомими перевагами обраної панелі є використання монокристалічних елементів, які наразі є найефективнішими на ринку, висока пікова потужність та значний рівень ККД [61]. Зображення панелі наведено на рис. 3.3.

Рисунок 3.3 – Сонячні панелі TRINA SOLAR TSM Vertex DE21 660Вт

Джерело: побудовано автором на основі [61]

Отож, в сукупності заплановані проєкти максимально підсилять потенціал та можливості підприємства ТОВ «Три Ведмеді» до розвитку, оскільки з одного

боку допоможуть удосконалити виробничий процес, зменшити ризики нестачі енергетичних потужностей для виробництва та підвищити якість продукції, при цьому скорочуючи виробничу собівартість; з іншого боку розширять горизонти та експортний потенціал підприємства, активізують збут та у результаті допоможуть збільшити прибутковість, що є однією з основних цілей. При цьому, підприємству вдасться підтримати соціально-економічне становище держави та направи її розвитку.

3.3 Економічне підтвердження доцільності реалізації заходів з підвищення ефективності діяльності підприємства

Зважаючи на те, що підприємство ТОВ «Три Ведмеді» функціонує на ринку понад 22 роки відповідно до методології НАССР та стандарту ISO 22000, отримання сертифікації FSSC 22000 є логічним наступним кроком для розвитку можливостей підприємства. Етапи впровадження цієї системи будуть скороченими, оскільки підприємство наразі має готову документацію.

Основні витрати на реалізацію проєкту включають в себе насамперед витрати на технічну підготовку підприємства та впровадження необхідних змін. Оскільки ТОВ «Три Ведмеді» має достатню площу виробничих потужностей із переважно автоматизованими процесами, підприємству не потрібно повністю змінювати обладнання або ж перебудовувати завод. Необхідною вимогою є проведення косметичного ремонту (фарбування дверей, підлоги та частково стін), заміна зношених / заржавілих деталей в обладнанні. Витрати на матеріали для проведення ремонту відображені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Витрати на матеріали для проведення ремонту

Матеріали	Кількість, од.	Ціна, грн/од.	Вартість, грн
Фарба для стін та стелі	2	1 429	2 858
Фарба для металу	1	2 197	2 197
Фарба для дерева	1	309	309
Фарба фасадна	1	634	634
Шпаклівка	1	459	459
Цемент	3	135	405
Розчинник	6	84	504
Пензлі	8	32	256

Продовження таблиці 3.5

Валики	2	210	420
Ванночка для фарби	3	53	159
Стрічка малярна	3	75	225
Плівка захисна	2	25	50
Захисний одяг	10	279	2 790
Миючі засоби	5	243	1 215
Масило Літол	1	159	159
Силіконове мастило	2	106	212
Комплектуючі деталі до обладнання			4 359
Замок	6	305	1 830
Інше			2 500
Загалом			21 541

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [62]

Деталі щодо витрат на оплату праці працівників, що будуть займатись ремонтом, розміщені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Витрати на оплату праці

Вид робіт	Ціна, грн/год	Кількість задіяних осіб	Кількість годин	Вартість, грн
Фарбування внутрішнє	178	4	15	10 680
Фарбування зовнішнє	194	4	8	6 208
Технічний огляд обладнання	210	3	5	3 150
Заміна деталей	96	2	7,5	1 440
Генеральне прибирання	68	8	12	6 528
Ремонт даху	140	2	4,5	1 260
Заміна замків	68	1	1	68
Шпаклювання	178	4	5	3 560
Загалом				32 894
ССВ				7 236,68

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Після проведення ремонтних робіт на підприємстві, для всіх співробітників необхідно провести навчання задля підвищення їх кваліфікації у галузі безпеки харчових продуктів. Планується проведення загального тренінгу, а також навчання для керівників відділів (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Витрати на навчання співробітників

Вид навчань	Кількість занять	Ціна, грн/заняття	Вартість, грн
Загальний тренінг	8	5 790	46 320
Індивідуальне навчання для керівників відділів	12	6 180	74 160
Загалом			120 480

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Третім та значним розділом витрат є витрати на найм сертифікаційної організації, яка проводить аудит, надає рекомендації щодо покращення організації та безпеки виробничого процесу та видає сертифікацію. Враховуючи кількість співробітників, розмір виробничих потужностей та обсяг виробництва продукції, ринкова ціна для отримання сертифікату для ТОВ «Три Ведмеді» складатиме близько 646 000 грн [54]. При цьому дія сертифікату становитиме 3 роки, а щорічні витрати на підтримку дії сертифікату складатимуть близько 12 000 грн.

Таким чином, загальні витрати на реалізацію проєкту з отримання сертифікації FSSC 22000 відображені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Витрати на реалізацію проєкту з отримання сертифікації FSSC 22000

Вид витрат	Сума, грн
Витрати на технічну підготовку підприємства та впровадження необхідних змін	61 671,68
Витрати на навчання та підготовку співробітників з питань безпеки харчових продуктів	120 480,00
Витрати на найм сертифікаційної організації, проведення аудиту та отримання сертифікації	646 000,00
Щорічні витрати на підтримку сертифікації	36 000,00
Загалом	864 151,68

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Отже, необхідна сума інвестицій для реалізації цього проєкту складає 864 151,68 грн та буде фінансуватися власними коштами ТОВ «Три Ведмеді».

Завдяки отриманню сертифікації FSSC 22000, підприємство матиме можливість реалізовувати продукцію насамперед для мережі супермаркетів «Biedronka» в Польщі. Загальний плановий обсяг реалізації продукції підприємством у 2024-2026 роках відповідно до попередньо укладених довгострокових договорів на поставку продукції розміщений в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Плановий обсяг реалізації продукції у 2024-2026 роках

Показник	2024	2025	2026
Продажі, в тому числі:	5 675 008,60	6 242 509,46	7 054 035,69
морозиво, кг	3 697 653,69	3 904 490,94	4 151 140,34
ЗНФ, кг	1 977 354,91	2 338 018,52	2 902 895,35

Джерело: складено автором на основі інформації від ТОВ «Три Ведмеді»

Для оцінки ефективності реалізації такого проєкту необхідно розрахувати плановий рівень витрат для забезпечення зазначеного рівня виробництва. Насамперед визначимо собівартість виробництва продукції, яка включає в себе витрати на сировину, матеріали та упаковку, витрати на захист праці, фонд оплати праці виробничого персоналу, витрати на утримання основних засобів та приміщень виробничого призначення, витрати на комунальні послуги та витрати на проведення контролю якості продукції. Деталі розрахунку витрат на сировину, матеріали та упаковку відображені в додатку В, результати – в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Розрахунок витрат на сировину, матеріали та упаковку

Показник	2024	2025	2026
Морозиво	235 528 435,57	269 775 051,19	300 766 116,78
ЗНФ	192 385 256,83	251 665 051,02	333 394 099,40
Загалом	427 913 692,41	521 440 102,21	634 160 216,18

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Для розрахунку кількості необхідної сировини для виробництва використовувались технологічні карти підприємства у розрахунку на 1 кг продукції, а прогноз цін враховує плановий рівень інфляції. Таким чином, у 2024-2026 роках обсяги виробництва морозива переважатимуть, однак витрати на сировину, матеріали та упаковку для виробництва 1 кг ЗНФ є вищими.

При цьому здійснення виробничого процесу вимагає максимального захисту працівників. Зокрема необхідно врахувати витрати на захисний одяг працівників, а також миючі та дезінфікуючі засоби. Даний вид витрат відноситься до загальновиробничих, деталі розрахунку витрат відображені в додатку В, результати – в табл. 3.11.

Таблиця 3.11 – Розрахунок витрат на захист праці та безпеку працівників виробництва

Показник	2024	2025	2026
Загалом витрат на захист праці, грн	1 971 878,47	2 188 349,82	2 404 998,98

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Зважаючи на те, що кількість найманих працівників в ТОВ «Три Ведмеді» складає понад 500 осіб, з яких близько 70 % належать до виробничого відділу,

фонд оплати праці пропонується розрахувати як добуток кількості працівників виробництва та їх рівня середньої річної заробітної плати, зміна якої характеризується врахуванням коефіцієнту інфляції та плану уряду щодо зростання мінімальної заробітної плати [63]. Деталі розрахунків відображені в табл. 3.12.

Таблиця 3.12 – Розрахунок витрат на оплату праці працівників виробництва

Показник	2024	2025	2026
Кількість працівників виробництва, осіб	354	356	367
Середня річна заробітна плата працівників виробництва, грн	160 480	162 996	165 221
Фонд оплати праці, в тому числі:	56 809 920,00	58 026 692,20	60 636 190,04
витрати на оплату праці, грн	45 447 936,00	46 421 353,76	48 508 952,03
витрати на відпустки, лікарняні та декретні, грн	7 385 289,60	7 543 469,99	7 882 704,70
витрати на преміювання, грн	3 976 694,40	4 061 868,45	4 244 533,30
ЄСВ, грн	12 498 182,40	12 765 872,28	13 339 961,81

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [63]

Таким чином, протягом 3 досліджуваних років прогнозується збільшення кількості робочих місць, що пов'язано із нарощенням обсягів виробництва. При цьому плановий фонд оплати праці передбачає зростання кількості найманих осіб та середньої заробітної плати. Окрім витрат на оплату праці, він включає витрати на відпустки, лікарняні та декретні (13 % від фонду оплати праці) та витрати на преміювання співробітників (7 % від фонду оплати праці).

При цьому амортизація основних засобів та приміщень підприємства виробничого та адміністративного призначення розраховується прямолінійним методом, який є одним з найпоширеніших методів розрахунку амортизації, оснований на однаковому зменшенні залишкової вартості майна протягом його експлуатаційного періоду [64]. Також у розрахунок закладено щорічні витрати на ремонт обладнання, які складають 10 % від рівня амортизаційних витрат.

Розрахунок амортизаційних витрат виробничого обладнання та витрат на його ремонт відображений в табл. 3.13.

Таблиця 3.13 – Розрахунок витрат на утримання виробничого обладнання та приміщень підприємства, а також їх ремонт

Показник	2024	2025	2026
Вартість виробничого обладнання та приміщень, грн	382 337 993,20	382 337 993,20	382 337 993,20
Амортизація, грн	22 490 470,19	22 490 470,19	22 490 470,19
Витрати на ремонт обладнання, грн	2 249 047,02	2 249 047,02	2 249 047,02
Загалом, грн	24 739 517,21	24 739 517,21	24 739 517,21

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [64]

Для розрахунку витрат на комунальні послуги виробничої будівлі було використано виробничі норми витрат електроенергії, води, газу (включно із технічними витратами), а також плановий обсяг виробництва продукції у натуральному показнику, за допомогою якого було розраховано середній обсяг споживання відповідного ресурсу. Тарифи на оплату комунальних послуг розраховані шляхом коригування поточних тарифів для ТОВ «Три Ведмеді» на плановий рівень інфляції у 2024-2026 роках [63, 65]. Результати розрахунку вартості комунальних послуг для виробничого приміщення відображені в табл. 3.14.

Таблиця 3.14 – Розрахунок витрат на комунальні послуги

Показник	2024	2025	2026
Виробнича норма витрат електроенергії на 1 кг продукції, кВт	0,403	0,403	0,403
Середній обсяг споживання електроенергії, кВт	2 288 000,03	2 516 800,03	2 843 984,03
Вартість електроенергії, грн/кВт	5,54	6,12	6,53
Загалом витрат на електроенергію, грн	12 683 047,67	15 402 293,09	18 570 698,80
Виробнича норма витрат води на 1 кг продукції, л	2,807	2,807	2,807
Середній обсяг споживання води, м ³	15 928,80	17 521,68	19 799,50
Вартість водопостачання, грн/ м ³	21,63	23,88	25,48
Загалом витрат на водопостачання, грн	344 494,43	418 354,04	504 413,65
Середній обсяг споживання газу, м ³	629 760,00	629 760,00	629 760,00
Ціна газу, грн/ м ³	9,48	10,47	11,17
Загалом витрат на опалення, грн	5 972 725,71	6 593 889,18	7 035 679,76
Загалом витрат на комунальні послуги, грн	19 000 267,81	22 414 536,31	26 110 792,21

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [65]

Оскільки ТОВ «Три Ведмеді» є підприємством, яке значний період функціонує на українському ринку та має хорошу репутацію, контроль якості продукції є важливим етапом виробництва. Для цього на базі заводу у підприємства наявна власна лабораторія, яка здійснює тестування сировини, а також готової продукції, оскільки контроль якості продуктів дозволяє гарантувати безпеку споживачів і підтримувати довіру до бренду. Для розрахунку витрат використовується норма витрат для проведення контролю якості на 1 кг продукції. Деталі розміщені в табл. 3.15.

Таблиця 3.15 – Розрахунок витрат на контроль якості

Показник	2024	2025	2026
Норма витрат на контроль якості на 1 кг продукції, грн	0,67	0,74	0,79
Загалом витрат на контроль якості, грн	3 802 255,76	4 617 459,40	5 567 316,97

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Наступним етапом є розрахунок адміністративних, збутових та інших операційних витрат. Вони включають в себе фонд оплати праці працівників офісу, витрати на утримання основних засобів адміністративного призначення, витрати на зберігання, транспортування продукції, маркетингові витрати, витрати на оренду офісу тощо.

Для розрахунку витрат на оплату праці працівників офісу використовується аналогічний підхід до розрахунку витрат на оплату праці працівників виробництва, результати розрахунків подані в табл. 3.16.

Таблиця 3.16 – Розрахунок витрат на оплату праці працівників офісу

Показник	2024	2025	2026
Кількість працівників офісу, осіб	163	160	169
Середня річна заробітна плата працівників офісу, грн	161 528	164 061	166 300
Фонд оплати праці, в тому числі:	26 329 064,00	26 249 721,45	28 104 731,84
витрати на оплату праці, грн	21 063 251,20	20 999 777,16	22 483 785,47
витрати на відпустки, лікарняні та декретні, грн	3 422 778,32	3 412 463,79	3 653 615,14
витрати на преміювання, грн	1 843 034,48	1 837 480,50	1 967 331,23
ССВ, грн	5 792 394,08	5 774 938,72	6 183 041,00

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [63]

Розрахунок амортизаційних витрат адміністративного обладнання та витрат на його ремонт відображений в табл. 3.17.

Таблиця 3.17 – Розрахунок витрат на утримання адміністративного обладнання підприємства та витрат на його ремонт

Показник	2024	2025	2026
Вартість адміністративного обладнання, грн	101 818 006,80	101 818 006,80	101 818 006,80
Амортизація, грн	5 989 294,52	5 989 294,52	5 989 294,52
Витрати на ремонт обладнання, грн	598 929,45	598 929,45	598 929,45
Загалом, грн	6 588 223,97	6 588 223,97	6 588 223,97

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [64]

При цьому до адміністративних витрат також відносяться витрати на оплату оренди офісного приміщення, що розташоване в м. Київ в Подільському районі (м. Конрактова площа) [66], загальні корпоративні витрати на організацію корпоративних заходів (дегустації продукції, корпоративів, марафонів з бігу, футбольних матчів) та благодійність, маркетингові витрати для підтримки бренду та імені, витрати на врегулювання спорів у судах, плата за розрахунково-касове обслуговування, систему якості (аудит, підтримання наявних сертифікацій), а також інші витрати (табл. 3.18).

Таблиця 3.18 – Розрахунок адміністративних витрат

Показник	2024	2025	2026
Оренда офісу та комунальні послуги, грн	2 050 290,00	2 050 290,00	2 050 290,00
Командировки, грн	733 500,00	720 000,00	760 500,00
Загальні корпоративні витрати та благодійність, грн	500 000,00	500 000,00	500 000,00
Маркетингові витрати, грн	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00
Вартість ліцензій, програмного забезпечення, грн	2 949 710,00	2 449 710,00	2 449 710,00
Витрати на врегулювання спорів у судах, грн	45 000,00	45 000,00	45 000,00
Плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків, грн	3 619 843,08	4 395 937,43	5 846 596,79
Витрати на оплату послуг зв'язку, грн	4 130,00	4 130,00	4 130,00
Система якості, грн	800 000,00	800 000,00	800 000,00
Витрати на митне оформлення, грн	2 355 284,36	2 697 750,51	3 007 661,17
Інші витрати загальногосподарського призначення, грн	279 837,00	292 044,34	301 965,37
Загалом адміністративних витрат, грн	14 337 594,43	14 954 862,29	16 765 853,32

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [66]

Наступним етапом є розрахунок витрат на збут, які включають в себе витрати на рекламу та маркетинг, тимчасове зберігання продукції та

транспортування продукції до мереж продажу, інші збутові витрати. Загалом процес збуту забезпечують підрядні підприємства, які самостійно здійснюють тимчасове зберігання продукції у морозильних камерах та транспортування. Зважаючи на те, що завод знаходиться у м. Бердичів, транспортна компанія забирає та складає готову продукцію у м. Київ, після чого відповідно до замовлень роздрібних мереж здійснює транспортування продукції. Для розрахунку даного виду витрат використовується середня норма витрат на зберігання та транспортування продукції, відповідно до договірних стосунків ТОВ «Три Ведмеді» та підрядного підприємства. Витрати на рекламу та маркетинг розраховуються як частка від очікуваного доходу підприємства, в сучасних умовах така частка складатиме 8,5 %. Таким чином, результати розрахунків витрат на збут розміщені в табл. 3.19.

Таблиця 3.19 – Розрахунок витрат на збут

Показник	2024	2025	2026
Норма витрат на складування 1 кг продукції, грн	37,27	41,15	43,90
Всього витрат на складування, грн	211 517 785,54	256 867 198,76	309 707 350,21
Норма витрат на транспортування 1 кг продукції, грн	21,84	24,11	25,73
Всього витрат на транспортування, грн	123 946 727,83	150 520 906,28	181 484 561,91
Витрати на рекламу і маркетинг, грн	36 540 273,52	44 508 418,42	54 108 043,29
Інші збутові витрати, грн	200 000,00	500 000,00	500 000,00
Загалом збутових витрат, грн	372 204 786,89	451 896 523,46	545 299 955,41

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Також доцільно врахувати інші операційні витрати, які необхідні для нормального функціонування підприємства, зокрема у ці витрати закладено витрати на операційні курсові різниці, а також витрати на списання непотрібної сировини, бракованої або застарілої упаковки та інші витрати (табл. 3.20).

Таблиця 3.20 – Розрахунок інших операційних витрат

Показник	2024	2025	2026
Операційні курсові різниці, грн	2 500 000,00	2 500 000,00	2 500 000,00
Списання сировини, бракованої упаковки, грн	620 000,00	620 000,00	620 000,00
Інші витрати, грн	1 200 000,00	1 200 000,00	1 200 000,00
Загалом інших операційних витрат, грн	4 320 000,00	4 320 000,00	4 320 000,00

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Для ефективного аналізу витрат та розрахунку відпускної ціни, доцільно здійснити їх розподіл відповідно до двох груп продукції: морозиво та ЗНФ. Поділ витрат проведено відповідно до частки обсягу реалізації відповідної групи продукції. Отож, загальна сума витрат підприємства для забезпечення виробництва та реалізації продукції відображена в табл. 3.21.

Таблиця 3.21 – Загальні витрати на виробництво та реалізацію продукції ТОВ «Три Ведмеді»

Стаття витрат	2024	2025	2026
Морозиво			
Собівартість реалізації, грн	312 949 055,95	347 803 722,90	378 915 191,43
Сировина, матеріали та упаковка, грн	235 528 435,57	269 775 051,19	300 766 116,78
Витрати на захист праці та безпеку, грн	1 284 812,80	1 368 743,15	1 415 287,47
Витрати на оплату праці, грн	45 158 937,80	44 278 495,39	43 533 291,00
Витрати на комунальні послуги, грн	12 379 965,44	14 019 578,89	15 365 610,23
Витрати на контроль якості продукції, грн	2 477 427,97	2 888 073,86	3 276 240,03
Амортизація виробничого обладнання, грн	16 119 476,37	15 473 780,43	14 558 645,93
Адміністративні та витрати на збут, грн	277 080 612,72	327 946 208,85	389 220 895,10
Витрати на оплату праці, грн	20 929 312,41	20 030 405,42	20 177 578,26
Адміністративні витрати, грн	9 341 916,93	9 353 790,27	9 866 325,21
Витрати на збут, грн	242 516 707,84	294 441 288,80	355 299 970,95
Амортизація адміністративного обладнання, грн	4 292 675,55	4 120 724,36	3 877 020,69
Інші операційні витрати, грн	2 814 773,52	2 702 022,47	2 542 222,22
Інші операційні витрати, грн	2 814 773,52	2 702 022,47	2 542 222,22
Загалом витрат на виробництво та реалізацію морозива, грн	592 844 442,19	678 451 954,22	770 678 308,76
ЗНФ			
Собівартість реалізації, грн	233 786 658,11	298 388 806,53	388 043 801,96
Сировина, матеріали та упаковка, грн	192 385 256,83	251 665 051,02	333 394 099,40
Витрати на захист праці та безпеку, грн	687 065,67	819 606,67	989 711,52
Витрати на оплату праці, грн	24 149 164,60	26 514 069,09	30 442 860,84
Витрати на комунальні послуги, грн	6 620 302,37	8 394 957,42	10 745 181,98
Витрати на контроль якості продукції, грн	1 324 827,79	1 729 385,54	2 291 076,94
Амортизація виробничого обладнання, грн	8 620 040,84	9 265 736,78	10 180 871,28

Продовження таблиці 3.21

Адміністративні та витрати на збут, грн	148 171 450,65	189 312 460,63	248 124 199,81
Витрати на оплату праці, грн	11 192 145,67	11 994 254,74	14 110 194,59
Адміністративні витрати, грн	4 995 677,50	5 601 072,02	6 899 528,12
Витрати на збут, грн	129 688 079,06	169 249 634,25	224 403 273,83
Амортизація адміністративного обладнання, грн	2 295 548,42	2 467 499,61	2 711 203,28
Інші операційні витрати, грн	1 505 226,48	1 617 977,53	1 777 777,78
Інші операційні витрати, грн	1 505 226,48	1 617 977,53	1 777 777,78
Загалом витрат на виробництво та реалізацію ЗНФ, грн	383 463 335,24	489 319 244,69	637 945 779,55
Загалом витрат на виробництво та реалізацію продукції, грн	976 307 777,43	1 167 771 198,91	1 408 624 088,31

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Згідно з розрахунками, для нормального функціонування усіх відділів підприємства та якісного виробництва продукції, а також для її подальшої реалізації, підприємству необхідно від 976,31 млн грн до 1 408,62 млн грн. Оскільки частка виробництва морозива переважає у всіх трьох роках, загальні витрати на його виробництво та реалізацію є вищими, ніж для ЗНФ.

На основі інформації щодо планового обсягу реалізації продукції та суми витрат для забезпечення її виробництва та такої реалізації, розрахуємо середню ціну випуску 1 кг морозива та ЗНФ (табл. 3.22).

Таблиця 3.22 – Розрахунок відпускної ціни морозива та ЗНФ

Показник	2024	2025	2026
Витрати на виробництво 1 кг морозива, грн	160,33	173,76	185,65
Витрати на виробництво 1 кг ЗНФ, грн	193,93	209,29	219,76
Рентабельність виробництва морозива, %	10,15%	11,30%	12,05%
Рентабельність виробництва ЗНФ, %	10,10%	11,20%	11,90%
Ціна 1 кг морозива, грн без ПДВ	176,60	193,40	208,03
Ціна 1 кг ЗНФ, грн без ПДВ	213,51	232,73	245,91
ПДВ, %	20,00%	20,00%	20,00%
Ціна 1 кг морозива, грн з ПДВ	211,92	232,08	249,63
Ціна 1 кг ЗНФ, грн з ПДВ	256,22	279,27	295,10

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Розрахунок чистого прибутку від реалізації продукції відображено в табл. 3.23.

Таблиця 3.23 – Розрахунок чистого прибутку від реалізації продукції

Показник	2024	2025	2026
Дохід від реалізації морозива, грн з ПДВ	783 621 783,69	906 140 430,06	1 036 254 053,96
Дохід від реалізації ЗНФ, грн з ПДВ	506 631 758,52	652 947 600,11	856 633 592,78
Загальна сума доходу, грн з ПДВ	1 290 253 542,21	1 559 088 030,17	1 892 887 646,73
Загальна сума доходу, грн без ПДВ	1 075 211 285,17	1 299 240 025,14	1 577 406 372,28
Загальна собівартість, грн без ПДВ	471 287 698,31	554 415 788,14	655 585 106,00
Валовий прибуток, грн	603 923 586,86	744 824 237,00	921 821 266,28
Адміністративні, збутові та інші операційні витрати, грн без ПДВ	364 550 583,15	431 375 705,59	512 990 920,76
EBITDA	239 373 003,70	313 448 531,41	408 830 345,52
Амортизаційні витрати, грн	31 327 741,18	31 327 741,18	31 327 741,18
EBIT	208 045 262,53	282 120 790,24	377 502 604,34
Чистий прибуток до оподаткування, грн	208 045 262,53	282 120 790,24	377 502 604,34
Податок на прибуток, грн	37 448 147,25	50 781 742,24	67 950 468,78
Чистий прибуток, грн	170 597 115,27	231 339 047,99	309 552 135,56

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Для подальшого розрахунку ефективності впровадження проєкту, дослідимо загальну суму витрат на його впровадження та реалізацію (табл. 3.24).

Таблиця 3.24 – Узагальнення витрат, необхідних для реалізації проєкту

Показник	2024	2025	2026
Загальна сума капітальних витрат, грн	720 126,40	0,00	0,00
ПДВ, грн	144 025,28	0,00	0,00
Загальна сума капітальних витрат, грн з ПДВ	864 151,68	0,00	0,00
Загальна сума операційних витрат, грн	835 716 031,47	995 500 160,06	1 197 118 684,57
ПДВ, грн	140 591 745,96	172 271 038,85	211 505 403,74
Загальна сума операційних витрат, грн з ПДВ	976 307 777,43	1 167 771 198,91	1 408 624 088,31

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Для визначення операційного грошового потоку потрібно врахувати, що оплата за продукцію здійснюватиметься на таких умовах: 85 % від загальної

суми поставки оплачується на умовах передоплати, 15 % від загальної суми поставки оплачується на умовах відстрочення оплати. Таким чином, результати розрахунку операційного грошового потоку розміщені в табл. 3.25.

Таблиця 3.25 – Розрахунок операційного грошового потоку

Показник	2024	2025	2026	2027
Надходження грошових коштів, грн	913 929 592,40	1 265 635 714,15	1 535 681 420,21	236 610 955,84
Видатки, грн	-835 716 031,47	-995 500 160,06	-1 197 118 684,57	0,00
ПДВ, грн	-140 591 745,96	-172 271 038,85	-211 505 403,74	0,00
Податок на прибуток, грн	-37 448 147,25	-50 781 742,24	-67 950 468,78	0,00
Операційний грошовий потік, грн	-99 826 332,29	47 082 772,99	59 106 863,12	236 610 955,84
Інвестиції в проєкт, грн	-864 151,68	0,00	0,00	0,00
Чистий грошовий потік, грн	-100 690 483,97	47 082 772,99	59 106 863,12	236 610 955,84
Ставка дисконтування	17%			
NPV	111 506 394,00			
IRR	66,63%			

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Підсумовуючи розрахунки за першим проєктом, чиста приведена вартість проєкту складатиме 111 506 394,00 грн, а внутрішня норма прибутку складатиме 66,63 %. Фактичні результати розрахунків свідчать про необхідність та доцільність реалізації такого проєкту, оскільки він є прибутковим, а також дозволить створити нові робочі місця, мінімізувати простій виробничих потужностей та активізувати діяльність підприємства ТОВ «Три Ведмеді».

Проєкт із встановлення сонячних панелей передбачає декілька етапів реалізації. На першому етапі планується проведення підготовчих робіт, а саме проведення ремонту території та дахів, їх укріплення та підсилення, оскільки вага однієї панелі становить майже 34 кг, що є значним навантаженням на будівлі. На другому етапі планується встановлення сонячних панелей на підготовлену територію, а на третьому – плановий технічний огляд та заміна зношених або ж пошкоджених елементів СЕС. Розпочати підготовчі роботи

планується у вересні 2023 року, а завершити встановлення панелей до початку 2024 року.

Деталі щодо витрат на реалізацію проєкту розміщені в табл. 3.26.

Таблиця 3.26 – Витрати на реалізацію проєкту з встановлення СЕС

Ціна 1 панелі, грн з ПДВ	10 436,58
Кількість панелей, шт.	2 274
Вартість послуг зі встановлення, % від вартості панелей	15%
Витрати на основне обладнання та його встановлення, грн з ПДВ	27 292 700,36
в т.ч. вартість панелей, грн з ПДВ	23 732 782,92
Витрати на додатковий ремонт та заміну панелей, грн з ПДВ	2 610 606,12
Витрати на проведення ремонту даху, грн з ПДВ	5 000 000,00
Загалом, грн з ПДВ	34 903 306,48

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Зважаючи на значну суму інвестицій у проєкт, для його реалізації планується залучення кредитних коштів під ставку 12,5 % на 84 місяці (ставка відповідає внутрішнім домовленостям між ТОВ «Три Ведмеді» та обслуговуючим банком) [67]. Графік виплати кредитних коштів та відсотків за кредит наведені в додатку Г. Відповідно до розрахунків, за 84 місяці підприємству потрібно сплатити відсотки за кредитом на суму 15 088 409 грн, що фактично здорожчує проєкт на 43,23 %. Загальна сума витрат на реалізацію проєкту розміщена в табл. 3.27.

Таблиця 3.27 – Загальні витрати на реалізацію проєкту зі встановлення СЕС

Стаття витрат	Сума витрат, грн з ПДВ
Витрати на основне обладнання та його встановлення	27 292 700,36
Витрати на додатковий ремонт та заміну панелей	2 610 606,12
Витрати на проведення ремонту даху	5 000 000,00
Витрати на оплату відсотків по кредиту	15 088 408,53
Всього	49 991 715,01

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [61]

Враховуючи технічні характеристики обраних панелей та рівень сонячної радіації в Житомирській області (табл. 3.1), визначимо продуктивність сонячної електростанції в перший рік роботи. Отримані значення доцільно скоригувати на коефіцієнт місцевості, який враховує кут нахилу панелей, попадання на них тіні тощо та становить 0,65. Результати розрахунків розміщені в табл. 3.28.

Таблиця 3.28 – Продуктивність СЕС у перший рік роботи

Місяць	Продуктивність СЕС, кВт	Коефіцієнт для місцевості	Загалом, кВт
Січень	46 991,30	0,65	30 544,35
Лютий	76 482,81	0,65	49 713,82
Березень	133 529,73	0,65	86 794,33
Квітень	174 697,78	0,65	113 553,55
Травень	240 074,37	0,65	156 048,34
Червень	233 680,79	0,65	151 892,51
Липень	234 491,24	0,65	152 419,31
Серпень	216 811,35	0,65	140 927,38
Вересень	137 777,11	0,65	89 555,12
Жовтень	87 003,69	0,65	56 552,40
Листопад	46 826,21	0,65	30 437,04
Грудень	38 616,61	0,65	25 100,80
Загалом			1 083 538,94

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [59, 61]

Відповідно до технічних характеристик, після першого року роботи панелей їх продуктивність знизиться на 2 %, а в наступні роки буде знижуватись на 0,55 % щорічно [61]. Результати визначення щорічної продуктивності сонячних панелей розміщені в табл. 3.29.

Таблиця 3.29 – Продуктивність СЕС за 10 років роботи

Рік	Загалом, кВт
2024	1 083 538,94
2025	1 061 868,16
2026	1 056 027,89
2027	1 050 219,74
2028	1 044 443,53
2029	1 038 699,09
2030	1 032 986,24
2031	1 027 304,82
2032	1 021 654,64
2033	1 016 035,54

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [59, 61]

Наступним етапом дослідження ефективності запропонованого проєкту є оцінка продуктивності СЕС у вартісному показнику. Для цього дослідимо ціну на електроенергію та її зміну протягом 10 років, враховуючи рівень інфляції. Індекс споживчих цін, що зазначений в табл. 3.30, відповідає прогнозам НБУ України від травня 2023 року.

Таблиця 3.30 – Прогнозований індекс споживчих цін в Україні на 2024-2033 роки

Рік	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
ІСЦ	18,70%	10,40%	6,70%	5,80%	5,30%	5,30%	5,30%	5,30%	5,30%	5,30%

Джерело: складено автором на основі [63]

Планові ціни на електроенергію для ТОВ «Три Ведмеді» у 2024-2033 роках розміщені в табл. 3.31.

Таблиця 3.31 – Планові ціни на електроенергію у 2024-2033 роках для ТОВ «Три Ведмеді»

Рік	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Ціна, грн/кВт	7,03	7,76	8,28	8,76	9,22	9,71	10,23	10,77	11,34	11,94

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків та [63]

Виходячи з отриманих даних щодо продуктивності СЕС та вартості одного кВт електроенергії, визначимо загальну суму економії витрат. Деталі розрахунку розміщені в додатку Д, а результати – в табл. 3.32.

Таблиця 3.32 – Економія витрат на електроенергію

Рік	Економія витрат на електроенергію, грн
2024	7 614 071,49
2025	8 237 816,22
2026	8 741 406,29
2027	9 197 541,61
2028	9 631 743,75
2029	10 086 443,93
2030	10 562 609,81
2031	11 061 254,78
2032	11 583 440,03
2033	12 130 276,86
Загалом	98 846 604,76

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Отож, за перші 10 років функціонування локальної СЕС підприємство ТОВ «Три Ведмеді» зекономить 98 846 604,76 грн на оплаті за електроенергію та щорічно пориватиме свої потреби на 20 %-50 %.

Дослідимо термін окупності та ефективність запропонованого проєкту (табл. 3.33).

Таблиця 3.33 – Оцінка ефективності проєкту зі встановлення сонячних панелей

Рік	Чистий потік	Ставка дисконтування	NPV	IRR	Термін окупності
2024	-27 289 234,99	17%	-23 324 132,47		
2025	8 237 816,22	17%	6 017 836,38		
2026	8 741 406,29	17%	5 457 876,71		
2027	9 197 541,61	17%	4 908 268,52		
2028	9 631 743,75	17%	4 393 145,74		
2029	10 086 443,93	17%	3 932 085,10		
2030	10 562 609,81	17%	3 519 412,77		
2031	11 061 254,78	17%	3 150 050,40		
2032	11 583 440,03	17%	2 819 452,61		
2033	12 130 276,86	17%	2 523 551,06		
Загалом	63 943 298,29		13 397 546,80	31,31%	4,17

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Згідно з розрахунками, чиста приведена вартість запропонованого проєкту складатиме 13 397 546,80 грн, а внутрішня норма прибутку – 31,31 %. Фактично проєкт окупиться за 4,17 роки, а строк його дії складатиме близько 25 років. Результати розрахунків свідчать про доцільність реалізації такого проєкту, оскільки він допоможе підприємству ТОВ «Три Ведмеді» частково забезпечити виробничі потужності власною електроенергією, а також скоротити витрати на її оплату, що позитивно відобразиться на зменшенні собівартості виробництва.

3.4 Оцінювання впливу запропонованих заходів на ефективність діяльності підприємства

Отож, впровадження першої пропозиції допоможе підприємству нарощувати реалізацію продукції завдяки виходу на нові ринки, компенсуючи тимчасове скорочення реалізації продукції в Україні. При цьому впровадження другої пропозиції допоможе підприємству самостійно генерувати електроенергію для покриття частини власних потреб, а також скорочувати собівартість продукції.

Для оцінювання економічної ефективності запропонованих заходів, порівняємо прогнозовані результати зі звітом про фінансові результати за 2021 рік (табл. 3.34).

Таблиця 3.34 – Зміна показників звіту про фінансові результати після врахування рекомендацій

Стаття	Значення у 2021 році	Планова результативність проєктів у 2024 році		Сукупний вплив двох проєктів
		Отримання сертифікації FSSC 22000	Встановлення сонячних панелей	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	1 085 794	1 075 211		1 075 211
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	618 164	547 024	-7 498	539 526
Валовий: прибуток, тис. грн	467 630	528 188		535 685
Інші операційні доходи, тис. грн	43 000			
Адміністративні витрати, тис. грн	28 378	53 047		53 047
Витрати на збут, тис. грн	429 368	372 205		372 205
Інші операційні витрати, тис. грн	8 175	4 320		4 320
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток, тис. грн	44 709	98 615		106 113
Інші доходи, тис. грн	2 686			
Фінансові витрати, тис. грн	35 126	33 100	4 025	37 125
Інші витрати, тис. грн	1 645			
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток, тис. грн	10 865	65 515		68 988
Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн	-1 956	-11 793		-12 418
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн	8 909	53 723		56 570

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Отже, можна зробити висновок, що проєкти з отримання сертифікації FSSC 22000 та встановлення сонячних панелей мають позитивний сукупний вплив на фінансові результати компанії. У 2024 році очікується збільшення чистого доходу від реалізації продукції, а також збільшення фінансового результату від операційної діяльності та чистого фінансового результату. При реалізації запропонованих проєктів в комплексі, чистий прибуток складатиме 56 570 тис. грн та є значно вищим за фактичні результати 2021 року, що пов'язано із скороченням собівартості, інвестицій та інших витрат у 2024 році.

Також розрахуємо ефективність запропонованих заходів на основі основних показників ефективності (3.35).

Таблиця 3.35 – Розрахунок показників ефективності виробничої діяльності ТОВ «Три Ведмеді» після впровадження рекомендацій

Показник	Значення у 2021 році	Значення у 2024 році	Темп приросту, %
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,82%	5,26%	541,23%
Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції	1,76%	12,79%	627,50%
Коефіцієнт рентабельності продажів	1,00%	6,42%	541,20%
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	7,06%	40,09%	467,70%
Фондовіддача, грн	8,61	7,62	-11,47%
Фондоозброєність, грн	244,02	272,93	11,85%

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Отож, за результатами розрахунків спостерігається зростання коефіцієнта рентабельності діяльності, що свідчить про зростання доходів підприємства, зростання коефіцієнта рентабельності реалізованої продукції відбувається у зв'язку із збільшенням ефективності виробництва продукції, а зростання коефіцієнту рентабельності продажів вказує на те, що підприємство отримує більше прибутку від реалізації продукції. Збільшення коефіцієнту рентабельності основних засобів свідчить про збільшення прибутку від інвестицій в основні засоби. Однак у перший рік впровадження проєкту у зв'язку із поступовим відновленням виробництва та відкриттям нових ринків, фондовіддача підприємства дещо зменшиться на 11,47 %. При цьому фондоозброєність збільшиться на 11,85 %, що вказує на збільшення обсягу основних засобів на підприємстві. Зважаючи на те, що у наступні роки передбачається нарощування виробництва, значення даних показників матимуть тенденцію до покращення, що позитивно вплине на ефективність діяльності підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що запропоновані заходи підвищення ефективності діяльності є результативними, оскільки насамперед активізують збут та зменшують собівартість, що в свою чергу призводить до зростання прибутковості та ефективності діяльності підприємства.

Висновки до розділу 3

На основі виявлених недоліків та проблем підприємства ТОВ «Три Ведмеді», було запропоновано два проєкти для підвищення ефективності діяльності підприємства: отримання сертифікації FSSC 22000, як інструмент для виходу на нові ринки, збільшення обсягу реалізації та дохідності підприємства; та встановлення сонячних панелей на даху виробничих приміщень для генерації електроенергії, що використовуватиметься для власних виробничих потреб. Запропоновані заходи спрямовані на зростання дохідності підприємства та зменшення матеріально-грошових витрат відповідно.

За результатами розрахунків було встановлено, що обидва проєкти доцільно впроваджувати, оскільки $NPV > 0$, а IRR становить 66,63 % та 31,31 % відповідно. Також було досліджено сукупний ефект від реалізації таких проєктів: коефіцієнт рентабельності діяльності зростає з 0,82 % до 5,26 % у 2024 році, порівняно з 2021, а коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції збільшиться до 12,79 % у 2024 році, порівняно з 1,76 % у 2021. При цьому чистий прибуток від впровадження запланованих заходів у перший рік складатиме 56 570 грн.

Окрім економічної складової, доцільно також звернути увагу на екологічний ефект від використання сонячних панелей, оскільки сонячна енергія є одним із джерел альтеративної енергії, яке може значно зменшити негативний вплив людської діяльності на довкілля. Використання сонячних панелей допоможе зменшити викиди парникових газів, забруднення повітря, зменшити витрати енергоресурсів, а також зменшити залежність від використання викопних видів палива. Крім того, використання сонячної енергії може допомогти підвищити енергетичну безпеку та зменшити ризик енергетичних криз.

Отриманий прибуток від описаних проєктів може бути використаний підприємством для власного розвитку, розширення на нові ринки та збільшення обсягів виробництва.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отож, завдяки дослідженню теоретичних аспектів тематики дипломної роботи, проведеному аналізу фінансово-економічного стану підприємства та запропонованим напрямкам підвищення ефективності його діяльності, доцільно зробити наступні висновки.

Ефективність діяльності підприємства є категорією, яка вимагає комплексного підходу та розглядається через систему показників. Науковці вже понад 450 років досліджують цю категорію, існують різні підходи до її визначення. Одні вважають її еквівалентною результативності діяльності, тоді як інші включають в оцінку не лише результати, але й витрати та використані ресурси.

Загалом основним аспектом ефективності є реалізація цілей та завдань підприємства, оскільки це безпосередньо впливає на його ефективність. Зважаючи на різноманітність підприємств, неможливо розробити загальну систему показників оцінки ефективності для всіх, проте існують базові групи показників, включаючи якісні показники, які можуть бути використані для дослідження питання ефективності діяльності.

В дипломній роботі для аналізу було обрано підприємство ТОВ «Три Ведмеді», яке являється виробничим підприємством у галузі харчової промисловості. Тому саме на його основі було досліджено та запропоновано види ефективності діяльності виробничого підприємства та їх характеристики, а саме: ефективність використання матеріальних ресурсів, трудових ресурсів, основних виробничих фондів та оборотних коштів. Оцінка таких видів необхідна, оскільки дозволить виявити рівень споживання ресурсів та за необхідності скоригувати його, а також резерви зростання ефективності діяльності підприємства.

Також науковці виділяють дві основні групи факторів, що впливають на ефективність підприємства: внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори включають цілі, персонал, завдання, структуру та технологію, тоді як зовнішні

фактори охоплюють економічні, політичні, соціокультурні та науково-технічні аспекти, а також споживачів та конкурентів.

Товариство з обмеженою діяльністю «Три ведмеді» є одним із лідерів в Україні з виробництва й реалізації морозива. Асортимент підприємства складається з майже 200 видів морозива та з близько 140 видів заморожених напівфабрикатів. Аналіз структури майна показав переважання оборотних активів над необоротними, що свідчить про мобільність майна підприємства. Підприємство активно залучає довгострокові зобов'язання та забезпечення для фінансування своєї діяльності. Аналіз платоспроможності та ліквідності показав, що ліквідність балансу порушена, але загальний стан фінансової стійкості підприємства знаходиться на середньому рівні. Ділова активність підприємства покращилась, але відносини з постачальниками та клієнтами потребують уваги.

Аналіз ефективності діяльності підприємства показав позитивну тенденцію у багатьох аспектах. Відбулося зменшення трудомісткості та зростання продуктивності праці, активна заміна та оновлення основних засобів сприяють ефективному їх використанню. Показники оборотності обігових коштів та матеріалів покращилися, але є проблема зі зростанням собівартості продукції через зростання цін на сировину. Якість продукції підприємства постійно покращується, але для охоплення нових ринків необхідно отримати сертифікацію.

Показники рентабельності підприємства показали зниження у 2020 році, але вже у 2021 році рентабельність покращилась. Для подальшого покращення показників необхідно збільшувати виробництво та збут продукції. Кореляційно-регресійний аналіз показав зв'язок між чистим доходом і витратами на оплату праці, а також збутом продукції, адміністративними й матеріальними витратами. Це все демонструє необхідність активізації збутової діяльності та ефективного використання трудових ресурсів у виробничому процесі підприємства.

Після проведення аналізу недоліків та проблем підприємства ТОВ «Три Ведмеді», було запропоновано два проєкти для підвищення його ефективності. Перший проєкт полягає в отриманні сертифікації FSSC 22000, яка допоможе

вийти на нові ринки, збільшити обсяг реалізації та дохідність підприємства. Другий – передбачає встановлення сонячних панелей на даху виробничих приміщень для генерації електроенергії, яка буде використовуватися для власних виробничих потреб. У результаті перший проєкт дозволить збільшити дохідність підприємства, а другий – зменшити матеріально-грошові витрати.

Результати розрахунків показали, що обидва проєкти мають позитивну економічну доцільність $NPV > 0$, а IRR складає 66,63 % і 31,31 % відповідно. Реалізація цих проєктів також призведе до зростання коефіцієнта рентабельності діяльності з 0,82 % у 2021 році до 5,26 % у 2024 році та коефіцієнта рентабельності реалізованої продукції з 1,76 % у 2021 році до 12,79 % у 2024 році. Прибуток від впровадження цих проєктів у перший рік складатиме 56 570 грн.

Крім економічної вигоди, важливо враховувати й екологічний ефект від використання сонячних панелей. Використання сонячної енергії сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля, зниженню викидів парникових газів, забруднення повітря, зниженню витрат енергоресурсів і залежності від використання викопних видів палива. Крім того, використання сонячної енергії сприятиме підвищенню енергетичної безпеки та зменшенню ризику енергетичних криз.

Отриманий прибуток від цих проєктів може бути використаний для подальшого розвитку підприємства, розширення на нові ринки та збільшення обсягів виробництва. Це надасть підприємству можливість займати більш стійку позицію на ринку та збільшити свою конкурентоспроможність.

Таким чином, впровадження запропонованих проєктів, а саме отримання сертифікації FSSC 22000 та встановлення сонячних панелей, є доцільними з економічної та екологічної точок зору. Вони сприятимуть покращенню ефективності підприємства, збільшенню дохідності, зниженню витрат та зменшенню негативного впливу на довкілля. Крім того, ці проєкти відкривають можливості для подальшого розвитку та зростання підприємства, що сприятиме його успішному розвитку на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук Н. В. Ефективність ресурсного забезпечення діяльності підприємств: проблеми оцінювання. Дніпро : Ефективна економіка, 2010.
2. Ricardo D. On the principles of political economy and taxation. Kitchener : Batoche Books, 2001. 333 p.
3. Taylor F. The principles of scientific management. New York : Dover Publications, 2013. 105 p.
4. Друкер П. Ф. Ефективний керівник. Київ, 2018. 268 с.
5. Макконнелл К. Р. Економікс: Принципи, проблеми і політика. Київ : Хагар-Демос, 1993. 785 с.
6. Караман М. М. Про сутність ефективності та економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в перехідний період до ринкової економіки, їх критерії та показники. Севастополь : Економіка Криму, 2002. № 4. С. 10–13.
7. Великий тлумачний словник. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53397/868438.html> (дата звернення 14.12.2022).
8. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності. Київ : Ефективна економіка, 2016. №1.
9. Efficiency, Economy and Effectiveness. URL: <https://www.caaf-fcar.ca/en/efficiency-concepts-and-context/efficiency-economy-and-effectiveness> (дата звернення 14.12.2022).
10. Братанич М. В. Класифікація видів і форм прояву ефективності. URL: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73189.doc.htm (дата звернення 14.12.2022).
11. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджменту : монографія (переклад з англ.). Діло, 2005. 379 с.
12. Монастирський Г. Л. Теорія організацій : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 319 с.

13. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посібник. Київ : Знання, 2010. 452 с.

14. Трут О. О. Управління результативністю організації: теоретико-методологічні та прикладні засади : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Львів, 2019. 528 с.

15. Фіщук Б. П., Лукашенко О. П., Хмарук О. М. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції : збірник наукових праць. Вінниця : ВНАУ, 2012. № 4 (70). С. 160-164.

17. Петришин Н. Я., Пшик-Ковальська О. О., Жежуха В. Й. Систематизація чинників формування новітньої концепції менеджменту. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/12563/1/39_197-201_Vis_722_menegment.pdf (дата звернення 14.12.2022).

17. Дзюбик С. Д., Ривак О. С. Основи економічні теорії : навчальний посібник. Київ : Знання, 2014. 423 с.

18. Пісарюк С. М. Фактори впливу на економічну ефективність операційної діяльності торговельних мереж : збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Запоріжжя, 2014. С. 94-99.

19. Сміцких К. В., Терентьева Т. В. Оцінка впливу факторів на ефективність діяльності підприємств будіндустрії. URL: http://vestnik.adygnet.ru/files/2013.3/2699/smitskikh2013_3.pdf (дата звернення 14.12.2022).

20. Петренко І. Я. Економіка сільськогосподарського виробництва. Алма-Ата : Кайнар, 1992. 560 с.

21. Стукан Т. М. Теоретичні аспекти дослідження питань ефективності діяльності аграрних підприємств : збірник наукових праць «Інтелект ХХІ». Херсон, 2016. С. 115-120.

22. Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г. Результативність діяльності підприємства та її діагностика. Хмельницький, 2009. С. 121-124.

23. Ващенко А. А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами. Київ : Економічний вісник, 2014. С. 80-87.

24. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка і фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Манголія, 2006. URL: https://pidru4niki.com/1435012064758/ekonomika/sistema_pokaznikiv_otsinyuvannya_efektivnosti_diyalnosti_pidpriyemstva (дата звернення: 08.01.2023).

25. Лаврова Ю. В. Економіка підприємства та маркетинг : конспект лекцій. Харків, 2012.

26. Болтянська Л. О., Андрєєва Л. О., Лисак О. І. Економіка підприємства. URL: https://pidru4niki.com/82251/ekonomika/otsinka_efektivnosti_diyalnosti_pidpriyemstva (дата звернення: 08.01.2023).

27. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. — 2-ге видання. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

28. Карпіщенко О. І., Прокопенко І. М., Сотник І. М., Карпіщенко Т. О. Економіка праці : навч. посіб. для студ. екон. спеціал. Суми : СУМДУ, 2002. 129 с.

29. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичних завдань. Київ, 2005. 53 с.

30. Іляш О. І., Гринкевич С. С. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 476 с. URL: https://pidruchniki.com/10290228/ekonomika/fond_oplati_pratsi_fop#638 (дата звернення: 08.01.2023).

31. Юрчишена Л. В., Волинець С. М. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. Київ : Ефективна економіка, 2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=668> (дата звернення: 08.01.2023).

32. Дробишева О. О., Вініченко С. О. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_076.pdf (дата звернення: 08.01.2023).

33. Сікетіна Н. Г., Іпатова А. П., Овод М. А. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства. Харків : Вісник НТУ «ХПІ», 2018. № 47(1323). С. 78-81.

34. Лебедєва А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. Одеса : Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, 2012. Вип. 3-4, Т.17. С. 29-36.

35. Сава А. П., Завитій О. П. Організація і методика економічного аналізу ефективності діяльності аграрних підприємств. Сталий розвиток економіки. 2015. №2 (27). С. 198-207.

36. Офіційний сайт YOUCONTROL. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/31450478/ (дата звернення: 03.02.2023).

37. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.02.2023).

38. Три Ведмеді. URL: <https://3bears.ua/> (дата звернення: 06.02.2023).

39. Дія.Відкриті дані. URL: <https://diia.data.gov.ua/> (дата звернення: 06.02.2023).

40. Clarity Project: Товариство з обмеженою відповідальністю «Три Ведмеді». URL: <https://clarity-project.info/edr/31450478> (дата звернення: 07.02.2023).

41. Facebook: Три Ведмеді. URL: <https://www.facebook.com/tryvedmedi> (дата звернення: 07.02.2023).

42. Круш П. В., Шелехова К. В. Економіка підприємства (Книга 1). Київ : Політехніка, 2011. 660 с.

43. Круш П. В., Шелехова К. В. Економіка підприємства (Книга 2). Київ : Політехніка, 2011. 660 с.

44. Приб К. А. Діагностика в системі управління. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 432 с.
45. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
46. Власюк Н. І. Оцінка ділової активності підприємств. Львів : Науковий вісник НЛТУ України, 2004. Випуск 14.4. С. 172-176.
47. Марченко В. М., Тульчинська С. О., Макалюк І. В. [та ін]. Основи підприємницької діяльності: підручник. Київ, 2022. 516 с.
48. Гречко А. В., Марченко В. М., Кузьмінська Н. Л., Кривда О. В. Дипломне проектування: написання, оформлення та захист атестаційних робіт для здобувачів вищої освіти: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 Економіка, ОПП Економіка бізнес-підприємства. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 66 с.
49. Поліщук С. В., Коцюбайло М. Р. «Зелена» енергетика як інструмент набуття енергетичної незалежності вітчизняними підприємствами. Економічний простір. 2022. № 181. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1145/1104>.
50. Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2018. 191 с.
51. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення 23.03.2023).
52. FSSC 22000. Сертифікація систем менеджменту харчової безпечності. URL: <https://www.bureauveritas.com.ua/needs/fssc-22000-sertyfikatsiya-system-menedzhmentu-kharchovoyi-bezpechnosti-fssc-22000> (дата звернення 16.04.2023).
53. Коцюбайло М. Р., Кожемяченко О. О. Актуальність впровадження системи НАССР в галузі харчової промисловості. Сучасні аспекти розвитку міжнародних відносин : матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 12-13 листопада 2021 р. Київ, 2021. С. 90-91.
54. Технічне бюро «ЕйСкіл». URL: <https://askill.com.ua/> (дата звернення 16.04.2023).

55. Скільки українців виїхали до Польщі після початку повномасштабної війни: свіжі дані. URL: https://zakordon.24tv.ua/skilki-ukrayinskih-bizhentsiv-viyihlo-do-polshhi-pislya-pochatku_n2293061 (дата звернення 20.04.2023).

56. Бойчук Н. Я., Коцюбайло М. Р. «Зелена» енергетика: особливості та перспективи розвитку в Україні. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 53. С. 98-104.

57. Три Ведмеді – профайл компанії. URL: <https://favor.com.ua/company/three-bears/> (дата звернення 17.04.2023).

58. Карта сонячної активності в Україні. URL: <https://www.solar-battery.com.ua/karta-solnechnoy-aktivnosti-v-ukraine/> (дата звернення 18.04.2023).

59. Helioscope. Комерційне програмне забезпечення для сонячних батарей. URL: <https://app.helioscope.com/> (дата звернення 20.04.2023).

60. Панькевич А. С. Ресурсозбереження при використанні сонячних панелей. URL: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/5F04B587-CE3C-4578-A187-A445469AA35C.pdf> (дата звернення 16.04.2023).

61. Сонячна панель TRINA SOLAR TSM Vertex DE21 660Вт. URL: <https://solarteam.com.ua/product/solnechnaya-panel-trina-solar-tsm-vertex-de21-660vt/> (дата звернення 18.04.2023).

62. Епіцентр. URL: <https://epicentrk.ua/> (дата звернення 20.04.2023).

63. Національний банк України. Прогноз інфляції. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 22.04.2023).

64. Методи амортизації основних засобів. URL: <https://zakon.help/article/metodi-amortizacii-osnovnih-zasobiv-oz> (дата звернення 27.04.2023).

65. Міська рада Бердичів. Тарифи на комунальні послуги. URL: <https://berdychiv-rada.gov.ua/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE/%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%84%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D0%BA%D0%BF/> (дата звернення 02.05.2023).

66. Бізнес-центр Доміно. Оренда офісу. URL: <https://a-office.com.ua/uk/property/domino/> (дата звернення 05.05.2023).

67. Кредити на розвиток бізнесу в банках України. URL: <https://bankchart.com.ua/business/credit> (дата звернення 20.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

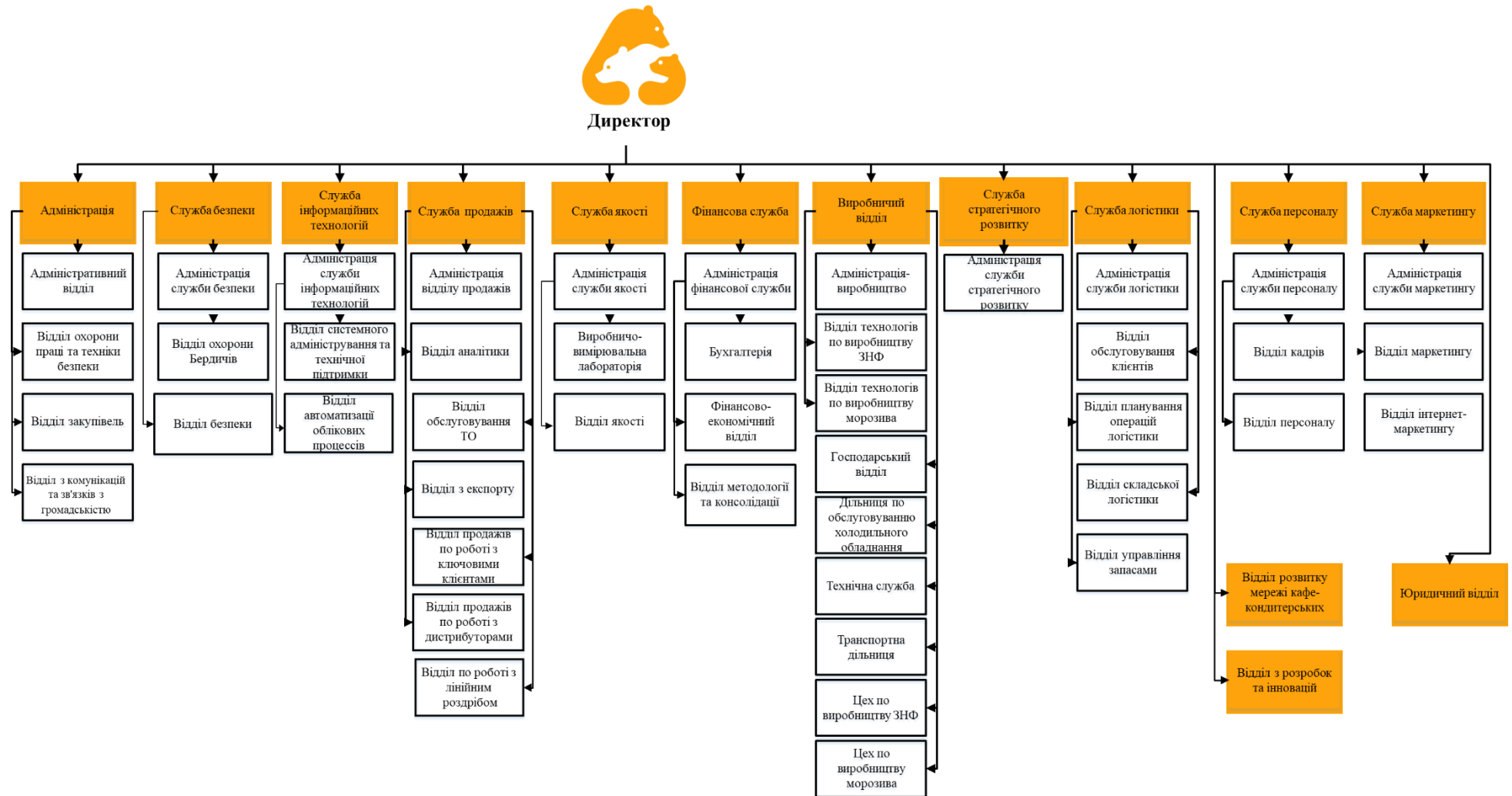

Рисунок А.1 – Організаційна структура ТОВ «Три Ведмеді»

Джерело: складено автором на основі інформації від ТОВ «Три Ведмеді»

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «Три Ведмеді»

Актив				
Назва рядка	Код рядка	2019	2020	2021
I, Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	47	59	68
первісна вартість	1001	372	431	538
накопичена амортизація	1002	325	372	470
Незавершені капітальні інвестиції	1005	534	664	131
Основні засоби	1010	132 441	134 371	126 157
первісна вартість	1011	328 251	394 572	455 686
знос	1012	195 810	260 201	329 529
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	9 359	9 349	41 949
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	142 381	144 443	168 305
II, Оборотні активи Запаси	1100	209 557	133 197	151 206
Виробничі запаси	1101	129 695	105 931	120 585
Незавершене виробництво	1102	2 524	806	823
Готова продукція	1103	74 664	23 904	22 050
Товари	1104	2 674	2 556	7 747
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	187 726	202 044	252 065
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	9 790	13 079
з бюджетом	1135	0	1 350	4 228

Продовження таблиці Б.1

у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	3 142
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	23 613	53 618	42 150
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	13 243	2 468	15 318
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	13 243	2 468	15 318
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	41	0	0
Усього за розділом II	1195	434 180	402 467	478 046
III, Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	576 561	546 910	646 351
Пасив				
Назва рядка	Код рядка	2019	2020	2021
I, Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	20 000	170 000	170 000
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	70 572	70 572
Додатковий капітал	1410	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	115 984	-67 452	-55 949
Неоплачений капітал	1425	0	-8 550	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	135 984	164 570	184 623
II, Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0

Продовження таблиці Б.1

Довгострокові кредити банків	1510	28 898	15 921	24 322
Інші довгострокові зобов'язання	1515	215 976	126 933	97 551
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви	1530	0	0	0
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	244 874	142 854	121 873
III, Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	115 274	128 472	164 847
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	16 807	26 672
товари, роботи, послуги	1615	42 188	72 840	126 926
розрахунками з бюджетом	1620	2 738	608	382
у тому числі з податку на прибуток	1621	164	0	0
розрахунками зі страхування	1625	575	598	468
розрахунками з оплати праці	1630	2 093	1 981	1 771
за одержаними авансами	1635	300	112	235
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	2 764	3 148
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	32 535	15 304	15 406
Усього за розділом III	1695	195 703	239 486	339 855
IV, Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V, Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	576 561	546 910	646 351

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ «Три Ведмеді»

Таблиця Б.2 – Звіт про фінансові результати ТОВ «Три Ведмеді»

Назва рядка	Код рядка	2019	2020	2021
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	813 317	968 961	1 085 794
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	482 271	510 548	618 164
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0	0
Валовий: прибуток	2090	331 046	458 413	467 630
збиток	2095	0	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0	0
Інші операційні доходи	2120	67 134	25 944	43 000
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0	0
Адміністративні витрати	2130	19 156	23 038	28 378
Витрати на збут	2150	248 146	342 200	429 368
Інші операційні витрати	2180	24 411	82 139	8 175
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	106 467	36 980	44 709
збиток	2195	0	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0
Інші фінансові доходи	2220	514	444	241

Продовження таблиці Б.2

Інші доходи	2240	0	2 647	2 686
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0	0
Фінансові витрати	2250	44 278	42 568	35 126
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0
Інші витрати	2270	0	11 839	1 645
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	62 703	0	10 865
збиток	2295	0	14 336	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-11 301	-2 585	-1 956
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	51 402	0	8 909
збиток	2355	0	16 921	0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ «Три Ведмеді»

Таблиця Б.3 – Елементи операційних витрат ТОВ «Три Ведмеді»

Назва рядка	Код рядка	2019	2020	2021
Матеріальні затрати	2500	342 215	406 271,00	492 200,00
Витрати на оплату праці	2505	51 777	57 304,00	61 492,00
Відрахування на соціальні заходи	2510	11 204	12 414,00	13 489,00
Амортизація	2515	40 395	49 777,00	71 419,00
Інші операційні витрати	2520	328 393	432 159,00	445 485,00
Разом	2550	773 984	957 925,00	1 084 085,00

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ «Три Ведмеді»

Додаток В

Таблиця В.1 – Приклад технологічних карт для виробництва продукції ТОВ «Три Ведмеді»

Інгредієнти	Морозиво біле	Морозиво шоколадне	Морозиво з топінгами	Пельмені з м'ясом	Вареники з картоплею
молоко, мл	700	660	680		
молоко сухе, г	95	80	80		
вершки, мл	50	50	50		
олія, мл	20,5	20,5	20,5		
цукор, г	120	110	110		
сіль, г	2	2	2		
яйця, шт	2	2	2	40	40
розпушувач, г	0,5	0,5	0,5		
емульгатори-стабілізатори, г	5	5	5		
ароматизатори, мл			25		
какао, г		35			
топінги, мл			15		
ванілін, г	5	5			
шоколад, г		30			
мед, г			10		
борошно, г				255	255
фарш м'ясний, г				495	
вода, мл				205	205
начинка з картоплі, г					495
пряно-смакова композиція, г				5	5

Джерело: складено автором на основі інформації від ТОВ «Три Ведмеді»

Таблиця В.2 – Розрахунок витрат на сировину та упаковку

Показник	2024			2025			2026		
	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн
Морозиво									
молоко, л	2 588 357,58	19,94	51 615 991,54	2 733 143,65	22,02	60 171 596,29	2 905 798,24	23,49	68 258 847,30
молоко сухе, кг	7 395,31	39,41	291 437,23	7 808,98	43,51	339 744,39	8 302,28	46,42	385 407,10
вершки, л	184 882,68	198,23	36 649 109,64	195 224,55	218,84	42 723 880,02	207 557,02	233,51	48 466 103,32
олія, л	92 441,34	47,60	4 400 087,71	97 612,27	52,55	5 129 423,92	103 778,51	56,07	5 818 834,56
цукор, кг	554 648,05	31,81	17 644 242,00	585 673,64	35,12	20 568 862,00	622 671,05	37,47	23 333 381,48
сіль, кг	184,88	16,14	2 984,60	184,88	17,82	3 295,00	184,88	19,02	3 515,76
яйця, шт	18 488,27	129,98	2 403 040,42	19 522,45	139,47	2 722 796,75	20 755,70	144,25	2 994 103,37
розпушувач, кг	1 848,83	89,03	164 591,81	1 952,25	98,28	191 873,71	2 075,57	104,87	217 662,14
емульгатори-стабілізатори, кг	11 092,96	370,46	4 109 528,31	11 713,47	408,99	4 790 702,86	12 453,42	436,39	5 434 588,33
ароматизатори, л	73 953,07	555,37	41 071 581,84	78 089,82	613,13	47 879 398,76	83 022,81	654,21	54 314 539,93
какао, кг	88 743,69	142,44	12 640 650,99	88 743,69	157,25	13 955 278,69	88 743,69	167,79	14 890 282,36
топінги, л	44 371,84	47,48	2 106 775,16	39 044,91	52,42	2 046 652,94	41 511,40	55,93	2 321 729,50
ванілін, кг	7 395,31	16,02	118 506,10	7 808,98	17,69	138 149,07	8 302,28	18,88	156 716,74
шоколад, кг	114 627,26	494,56	56 690 466,76	114 627,26	546,00	62 586 275,30	114 627,26	582,58	66 779 555,75
мед, л	36 976,54	137,93	5 100 151,54	39 044,91	152,27	5 945 526,78	41 511,40	162,48	6 744 624,20
стаканчики вафельні, шт	3 671,00	5,46	20 044,39	3 876,00	6,03	23 364,76	4 121,00	6,43	26 506,03
ріжки, шт	3 000,00	6,42	19 265,01	3 168,00	7,09	22 459,61	3 368,00	7,56	25 477,31
палички дерев'яні, шт	5 655,00	1,36	7 685,80	5 971,00	1,50	8 959,26	6 348,00	1,60	10 163,11
коробка картонна, шт	2 986,00	19,82	59 191,18	3 056,00	21,88	66 878,98	3 194,00	23,35	74 582,27
коробка пластикова, шт	3 898,00	27,78	108 270,07	3 951,00	30,66	121 155,37	4 237,00	32,72	138 630,42
упаковка, шт	12 326,00	16,62	204 833,47	13 015,00	18,35	238 776,73	13 837,00	19,58	270 865,81
інше			100 000,00			100 000,00			100 000,00
Загалом морозиво			235 528 435,57			269 775 051,19			300 766 116,78

Продовження таблиці В.2

ЗНФ									
м'ясо, в тому числі			157 898 949,32			206 382 827,49			273 414 415,62
яловичина, кг	164 120,46	190,51	31 267 162,83	187 041,48	210,33	39 339 855,82	232 231,63	224,42	52 117 144,72
курятина, кг	303 326,24	160,25	48 606 513,91	358 652,04	176,91	63 449 304,84	445 304,15	188,76	84 057 161,22
телятина, кг	94 913,04	191,11	18 138 545,54	107 548,85	210,98	22 690 885,68	133 533,19	225,12	30 060 714,47
свинина, кг	256 660,67	163,33	41 920 694,85	312 826,88	180,32	56 408 205,97	388 407,40	192,40	74 729 166,47
індичка, кг	88 980,97	201,91	17 966 032,20	109 886,87	222,91	24 494 575,18	136 436,08	237,84	32 450 228,73
овочі, в тому числі			10 201 288,88			13 639 348,61		0,00	18 069 306,32
картопля, кг	377 674,79	5,10	1 927 689,89	455 913,61	5,63	2 569 039,65	566 064,59	6,01	3 403 444,38
цибуля, кг	156 211,04	43,92	6 860 632,58	189 379,50	48,49	9 182 363,54	235 134,52	51,74	12 164 726,07
капуста, кг	43 501,81	16,86	733 240,38	53 774,43	18,61	1 000 653,96	66 766,59	19,86	1 325 658,84
морква, кг	31 637,68	21,48	679 726,03	37 408,30	23,72	887 291,45	46 446,33	25,31	1 175 477,03
ягоди, в тому числі			338 454,74			441 807,42		0,00	585 303,14
чорниця, кг	988,68	132,94	131 438,74	1 169,01	146,77	171 575,70	1 451,45	156,60	227 302,19
вишня, кг	1 779,62	116,33	207 016,01	2 104,22	128,42	270 231,72	2 612,61	137,03	358 000,95
молоко сухе, кг	41 524,45	39,41	1 636 412,26	49 098,39	43,51	2 136 117,40	60 960,80	46,42	2 829 912,25
борошно, кг	520 356,56	35,61	18 529 896,96	615 268,03	39,51	24 311 621,06	763 919,83	42,37	32 366 687,25
яйця, шт	23 728,26	129,98	3 084 116,05	28 056,22	139,47	3 913 001,32	34 834,74	144,25	5 025 068,60
сир кисломолочний, кг	593,21	113,95	67 597,06	233,80	125,80	29 412,98	290,29	134,23	38 966,09
гриби, кг	9 886,77	55,17	545 470,75	11 690,09	60,91	712 039,13	14 514,48	64,99	943 304,08
пряно-смакова композиція, кг	19,77	366,78	7 252,60	23,38	404,93	9 467,30	29,03	432,06	12 542,21
зелень, кг	6,19	121,19	750,18	4,67	124,80	582,82	4,98	132,30	658,85
упаковка, шт	3 955,00	11,40	45 068,02	4 676,00	12,58	58 825,49	5 806,00	13,42	77 934,99
інше			30 000,00			30 000,00			30 000,00
Загалом ЗНФ			192 385 256,83			251 665 051,02			333 394 099,40
Загалом			427 913 692,41			521 440 102,21			634 160 216,18

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Таблиця В.3 – Розрахунок витрат на захист праці та безпеку працівників виробництва

Стаття витрат	2024			2025			2026		
	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн	Кількість	Ціна, грн	Вартість, грн
Захисний одяг, шт	4 248,00	118,70	504 237,60	4 272,00	140,90	601 911,56	4 404,00	150,34	662 084,11
Шапочки, рукавиці, маски, уп.	6 460,50	183,99	1 188 635,09	6 497,00	218,39	1 418 881,10	6 697,75	233,02	1 560 725,36
Набір миючих засобів, шт	54,00	727,63	39 292,07	56,00	863,70	48 367,09	58,00	921,57	53 450,81
Дезінфікуючі засоби, шт	18,00	534,15	9 614,70	18,00	634,04	11 412,65	18,00	676,52	12 177,30
Медогляд	354,00	593,50	210 099,00	356,00	704,48	250 796,48	367,00	751,68	275 868,38
Інше			20 000,00			20 000,00			20 000,00
Загалом			1 971 878,47			2 351 368,87			2 584 305,97

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Графік виплати кредитних коштів та нарахованих відсотків

Місяць	Оплата кредиту, грн	Нараховані відсотки, грн	Всього до оплати, грн	Залишок тіла кредиту, грн
1	415 516	359 248	774 763	34 487 791
2	415 516	354 920	770 435	34 072 275
3	415 516	350 591	766 107	33 656 760
4	415 516	346 263	761 779	33 241 244
5	415 516	341 935	757 450	32 825 729
6	415 516	337 606	753 122	32 410 213
7	415 516	333 278	748 794	31 994 698
8	415 516	328 950	744 465	31 579 182
9	415 516	324 622	740 137	31 163 666
10	415 516	320 293	735 809	30 748 151
11	415 516	315 965	731 481	30 332 635
12	415 516	311 637	727 152	29 917 120
13	415 516	307 308	722 824	29 501 604
14	415 516	302 980	718 496	29 086 089
15	415 516	298 652	714 167	28 670 573
16	415 516	294 324	709 839	28 255 058
17	415 516	289 995	705 511	27 839 542
18	415 516	285 667	701 182	27 424 027
19	415 516	281 339	696 854	27 008 511
20	415 516	277 010	692 526	26 592 995
21	415 516	272 682	688 198	26 177 480
22	415 516	268 354	683 869	25 761 964
23	415 516	264 026	679 541	25 346 449
24	415 516	259 697	675 213	24 930 933
25	415 516	255 369	670 884	24 515 418
26	415 516	251 041	666 556	24 099 902
27	415 516	246 712	662 228	23 684 387
28	415 516	242 384	657 900	23 268 871
29	415 516	238 056	653 571	22 853 355
30	415 516	233 727	649 243	22 437 840
31	415 516	229 399	644 915	22 022 324
32	415 516	225 071	640 586	21 606 809
33	415 516	220 743	636 258	21 191 293
34	415 516	216 414	631 930	20 775 778
35	415 516	212 086	627 602	20 360 262
36	415 516	207 758	623 273	19 944 747
37	415 516	203 429	618 945	19 529 231
38	415 516	199 101	614 617	19 113 715
39	415 516	194 773	610 288	18 698 200
40	415 516	190 445	605 960	18 282 684
41	415 516	186 116	601 632	17 867 169

Продовження таблиці Г.1

42	415 516	181 788	597 304	17 451 653
43	415 516	177 460	592 975	17 036 138
44	415 516	173 131	588 647	16 620 622
45	415 516	168 803	584 319	16 205 107
46	415 516	164 475	579 990	15 789 591
47	415 516	160 147	575 662	15 374 075
48	415 516	155 818	571 334	14 958 560
49	415 516	151 490	567 006	14 543 044
50	415 516	147 162	562 677	14 127 529
51	415 516	142 833	558 349	13 712 013
52	415 516	138 505	554 021	13 296 498
53	415 516	134 177	549 692	12 880 982
54	415 516	129 849	545 364	12 465 467
55	415 516	125 520	541 036	12 049 951
56	415 516	121 192	536 708	11 634 435
57	415 516	116 864	532 379	11 218 920
58	415 516	112 535	528 051	10 803 404
59	415 516	108 207	523 723	10 387 889
60	415 516	103 879	519 394	9 972 373
61	415 516	99 551	515 066	9 556 858
62	415 516	95 222	510 738	9 141 342
63	415 516	90 894	506 410	8 725 827
64	415 516	86 566	502 081	8 310 311
65	415 516	82 237	497 753	7 894 796
66	415 516	77 909	493 425	7 479 280
67	415 516	73 581	489 096	7 063 764
68	415 516	69 253	484 768	6 648 249
69	415 516	64 924	480 440	6 232 733
70	415 516	60 596	476 112	5 817 218
71	415 516	56 268	471 783	5 401 702
72	415 516	51 939	467 455	4 986 187
73	415 516	47 611	463 127	4 570 671
74	415 516	43 283	458 798	4 155 156
75	415 516	38 955	454 470	3 739 640
76	415 516	34 626	450 142	3 324 124
77	415 516	30 298	445 814	2 908 609
78	415 516	25 970	441 485	2 493 093
79	415 516	21 641	437 157	2 077 578
80	415 516	17 313	432 829	1 662 062
81	415 516	12 985	428 500	1 246 547
82	415 516	8 657	424 172	831 031
83	415 516	4 328	419 844	415 516
84	415 516	0	415 516	0
Всього	34 903 306	15 088 409	49 991 715	
Здороження проєкту		43,23%		

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Розрахунок економії витрат на електроенергію

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопа д	Грудень
1 рік ¹ , кВт	30 544,35	49 713,82	86 794,33	113 553,55	156 048,34	151 892,51	152 419,31	140 927,38	89 555,12	56 552,40	30 437,04	25 100,80
Ціна, грн/кВт	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027	7,027
економія за 1 рік	214 636,34	349 341,03	609 907,21	797 945,37	1 096 557,91	1 067 354,76	1 071 056,57	990 302,30	629 307,43	397 395,99	213 882,26	176 384,32
2 рік, кВт	29 933,46	48 719,55	85 058,44	111 282,48	152 927,37	148 854,66	149 370,92	138 108,83	87 764,02	55 421,35	29 828,29	24 598,78
Ціна, грн/кВт	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758	7,758
економія за 2 рік	232 219,34	377 959,05	659 870,81	863 313,05	1 186 387,94	1 154 792,46	1 158 797,52	1 071 427,87	680 860,29	429 950,67	231 403,50	190 833,72
3 рік, кВт	29 768,82	48 451,59	84 590,62	110 670,43	152 086,27	148 035,96	148 549,38	137 349,23	87 281,32	55 116,54	29 664,24	24 463,49
Ціна, грн/кВт	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278	8,278
економія за 3 рік	246 415,26	401 064,25	700 209,70	916 088,68	1 258 913,61	1 225 386,66	1 229 636,55	1 136 925,86	722 482,31	456 234,20	245 549,54	202 499,67
4 рік, кВт	29 605,10	48 185,11	84 125,37	110 061,74	151 249,80	147 221,76	147 732,36	136 593,81	86 801,27	54 813,40	29 501,09	24 328,94
Ціна, грн/кВт	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758	8,758
економія за 4 рік	259 273,46	421 992,19	736 747,35	963 891,10	1 324 604,98	1 289 328,56	1 293 800,22	1 196 251,79	760 182,16	480 040,95	258 362,56	213 066,31
5 рік, кВт	29 442,27	47 920,09	83 662,68	109 456,40	150 417,92	146 412,04	146 919,83	135 842,54	86 323,86	54 511,92	29 338,83	24 195,13
Ціна, грн/кВт	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222	9,222

¹ Мається на увазі продуктивність СЕС за n-й рік функціонування.

Продовження таблиці Д.1

економія за 5 рік	271 513,37	441 913,80	771 528,08	1 009 394,95	1 387 137,60	1 350 195,82	1 354 878,58	1 252 725,04	796 069,21	502 702,97	270 559,47	223 124,85
6 рік, кВт	29 280,34	47 656,53	83 202,54	108 854,39	149 590,62	145 606,78	146 111,77	135 095,41	85 849,08	54 212,11	29 177,47	24 062,06
Ціна, грн/кВт	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711	9,711
економія за 6 рік	284 331,11	462 775,89	807 950,77	1 057 046,97	1 452 622,28	1 413 936,54	1 418 840,37	1 311 864,31	833 650,45	526 434,82	283 332,18	233 658,24
7 рік, кВт	29 119,29	47 394,42	82 744,92	108 255,69	148 767,88	144 805,94	145 308,16	134 352,38	85 376,91	53 913,94	29 016,99	23 929,72
Ціна, грн/кВт	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225	10,225
економія за 7 рік	297 753,95	484 622,85	846 092,91	1 106 948,58	1 521 198,40	1 480 686,37	1 485 821,70	1 373 795,46	873 005,84	551 287,02	296 707,87	244 688,89
8 рік, кВт	28 959,14	47 133,75	82 289,83	107 660,29	147 949,65	144 009,51	144 508,96	133 613,45	84 907,34	53 617,41	28 857,40	23 798,10
Ціна, грн/кВт	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767	10,767
економія за 8 рік	311 810,47	507 501,16	886 035,69	1 159 205,96	1 593 011,90	1 550 587,35	1 555 965,11	1 438 650,28	914 219,13	577 312,45	310 715,00	256 240,29
9 рік, кВт	28 799,86	46 874,51	81 837,23	107 068,16	147 135,93	143 217,46	143 714,16	132 878,57	84 440,35	53 322,52	28 698,68	23 667,21
Ціна, грн/кВт	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338	11,338
економія за 9 рік	326 530,57	531 459,53	927 864,10	1 213 930,33	1 668 215,60	1 623 788,25	1 629 419,89	1 506 566,80	957 378,04	604 566,51	325 383,39	268 337,01
10 рік, кВт	28 641,46	46 616,70	81 387,13	106 479,28	146 326,68	142 429,76	142 923,74	132 147,74	83 975,93	53 029,24	28 540,84	23 537,04
Ціна, грн/кВт	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939	11,939
економія за 10 рік	341 945,59	556 548,94	971 667,18	1 271 238,16	1 746 969,56	1 700 444,86	1 706 342,36	1 577 689,56	1 002 574,43	633 107,18	340 744,25	281 004,79

Джерело: складено автором на основі розрахунків